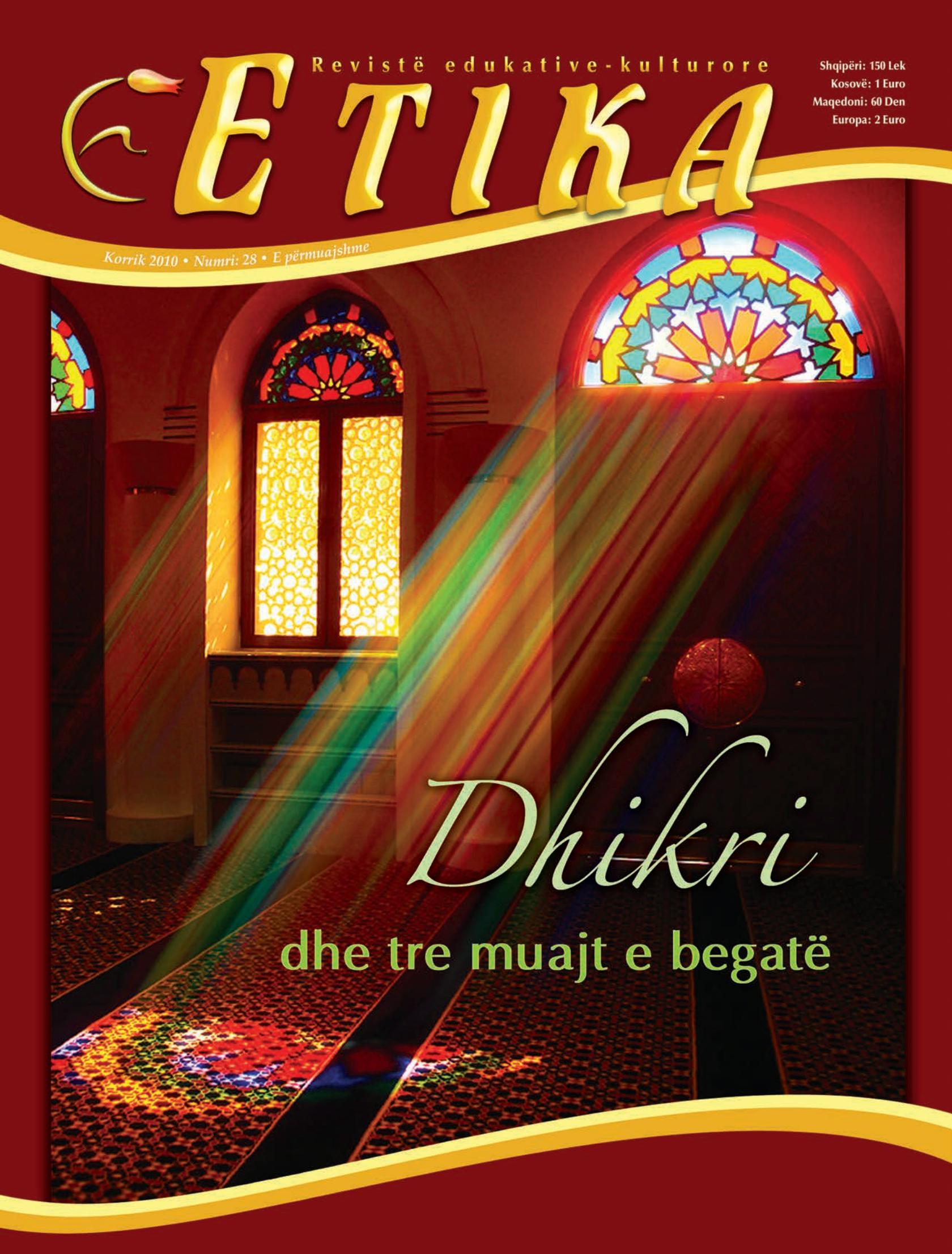

Revistë edukative-kulturore

ETIKA

Shqipëri: 150 Lek
Kosovë: 1 Euro
Maqedoni: 60 Den
Europa: 2 Euro

Korrik 2010 • Numri: 28 • E përmuajshme

The background image shows the interior of a mosque. It features several arched windows with intricate stained glass designs in shades of red, yellow, and blue. The floor is covered with a patterned prayer rug. A large, colorful rainbow-like light effect is projected across the scene, adding a vibrant and spiritual atmosphere. A decorative circular object is visible on the wall to the right.

Dhikri

dhe tre muajt e begatë

EDITORIAL

Besimi është shkaku i ekzistencës së jetës ndërsa dhikri (përmendja e Allahut) është uji i jetës që e gjallëron atë. Ajo që ndikon negativisht në pemën e besimit, është krimbi i pavetëdijes. Për të zhdukur helmin e pavetëdijes në qenien tonë duhet të shfrytëzojmë dhikrin, si kundërhelm të saj. Ajo që e pastron më së miri pasqyrën e shpirtit nga papastërtitë e kësaj bote dhe nga helmi i pavetëdijes, është dhikri i tevhidit. Mevlana thotë:

Shpirti është një pasqyrë që tregon Krijuesin.

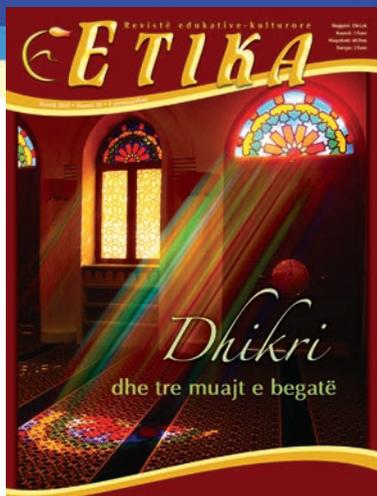
Pse vallë pasqyra jote është e mjegullt dhe e paqartë?

Nëse dëshiron që pasqyra jote të jetë e shndritshme,

Dije mirë që xhelaja e saj më e mirë është dhikri i tevhidit!

Pavetëdija dhe pasiguria e paralizon jetën shpirtërore të njeriut. Ajo është një sëmundje shpirtërore që dobëson marrëdhëniet me Allahun dhe e vërtetë tërësisht pas interesave të kësaj bote. Njeriu i cili është zhytur në pavetëdije dhe i rënë pre kësaj bote vrapon vazhdimisht pas dëshirave dhe imagjinatave që i ofron ajo. Nganjëherë i shkatërron ato dhe nganjëherë i shpërndan si krimbat. Nganjëherë fluturon nëpër male si thëllënzë e nganjëherë sillet si drenushë nëpër lëndina. Nuk është në dijeni njeriu i gjorë se bota në të cilën sillet e vërtitet e në kurthin e së cilës ka rënë është thjesht një vend loje dhe argëtimi. Nuk e di se bota është mbretëria e atyre që nuk kanë kapital, kapitali i të palumturve, varfëria e të varfërve, argëtimi i njerëzve të kotë. Kjo botë i ngjan një të dashurë të djallëzuar që ta mbylta shpirtin, një prostitute që luan me rregullat e moralit, një miku të ngushtë që s'ka besë, një dadoje pa dhembshuri, një armiku hileqar. Atë që ka dashur dhe përkëdhelur në mëngjes e ka shkatërruar dhe falimentuar në darkë. Atë që ka gëzuar sot, e ka shkatërruar të nesërmen në zjarrin e saj përvëlues.

Do të lexoni:

Hasan Kamil Jëllmaz / 4

Arritja e devotshmërisë në robëri nëpërmjet dhikrit

Prof. dr. Metin Izeti / 7

Qasje religjioze religjionit

Intervistë me Sejid H. Nasr / 12

Besimi dhe dialogu ndërjetar: nevoja, pengesat, mundësitë

Rexhep Xhixhi / 16

3 muajt dhe netët e mira

Mexhid Yveysi / 18

Hasan Efendi Nahi

Armand Uruçi / 20

Njeriu rastësisht apo...

Mr. Zymer Ramadani / 24

Dhikri
kuptimi dhe rëndësia e tij

Irfan Ozturk / 28

Vlera e besmelesë

/30

Një ajet

/31

Një hadith

Hasan Kamil Jëllmaz /

Arritja e devotshmërisë në robëri nëpërmjet dhikrit

4

Mexhid Yveysi /

Hasan Efendi Nahi

18

Mr. Zymer Ramadani /

Dhikri kuptimi dhe rëndësia e tij

24

Viti: V | Numri: 28 | Korrik 2010

Administrator i Progresi botime:

Shuajip Bashhan

bashan43@hotmail.com

+355 69 20 76768

Drejtor & Kryeredaktor:

Alban Kali

albankali@yahoo.com

+355 69 24 23989

Përkthyesit:

Alban Kali / Evans Drishti

Fatmir Hadri / Fatmir Sulaj / Ilir Hoxha

Redaktor letrar:

Shpëtim Kelmendi

Redaktor gjuhësor:

Ma. Irida Hoti

Dizajn - Grafik:

Bledar Xama

bledar_xama@hotmail.com

Për artikuj

e-mail: revistaetika@progresibotime.com

e-mail: kosova@progresibotime.com

e-mail: maqedoni@progresibotime.com

Adresa:

L: Vasil Shanto / Rr: Çajupi

Korrik 2010

32

Osman Nuri Topbash /
Hazreti Omeri (r.a.)

Osman Nuri Topbash /32

Mr. sci. Flamur Sofiu /40

Hazreti Omerit (r.a.)

Zbatimi i rregullave dhe dispozitave të qarkullimit sipas të drejtës Islame

Mexhid Yvejsi /43

Dr. Ramiz Zekaj /44

Përkujtim dhe falënderim

Kultura islame është ngjizur fort në trungun e kulturës kombëtare në harmoni me kulturat e tjera homologe

/ 46

7 mrekullitë e sistemit diellor

Mr. Artur Tagani / 48

Matematika në Islam

Mag. Ermal Nurja / 50

Qyprillinjtë, Familja shqiptare që drejtoi punët e perandorisë osmane me aq zotësi

Familja / 52

Hz. Zejnebi, vajza e parë e Profetit (a.s.)

Teknologji / 54

Zbulohet ylli që "gëlltit" planetë

42

Dr. Ramiz Zekaj /
Kultura islame...

52

7 mrekullitë e sistemit diellor

PROGRESI
BOTIME
www.progresibotime.com

Shkodër / Albania
Tel: +355 22 254 634
Fax: +355 22 254 633

Zyra e përfaqësimit Maqedoni

Rr. Stiv Naumov / nr. 9 / lokal 25
Shkup / Maqedoni
+389 71 956 271

Zyra e përfaqësimit Kosovë:

Rr. Ardian Zurnaxhiu / pn. Ralin
Prizren / Kosovë
Tel: +381 29 222 795
Fax: +381 29 222 797
+377 441 63 651

Çmimi:

Shqipëri: 150 Lekë
Abonim (një vjetor) : 1500 Lekë
Kosovë: 1 Euro
Abonim (një vjetor): 10 Euro
Maqedoni: 60 DEN
Abonim (një vjetor): 720 DEN
Europë: 2 Euro
Abonim (një vjetor): 24 Euro

Qritja e devotshmërisë në robëri nëpërmjet dhikrit

Hasan Kamil Jellmaz

Jhelbi i njeriut është robëria, ndërsa pika kulmore e robërisë është miqësia me Krijuesin e gjithësisë, pra afrimiteti me Allahun. Njeriu dëshiron të shpëtojë nga mëdyshja dhe frika që e ka pushtuar në këtë botë dhe të gjejë një trajtim të ngrohtë miqësor në botën tjetër. Kushti për të arritur këtë është pastrimi i zemrës dhe i shpirtit me devotshmëri dhe besim. Njeriu arrin shkallët e larta shpirtërore vetëm duke qenë i singertë, i devotshëm dhe i qëndrueshëm në frikën ndaj Allahut.¹

Një nga sufitë e njohur, Jajha bin Muaz er-Razi, parashtron cilësitë e një veliu. Sipas tij tipari dallues i veliut është durimi, ndërsa rroba e tij është falënderimi, ndihmësi është Kurani, dituria e tij është urtësia, virtyti i tij është tevekuli, opinionii i tij në lidhje me jetën e kësaj bote është negativ, mbështetja e tij është devotshmëria ndërsa mikui i ngushtë është trishtimi. Ai jeton në këtë botë si të ishte në kurbet. Gjuha e përbashkët është dhikri, ndërsa bashkëudhëtari i tij është Allahu.

Ja si shprehet poeti lidhur me këto:

Ushqim i shpirtit është dhikri për mikun e Allahut,
Falënderimi ndaj Zotit është mburoja e fitimit tënd,
Nëse nga të fshehtat hyjnore dëshiron të përfitosh diçka,
Mbështetu dhikrit dhe vazhdo të ecësh në rrugën e bindjes
E kështu do të gësh dashuri.

1. Shih suren Junus, 10, 92-93

ZEMRA E VDEKUR – ZEMRA E GJALLË

Kurani thekson faktin se në aspektin shpirtëror, ndryshimi midis një besimtari dhe jobesimtari është si ndryshimi i të gjallit me të vdekurin. Allahu Teala, ashtu siç thekson që jobesimtarët janë të vdekur nëpërmjet këtij ajeti **“Ti nuk mund t’i bësh të vdekurit të dëgjojnë”**², në një tjetër ajet thekson se peygamberëve u është shpallur një kuran me ajete të qarta e të thjeshta **“Që të gjallët të binden dhe mobuesit të dënohen”**³.

Nga këto dy ajete kuranore kuptohet se besimtarët janë të gjallë ndërsa jobesimtarët janë të vdekur. Besimi është shkak i ekzistencës së jetës ndërsa dhikri (përmendja e Allahut) është uji i jetës që e gjallëron atë. Ajo që ndikon negativisht në pemën e besimit, është krimbi i pavetëdijes. Për të zhdukur helmin e pavetëdijes në qenien tonë duhet të shfrytëzojmë dhikrin, si kundërhelm i saj. Ajo që e pastron më së miri pasqyrën e shpirtit nga papastërtitë e kësaj bote dhe nga helmi i pavetëdijes, është dhikri i tevhidit. Mevlana thotë:

Shpirti është një pasqyrë që tregon Krijuesin.
Pse vallë pasqyra jote është e mjegullt dhe e paqartë?
Nëse dëshiron që pasqyra jote të jetë e shndritshme,
Dije mirë që xhelaja e saj më e mirë është dhikri i tevhidit!⁴

2. Surja er Rum, 30/52.

3. Surja Jasin, 36/ 69-70.

4. Ruhul Bejan IV, 143.

Pavetëdija dhe pasiguria e paralizon jetën shpirtërore të njeriut. Ajo është një sëmundje shpirtërore që dobëson marrëdhëniet me Allahun dhe e vërtit tërësisht pas intereseve të kësaj bote. Njeriu i cili është zhytur në pavetëdije dhe i rënë pre kësaj bote vrapon vazhdimisht pas dëshirave dhe imagjinatave që i ofron kjo botë. Nganjëherë i shkatërron ato dhe nganjëherë i shpërndan ato si krimbat. Nganjëherë fluturon nëpër male si thëllënzë e nganjëherë sillet si drenushë nëpër lëndina. Nuk është në dijeni se bota në të cilën sillet e vërtitet e në kurthin e së cilës ka rënë është thjesht një vend loje dhe argëtimi. Ai nuk e di se bota është mbretëria e atyre që nuk kanë kapital, kapitali i të palumturve, varfëria e të varfërve, argëtimi i njerëzve të kotë. Kjo botë i ngjan një të dashure të djallëzuar që ta mbyth shpirtin, një prostitute që luan me rregullat e moralit, një mikë të ngushtë që s'ka besë, një dadoje pa dhembshuri, një armiku hileqar. Atë që ka dashur dhe përkëdhelur në mëngjes e ka shkatërruar dhe falimentuar në darkë. Atë që ka gëzuar sot e ka shkatërruar të nesërmen në zjarrin e saj përvëlues.

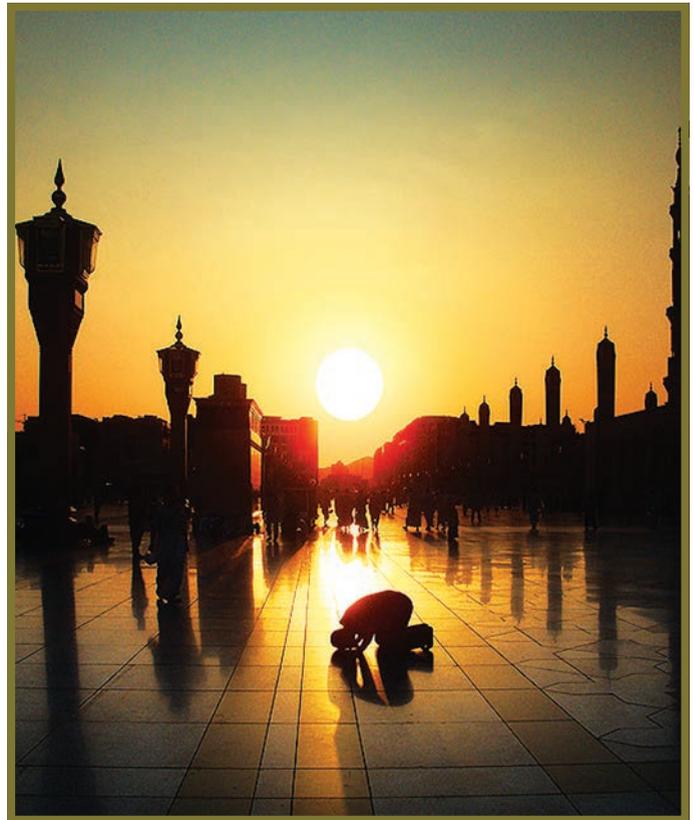
PAVETËDIJA, DHIKRI DHE NAMAZI

Në Kuran flitet për një raport mes dhikrit dhe namazit. Nga njëra anë, Kurani duke ftuar për faljen e namazit njëjtëson namazin me dhikrin⁵, nga ana tjetër duke folur për namazin sqaron se dhikri është adhurimi më i madh.⁶ E vërteta e namazit arrihet duke jetuar çdo çast me gjuhën të lagur me dhikër, ndërsa e vërteta e zemrës arrihet duke jetuar me qetësi dhe meditim të plotë. Dhikri në namaz dëbon indiferencën që të shpie në turp. Ndërsa idetë dhe meditimi largojnë mendimet e pakuptimta dhe të dëmshme për jetën tonë, namazi na mbron nga të këqijat për sa kohë ta falim atë, si dhe më pas. Prandaj, përmendja e Allahut është pranuar si adhurimi më i epërm.

Në fakt, veçoria më dalluese e namazit është të formuarit tek njeriu e frikes ndaj Allahut dhe vetëdijës së ruajtjes nga gjynahu. Kur Profetia (a.s.) i thanë që një i ri nga Ensarët falte namaz natën dhe megjithatë bënte edhe disa vepra të këqija, i Dërguari i Allahut u shpreh:

- Namazi do ta mbrojë atë nga të këqijat.⁷ Nuk kaloi shumë dhe ky i ri bëri tevbe duke u penduar, u kthye në rrugë të drejtë dhe u bë prej sahabeve të devotshëm.⁸

E rëndësishme në namaz është shmangia e indiferencës dhe forcimi i një bendjeje të thellë shpirtërore. Kur njeriu bie në sëmundjen e indiferencës atëherë atij i humbet gjallëria shpirtërore. Shpirtat që falin përherë namazin dhe ushqehen me dhikrin hyjnor, janë të mbrojtur. Fakti që dhikri është pjesë e namazit do të thotë që i rrit vlerën atij sepse shpërblimi i dhikrit që bën njeriu është përkujtimi që i bën Allahu rob të tij. Allahu ka thënë: **“Më përmendni**

që t'ju përmend”.⁹ Pra, ky dhikër është adhurimi më i vlefshëm.

Në krye të dhikrit qëndron tevhidi. Tevhid është njësimi i Krijuesit. E mesmja është texhid (çlirim nga jeta e kësaj bote), që do të thotë pastrim nga të gjitha qeniet e tjera përveç Allahut. Përfundimi është tefrid, që do të thotë të qëndrosh vetëm për vetëm me Allahun e Lartmadhëruar. Lidhur me këta të fundit, i Dërguari i Allahut pati thënë: **“Kanë fituar ata të tefridit”**. Kur u pyet se kush ishin këta, ai u përgjigj: **“Gratë dhe burrat që përmendin shumë Allahun”**.¹⁰

Shejh Attar thotë:

Baza e tefridit është t'i japësh lamtumirën epshit,
Është të sakrifikosh të gjitha kënaqësitë,
Kur nga çdo gjë t'i heqësh shpresat,
Atëherë shfaqet tefridi për të përfituar ti.¹¹

Kur zemra përfshihet në sëmundjen e indiferencës, fillojnë të shfaqen veset e këqija. Ilaçi më i mirë në kurimin e këtyre sëmundjeve është dhikri. Ilaçi i çdo gjëje zëvendësohet më të kundërtën e saj.

ZEMRAT PËRKUJTUESE (TË DHËNA PAS DHIKRIT)

Armiku më i madh i shejtanit është zemra përkujtuuese. Shejtani gëzohet kur zemrat zhyten në harresë dhe largohen nga dhikri i Allahut. Ky tregim i Mevlanës lidhur me çështjen në fjalë është mjaft domethënës:

5. Surja Xhumu'a, 63/69.

6. Surja el-Ankebut, 29/45.

7. Ahmed bin Hanbel, Musned, II, 447.

8. Shih Ruhul Bejan, VI, 603.

9. Surja el-Bakare, 2/152.

10. Muslim, Dhikr, 4.

11. Ruhul Bejan, VI, 605.

Ndërkohë që një njeri po përmendte me vete “*Allah - Allah*”, shejtani po i bëhej pengesë. Shejtani i tha:

- Ti thua Allah - Allah, por a merr ndonjëherë ndonjë përgjigje nga Allahu? Deri kur do të shpenzosh kohën me këto gjëra të kota? Allahu nuk po të jep përgjigje. A do të vazhdosh të thuash Allah edhe në këtë gjendje të mjeruar?

Burri u ndikua nga këto fjalë dhe u mërzit. E la dhikrin mënjane, mbështeti kokën në jastëk dhe ra në një gjumë të thellë. Në ëndërr iu shfaq Hizri në mes të një gjelbërimit të mrekullueshëm. Ai i tha:

- Pse e le dhikrin?

- Nuk po më vjen asnjë përgjigje prej Zotit, megjithëse po e përmend; pata frikë mos Allahu më ka nxjerrë prej mëshirës së Tij.

Hizri u përgjigj:

-Në të vërtetë, vetë fakti që ti mundesh të thuash Allah është përgjigja e Tij, sepse është Ai që të jep dëshirën për të bërë dhikër. Fakti që ty të tërheq Allahu drejt vetes duke të dhënë dashurinë dhe kohën për të bërë dhikër në mesin e telasheve, preokopimeve të përditshme dhe mungesës së kohës është përgjigja e Allahut ndaj teje. Kush nuk e njeh Zotin nuk bën një lutje të tillë. Mohuesve nuk u jepet leje për një gjë të tillë. Atyre nuk u është dhënë kënaqësia e dhikrit. Madje njerëzve të tillë u mbyllet goja dhe zemra që të mos u luten Allahut kur janë në vështirësi. Pa shiko, Allahu i dha Faraonit pasuri të panumërta e post të lartë dhe si rrjedhojë ai u bë kryelartë duke u thënë të tjerëve se ai ishte Zoti i tyre.

Allahu nuk i dha Faraonit asnjë telash (vështirësi) në jetë, në mënyrë që mos t'i lutet Allahut. Ai i dha pasuri dhe post, por jo halle e telashe. Problemet (hallet) e jetës që e shtynë njeriun ta kujtojë Allahun janë më me vlerë se pasuria dhe posti. Një lutje pa halle është e ftohtë dhe nuk vlen për asgjë. Lutja e atij që ka halle buron nga shpirti. Sa shumë ndryshim ka mes lutjes së një njeriu të fortë pa telashe dhe atij që rënkton. Një njeri pa halle e telashe i ngre duart thjesht sa për të kryer ritin, thotë disa fjalë dhe ngrihet e largohet. Ndërsa i sëmuri vuan. Ilaçet e pira nuk kanë bërë asnjë efekt. Ai i ka humbur shpresat si nga doktori ashtu edhe nga ilaçet. E vetmja shpresë është Allahu. Ndërkohë që përmend Allahun me gjithë shpirt, toka dhe qielli rënkojnë, shpirti i dridhet. Padyshim që kjo dua është krejt tjetër gjë në krahasim me duatë e tjera që bëhen në qetësi e rahat.

Bota duhet t'i analizojë ngjarjet sipas rezultateve përkatëse. Shumë herë gjërat që duken si favor hyjnor mund të bëhen pengesë, sa ata që duken si halle e telashe mund të çojnë në shpëtim. E gjithë çështja është se kujt i përket zemra. Zemrat që orientohen nga Zoti pa rënë në kurthin e shejtanit dhe të nefsit, janë mbështetja bazë e qetësisë së kësaj bote dhe e lumturisë së përjetshme.

Qetësia e zemrave sipas Kuranit arrihet me dhikrin hyjnor.¹² Dhikri zakonisht ndahet në tre pjesë: dhikri i bërë me gjuhë, me zemër dhe me organe.

Dhikri me gjuhë bëhet duke e lartësuar Atë me tesbih e falënderim dhe duke lexuar librin e Tij. Dhikri me gjuhë, mund të bëhet vetëm si edhe në grup shoqëror. Dhikri i bërë në një rreth shoqëror ka ndikim të rëndësishëm në mënyrë të veçantë për të zgjuar zemrat indiferente. Zemrat që nuk e njohin dhikrin janë të gurta e të ngurta.¹³ Guri mund të thyhet dhe të copëzohet vetëm kur goditet me një forcë të madhe. Dhikri i bërë me (në) shoqëri (xhemat) është sikurse goditja me forcë në zemrën e një shoqërie. Ashtu sikurse një goditje e realizuar në grup është më e fortë dhe më ndikuese se një goditje e vetme, ashtu edhe një dhikri i bërë në grup është më ndikues në zgjimin nga gjumi i indiferencës/pavetëdijës së shoqërisë.

Gazaliu tregon se dhikri i bërë me zemër është tre llojesh:

1. Dhikri që bëhet nëpërmjet meditimit të fakteve që tregojnë ekzistencën e Zotit dhe të cilësive të Tij, duke hequr kështu çdo dyshim në lidhje me Allahun e Lartmadhëruar.

2. Dhikri që bëhet duke menduar faktet që shpjegojnë premtimet që Allahu u ka dhënë atyre që zbatojnë me përpikmëri urdhërat e Tij dhe njëkohësisht faktet që shpjegojnë kërcënimet për ata që i çenojnë ato.

3. Dhikri që bëhet duke menduar të fshehtat (misteret) e krijimit dhe të shndrruarit në pasqyrë të cilësive të Allahut çdo grimcë të krijimit.¹⁴

Dhikri që bëhet me organe realizohet me vënien e tyre në lëvizje të përhershme për të çuar në vend urdhëresat dhe ndalesat e Allahut. Në ajetin kuranor “*Vraponi drejt dhikrit të Allahut*”¹⁵, namazi, është përmendur si dhikër duke u kërkuar kështu të vrapohet, pra të vihen organet në lëvizje për të bërë dhikër.

Shijen e vërtetë të tevhidit e përjetojnë ata dijetarë shpirtërorë që arrijnë gradën e veliut duke qëndruar sa më afër me Allahun nëpërmjet robërisë ndaj tij dhe dhikrit, përmendjes së Tij. Ajo çfarë ata shohin në këtë botë ia prek shpirtërat, ia merr mendjet dhe i ngre ata në makamin e çudisë (mahnitjes).

Përfundimisht dihet lidhja që ekziston mes dhikrit dhe gjallërisë së zemrës. Fet’h Mehvsili thoshte: “Ta lësh zemrën pa dhikër qoftë edhe për një kohë të shkurtër, është si ta vrasësh atë.” Gjallëria e zemrës është elementi më i domosdoshëm i devotshmërisë dhe robërisë. Rruga për të arritur këtë është pikërisht kapërcimi i indiferencës me dhikër e kështu së fundi me devotshmëri të arrihet misteri i të qenurit mik i Allahut.

12. Surja er-Rrad, 13/28.

13. Shih suren el-Bakare, 2/74.

14. Ruhul Bejan, 1/320

15. Surja el-Xhum’a, 63/69.

"I dashur, dije që njeriu nuk është i krijuar për argëtim ose rastësisht, por është krijuar i përsosur dhe për një qëllim të lartë."

GAZALI

Gazali, Ebu Hamid, *The Alchemy of Happiness*, Lahor, 1964, f.17.

Prof. dr. Metin Izeti

QASJE RELIGJIOZE RELIGJIONIT

...vijon nga numri i kaluar

Vendi real që zë ortopraktika (ibadeteve) në shoqërinë bashkëkohore.

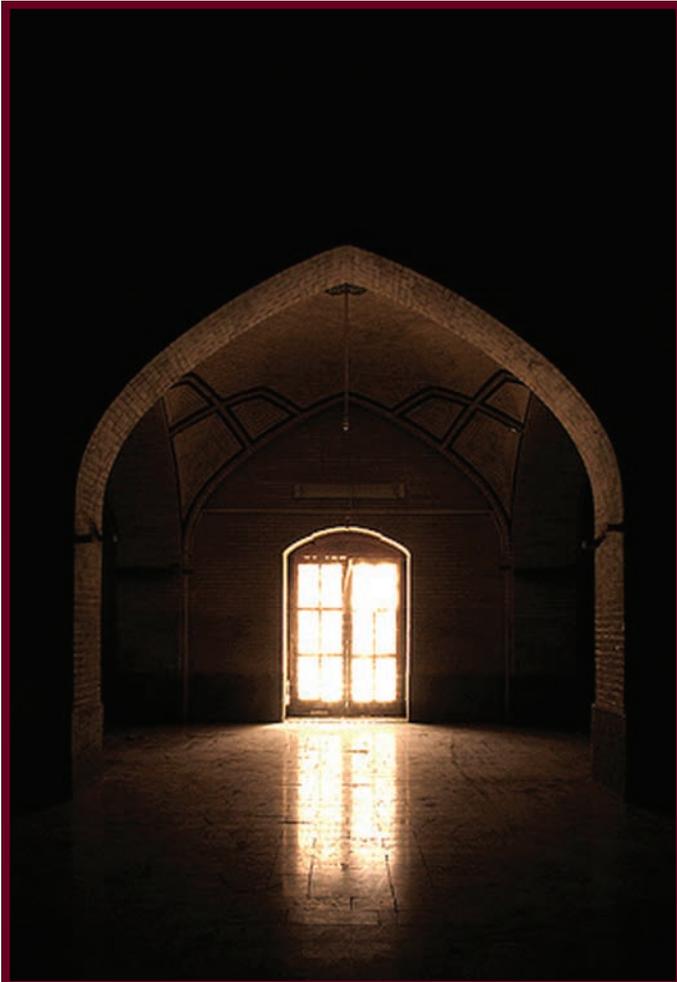
Përkushtimin e vërtetë ndaj Krijuesit (ibadet) dhe dorëzimin e lirisë në duart e të Lartmadhëruarit (abd), Kurani e ka stilizuar prej rrënjës së njëjtë të gjuhës arabe **a-b-d**.¹ Në aspektin gjuhësor, fjala "ibadet" do të thotë *përkushtim, modesti, respekt, adhurim, skllavëri*, ndërsa në

1. Allahu xh.sh. në Kur'an edhe për rrugëtimin e Pejgamberit a.s. prej Mekkës deri në Jerusalem për një pjesë të natës (Isra) e përdor epitetin "abd" për Muhammedin a.s.. Si duket rastin më metaracional dhe më përjetues nga aspekti i besimit për ndjekësit e Pejgamberit a.s., Isra'në dhe Miraxh'in, Allahu i Lartmadhëruar ia materializon vetë Pejgamberit në pozicionimin e robit. Shpeshherë kur përmendet Pejgamberi a.s. logjika e drejtë kërkon që të pranojmë se epitete më i lartë i tij ishte profetësia, që është çështje e zgjedhjes hyjnore. Mirëpo Allahu xh. sh. epitetin e përkushtimit të Pejgamberit e sheh si më të lartë nga aspekti i lidhjes mes njeriut dhe Zotit. Në ajet thuhet: "Pa të meta është Lartmadhëria e Atij që robin e Vet e kaloi në një pjesë të natës prej Mesxhidi Haramit (prej Qabes) gjer në Mesxhidi Aksa (Bejti Mukaddes), rrethinën e të cilës Ne e kemi bekuar, (ia bëmë këtë udhëtim) për t'ia treguar atij disa nga argumentet Tona. Vërtet, Ai është dëgjuesi (i fjalëve të Muhammedit), pamësi (i punëve të Muhammedit)". Shiko: Isra, 17:1.

përmasën fetare islame ka kuptimin e *sjelljes përkushtuese të besimtarit për të arritur kënaqësinë e Allahut xh.sh., shkalla më e lartë e modestisë dhe respektit ndaj Allahut xh.sh., të veprave dhe të adhurimeve nëpërmjet të cilave arrihet afërsia maksimale ndërmjet njeriut dhe Allahut*.²

Në çdo periudhë të jetës së tij në faqe të dheut, njeriu ka ndjerë nevojën për përfaqësimin e besimit të tij ndaj Fuqisë Krijuese, që e ka emërtuar dhe parafytyruar në trajta të ndryshme. Një realitet të tillë e provon edhe antropologjia kulturore, e jo vetëm në fetë e shpallura por edhe në ato më primitivet. Studimet psikologjike vërtetojnë se ndjenja fetare dhe ndjenjat e përkushtimit, e respektit dhe e dashurisë ndaj Absolutit, janë të lindura. Si rrjedhojë, ortopraktika fetare nuk është vetëm kërkesë hyjnore por edhe element struktural i genies njerëzore. Karakterologjia humane nuk kënaqet që lidhja mes nje-

2. Në lidhje me përkufizimin e ibadetit shiko: Xhurxhani, Sejjid Sherif, *Kitabu't-Tarifat*, Bejrut 1403/1983, f.146.

riut dhe Zotit të jetë e përqendruar vetëm në disa koncepte abstrakte, por edhe në lëvizje e praktikë konkrete. Nëpërmjet ibadeteve, feja kalon prej përmasës abstrakte në atë konkrete. Ndryshe nga fetë tjera, Islami nuk i ka përkufizuar ibadetet vetëm me lëvizje simbolike, por i ka bartur në të gjitha sferat e jetës, gjë që gjegjësisht e ka ibadetizuar jetën e njeriut.³ Si pasojë e një botëkuptimi të tillë jetësor, siç thotë edhe Muhamed Ikbali, njeriu e vendos në zemër Fuqinë Krijuese dhe i shtohet vetëdija për realitetin e gjërave përreth vetes. Krahas shtrëngimeve dhe relaksimeve etike që ka në vete, ai është më i thirruri prej krijesave, me qëllim që të inkuadrohet në vazhdimësinë krijuese të Krijuesit.⁴

Sipas Ikbali, njeriu ka vetëdije për unin dhe kjo vetëdije e tij ka disa gjendje përmbajtësore që janë në lidhje të ngushtë mes tyre. Nga aspekti i unëve të ndarë, çdo njeri është krijesë që mendon, që beson, ndien dhimbje, që ka qëllime dhe që i vlerëson alternativat. Thënë ndryshe, janë krijesa që kanë gjendje të caktuara shpirtërore dhe intelektuale. Përvoja e unit është një përvojë në zhvillim të pareshtur, që ndryshon në vazhdimësi dhe

kalon prej një përmase në tjetrën. Uni ose egoja paraqitet si bashkësi e gjendjeve intelektuale ose e përmbajtjeve tona shpirtërore. Këto përmbajtje nuk ekzistojnë dot të ndara njëra prej tjetrës. Secila prej tyre ndikon në tjetrën ose e sqaron atë. Tërësia e intelektit dallohet nga tërësia fizike. Përderisa trupi i njeriut është i varur prej hapësirës, intelektu nuk është i tillë. Cilësia parësore e unit njerëzor është tërësia dhe uniteti i përmbajtjeve të tij.

Gjithashtu, intelektu njerëzor dallohet me unitetin e përfundimit për çështje të caktuara. Për të arritur deri te një përfundim i caktuar, intelektu duhet të besojë njëlloj në të gjitha premisat e analogjisë logjike. Domethënë, përderisa të dy premisat nuk dalin nga i njëjti intelekt, përfundimi nuk është i drejtë. Për pasojë, gëzimi, shijet, brengat dhe ndjesitë janë të një intelektu ose të një vetëdijeje e në asnjë mënyrë e dikujt tjetër, dhe si të tilla janë kahe të ndryshme të të njëjtit un. Pikërisht për këtë arsye, askush nuk mund të vendosë për askënd. Asnjë Unë nuk mund ta përjetojë përvojën e unit tjetër. Në përcaktimin e thelbit të unit, Ikbali është bazuar në mendimet e Uilliam Xhejms (William Jamesit).

Xhejms e cilëson gjendjen vetëdijësore si “lumë të mendimit”. Në rrjedhën e këtij lumi ka hallka të ndryshme që i bashkëngjiten rrjedhës së aktivitetit të intelektit dhe formojnë një zinxhir. Në këtë pikë, uni bëhet ndjenjë e individualitetit dhe paraqet një pjesë të sistemit tonë mendor. Lëvizja e vazhdueshme dhe aktiviteti i unit përbëjnë përvojën e brendshme, ndërsa ajo bën inkuadrimin e unit në proceset jetësore.⁵ Kur njeriu percepton diçka, kur shpreh mendimin në lidhje me diçka, ose kur përdor dëshirën e tij, ai është ballë për ballë me unin e tij. Për Ikbali, uni është energji orientuese e trajtësuar dhe sistematizuar nga përvoja e brendshme. Në lidhje me detyrën nxitëse dhe drejtuese të unit, thotë Ikbali, Kurani përdor këto fjalë: ***Të pyesin ty për shpirtin. Thuaj: Shpirti është çështje që i përket vetëm Zotit tim, e juve ju është dhënë fort pak dije.***⁶

Në komentimin e këtij ajeti, Ikbali përdor termat “halk” (krijim) dhe “emr” (urdhër, drejtim). “Halk”, thotë Ikbali, do të thotë krijim, ngjarje; ndërsa “emr”, drejtim, orientim. Edhe për krijimin edhe për drejtimin, Kurani thotë se janë të Zotit.⁷

Duke u mbështetur në ajetin 85 të sures Isra, Ikbali thotë se thelbi i vërtetë e shpirtit është cilësia e nxitjes dhe e drejtimit. Kjo cilësi e bën të domosdoshëm shpirtin që të jetë krijesë e thjeshtë (jo e përbërë) dhe

3. Në një ajet të Kur'anit urdhërohet: “Thuaj: “Namazi im, kurhani im, jeta ime dhe vdekja ime janë thjesht për All-llahun, Zotin e botëve”. En'am, 6:162

4. Ikbali, Muhammed, *Ripërtrirja e mendimit fetar në islam*, Shkup 2006, f.115-120.

5. Ikbali, *po aty*, f.135-6.

6. *Isra*, 17:85.

7. “Vërtet Zoti juaj, Allahu është Ai që krijoi qiejt e tokën brenda gjashtë ditësh, pastaj qëndroi mbi Arsh, Ai e mbulon ditën me natën, që me të shpejtë e kërkon atë, edhe dielli, edhe hëna e edhe yjet, i janë të nënshtuar urdhrat të Tij. Ja, vetëm Atij i takon krijimi dhe urdhri. I madhëruar është Allahu. Zoti i botëve”. Araf, 7:54.

me unitet të vetin.⁸ Ndërsa në komentin e ajetit, Isra 84⁹ fjalën *ja'melu* (vepron, sillet), e kupton si cilësi thelbësore të krijimit tonë dhe thotë se personi ynë i vërtetë nuk është “gjë” por “veprim” (akt). Ky është një veprim i vazhdueshëm, në lëvizje, ndikon dhe ndikohet, dëshiron dhe ka një qëllim të caktuar. Përvoja e unit është sistemi i veprimeve të cilat janë të lidhura mes vetes dhe të cilat mbahen në unitet nga një qëllim drejtues i tyre. I tërë realiteti i tij është fshehur në sjelljen drejtuese, orientuese të tij. Për rrjedhojë, unin tim duhet ta kuptoni dhe ta vlerësoni sipas vendimeve që marr, sipas sjelljeve të vetëdijshme dhe bazuar në qëllimet dhe synimet e mia.¹⁰

Në mendimin dinamik të Ikballit, besimtari është tepër serioz edhe në punët e kësaj bote. Në poezinë e quajtur *“Namazi i Robërve”* ai satirizon përtacinë, e cila e tërheq shoqërinë drejt shkatërrimit dhe lë mënjanë çështjet e kësaj bote, duke treguar si shkak devotshmërinë.¹¹

“Besimtari turk pas namazit më pyeti:

Pse imami i juaj është kaq i ngadalshëm në ibadetin?

Mbrojtësi i besimit që ishte i lirë, s'ë kuptoi dot namazin e robërve.

Njerëzit e lirë kanë të bëjnë edhe shumë punë

Por ç'të bënte rob i gjerë larg ibadetit?”

Është më se e qartë se në sistemin mendor të Ikballit ka një dinamikë të pasohq. Krahas mendimit, ai i kushton rëndësi të veçantë edhe veprimit, pasi i përmbahet idesë se Kurani i kushton më tepër kujdes veprimit se sa teorisë. Një konstelacion i tillë i mendimit të Ikballit është i ndikuar prej disa shkaqeve historike dhe sociologjike. Veprimi ishte mënyra e vetme përmes të cilit Ikballi do të kishte mundësi ta zgjonte dhe freskonte popullin e vendit ku ai jetonte. Para se të fliste për gjërat tjera, Ikballi kishte nevojë që njeriut të nënqiellit të vet, i cili kish humbur unin, t'i mundësonte ta përfitonte përsëri atë. Pothuajse në tërë opusin e shkrimeve të veta, ai flet me një metodë mjaft ndikuese në lidhje me përfortimin e unit dhe kthimin e vetëbesimit tek myslimanët.

Ja pra, në këtë mënyrë, nëpërmjet dinamizimit të Unit njerëzor në veprimtarinë horizontale botërore, Muhammed Ikballi e fut ortopraktikën fetare si element bazë të zgjimit, zhvillimit ose ndryshimit njerëzor. Ashtu si dhe shumë filozofë të besimeve të tjera, ai është i vetëdijshëm se vetëm shpirti, gjegjësisht uni i qetë ka mundësi

të krijojë energji pozitive.

Adhurimi (Ibadeti) në jetën e njeriut nuk paraqet çështje të rastësishme dhe kalimtare, por është çështje bazë dhe e kuptimtë e jetës së njeriut. Më saktë, në shumë vende Kurani flet për adhurimin e tërë ekzistencës në trajta të ndryshme dhe me një fjalë e përfaqëson ibadetin si qëllim kryesor dhe çekrek elementar të jetës së njeriut në këtë botë. Nëpërmjet nënshtrimit, përkuljes, lutjes dhe ibadetit, tërësia qenësore tregon përkushtimin e vet ndaj Fuqisë Krijuese.¹² Në dallim nga të gjitha qeniet tjera, njeriu e adhuron Allahun xh.sh. me vetëdije e dëshirë të lirë dhe nëpërmjet kësaj arrin të ngrihet në përmasën e shfrytëzuesit të begative hyjnore të krijuara nga Zoti, si dhe të lartësohet në platformën e krijesës më të përsosur.

Shpesh ka ndodhur që njeriu gjatë periudhave të ndryshme të largohet prej kësaj ortopraktike fetare dhe të devijojë. Me devijimin prej qëllimit të qenësisë, në dimension ideor, praktik dhe etik, ballafaqohet me degradim të njerëzores dhe të karakterit të tij esencial. Me një situatë të ngjashme jemi të ballafaquar në periudhën bashkëkohore kur njeriu, i tëhuajësuar dhe i tjetërsuar prej adhurimit të vërtetë të Zotit, orientohet në adhuri-

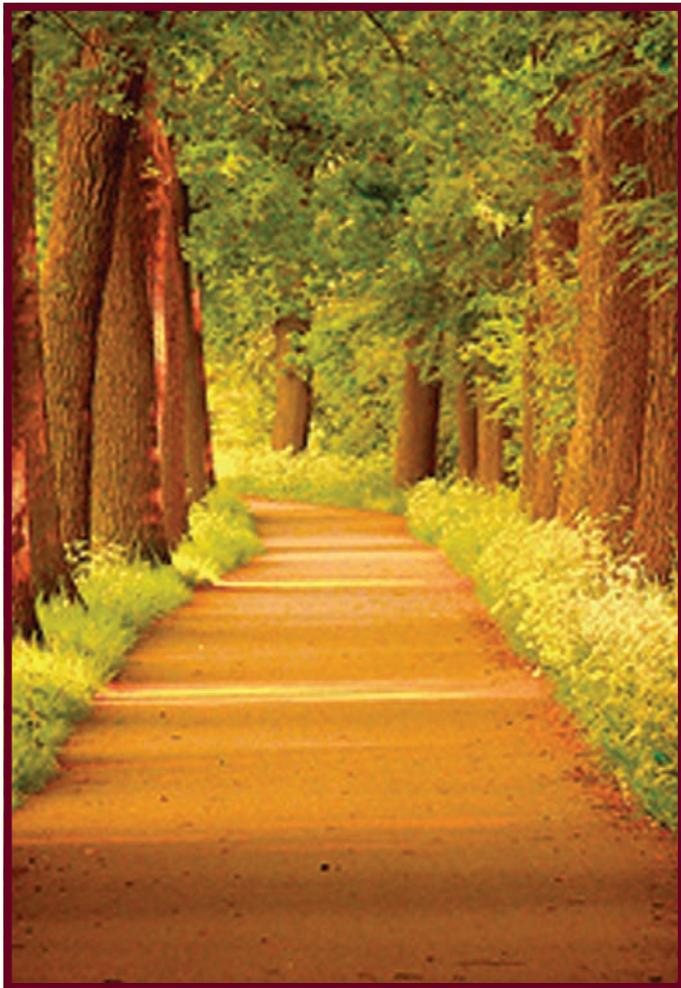
8. Ikbal, *po aty*, f.136

9. *“Thuaj: Çdokush vepron sipas hamendjes së vet, dhe vetëm Krijuesi juaj e di kush është në rrugë të drejtë”*. Isra 17:84.

10. Ikbal, *po aty*, f. 137.

11. Muhammed Ikballi këtë poezi e ka shkruar si përgjigje për kryetarin e komisionit të Gjysmëhënës së Kuqe të Republikës së Turqisë, e cila në vitin 1935 e kishte vizituar Lahoren dhe së bashku me Ikballin kishin shkruar të falin namazin në një xhami të qytetit. Imami i xhamisë e kishte zgjatuar tepër faljen, ndërsa pas përfundimit të namazit kryetari i delegacionit turk e kishte pyetur Ikballin për shkakun e zgjatjes së namazit e Ikballi është përgjigjur me këtë poezi. Shiko: Ikbal, Muhammed, *Armagan-i Hicaz*, f. 207.

12. Ra'd, 13:15; Nahl, 16:48; Isra, 17:44; Rahman, 55:5-6;

me të tjera të cilat nuk kanë thelb të shpalljes dhe hyjnisë.

Nëpërmjet ibadetit, njeriu pranon pushtetin ontologjik të Zotit mbi individualitetin e tij dhe hyn në një nduarnduarsi etike me Të. Ai e përjeton pozitën e tij të vërtetë në ekzistencë, fuqinë dhe kufijtë e fuqisë së tij.

Gjithashtu, adhurimi është një obligim intelektual dhe ndërgjegjësues. Individët që kanë ndërgjegje të pastër dhe arsye të shëndoshë e kuptojnë qartë vërtetësinë e përkukses ndaj Allahut xh.sh dhe nuk kanë problem me nënshtrimin. Ibadetet në fenë islame janë lidhje me të shenjtën dhe shprehje e besimit të pastër. Si pasojë, tek njeriu krijohet një hapësirë psikologjike plot me entuziazëm kuptimor, me qetësi shpirtërore dhe motivim absolut për jetë. Adhurimi e bën të kuptimtë jetën, vdekjen dhe përmasat tejfizike, gjegjësisht jetën pas vdekjes.

A ka mundësi më të mirë për njerëzoren e kësaj krijese të krijuar në trajtën më të bukur?

Emocionimi dhe entuziazmi adhurues në përjetimin e fesë

Zhvillimi marramendës i teknologjisë dhe zbulimi i përditshëm i çështjeve të reja materiale, nga njëra anë ia lehtëson jetën njeriut brenda kufijve botërorë, mirëpo nga ana tjetër e bën ta harrojë dhe ta neglizhojë veten

e tij. Përballë makinave të ndryshme, njeriu zvogëlohet dita-ditës dhe e humb peshën e tij. Për pasojë, e tërë filozofia jetësore e njeriut është e koncentruar në përkapjen dhe mësimin e drejtë të drejtimit të makinerisë fizike për kontrollimin e botës. Vlerat, pa të cilat dikur as që mund të mendohej jeta, vlera që e stolisnin shpirtin dhe etikën e njeriut, siç janë: *feja, poezia, etika, muzika*, u hodhën në plan të dytë dhe janë të paktë zërat që pëshpëritin për to. Një praktikë e tillë e shndërroi shoqërinë njerëzore në një vend të padurueshëm për jetë, duke ia humbur karakterin humanitar dhe dashurinë ndërnjerëzore.

Në këtë situatë, njeriut i nevojitet të mësojë deshifrimin e topografisë së brendshme të tij dhe, duke fituar forcën prej brendie ta rikthejë vetëbesimin e të bëhet zotërues i unit të vet.

Hazreti Mevlana¹³ i tregon njeriut rrugën drejt origjinës së tij dhe nëpërmjet të saj e afron drejt dashurisë ndaj Zotit. Nëpërmjet dashurisë së vërtetë i mundëson të shohë tërësinë dhe të mos humbasë në pjesën. Si një mjeshtër i mirë, ai e jep planin e bashkimit të pjesëve të ndara, dhe i pajton “un”-ët e ndara. Në mënyrë shumë tërheqëse, ai paraqet në veprën e tij pikat e përbashkëta të njerëzve dhe nëpërmjet stërvitjes kuptimore u mundëson të mos mendojnë për dallimet dhe mangësitë e tjetrit. Një botëvështrim i tillë përgatit fushën e mirëkuptimit të ndërsjellë në shoqërinë e gjithëmbarshme njerëzore.

Nëse endemi në faqet e veprave të Mevlanës, do të shohim se secila prej tyre paraqet një disiplinë ose art në vete, ndërsa ajo që i bashkon të gjitha këto është sfondi i shëndoshë filozofik-teologjik dhe sistematik. Vetë ai, thotë kështu në *Mesnevi*:

“Sekreti im nuk është larg prej rënkimit tim

Mirëpo nevojitet dritë në sy që ta shohë, aftësi në vesh që ta dëgjojë.”

Do të thotë se në veprimtarinë e tij ka të fshehur një sfond mendor dhe artistik, që në vargjet e mësipërme është e shprehur me simbolet e syrit dhe të veshit. Mirëpo kuptimi dhe pranimi i këtij sekreti, mesazhi ose ndjenja, janë kushtëzuar me aftësinë e shikimit dhe dëgjimit të shëndoshë.

13. Mevlana Xhelaeddin Rumi lindi në Belh në vitin 1207. Ai është prej dijetarëve më me emër të mijëvjeçarit të dytë. Qysh si fëmijë së bashku me familjen nën udhëheqjen e babait të tij Bahauddin Veledit (v. 1231) u shpërngulën prej Belhi dhe pas një udhëtimi të gjatë u vendosën në Konjë, Anadoli. Një kohë të gjatë Mevlana ligjëroi në medresetë më të famshme të Konjës dhe deri në takimin me Shems-i Tebrizium në vitin 1244 vazhdoi të kryejë detyrën e tij të mësimdhënësit. Pas takimit me Shemsin jeta e tij ndryshoi në tërësi, ai u largua prej medresesë dhe u zhyt në disiplinën ezoterike. Vdiq në vitin 1273. Vepra më e njohur e tij pa dyshim është *Mesnevi*, ndërsa shkroi edhe vepra të tjera si: *Divan-i Kebir, Mexhalis-i seb'a, Fihi ma Fih*, etj.. Më gjerë shiko: Eflaki, Ahmed, *Menakibu'l-Arifin*, përkth. Në turq. Tahsin Jayixhi, f.1/8,16, 17, 40; *Sipehsalar*, f. 19; Sultan Veled, *Istidatname*, f. 195-96.

Në brendinë e shprehjeve të Mevlanës ka një kuadro mjaft të pasur të mendimtarëve të cilët janë të paraqitur në role të ndryshme, porse nën hijen e sistemeve të tyre filozofike. Pitagorën, Platonin, Galenin, Feriduddin Attarin, Raziun dhe fytyra të tjera të perëndimit e të lindjes, ai i përmend si personalitete mjaft të njohura për të. Ndërsa numri i filozofëve, i poetëve dhe i dijetarëve të cilëve u ka paraqitur vetëm mendimet, është shumë i madh. Thënë shkurt, ai e prezanton veten brenda brumit teologjik, artistik e filozofik të kohës kur ka jetuar dhe më parë. Ai thotë kështu:

“Mu si kompas, ne njërën këmbë e kemi të ngulur në fe ndërsa këmba tjetër i shetit shtatëdhjetë e dy besime e mendime”.

Krahas kësaj, nuk duhet të harrohet se frymëzimin më të thellë për veprat e tij, Mevlana e ka marrë padyshim prej shpalljes. Djali i tij, Sulltan Veleidi, thotë kështu për Mevlanën dhe mistikët e ngjashëm me të: *“Poezia e miqve të Zotit nuk është asgjë tjetër përveç se sqarim i sekreteve të shpalljes. Ata e shkrijnë unin e tyre dhe ekzistojnë me Zotin”.* Shpallja në poezinë dhe veprën e Mevlanës e ruan gjithmonë dydimensionalitetin e saj. Ai nuk e nxjerr jashtë kapshmërisë së revelatës (shpalljes hyjnore) asnjë shtresë të qenësisë. Në veprën e tij *Fih Ma Fih* në lidhje me shpalljen ai thotë: *“Kurani ka dy anë. Disa e diskutojnë njërën, kurse disa të tjerë tjetrën. Që të dyja janë të vërteta dhe të drejta, meqë Zoti i Lartë ka dëshirë që të dyja palët ta shfrytëzojnë atë. Për shembull, nëse një grua ka burrin dhe një foshnje në gj, gruaja ndjen kënaqësi prej të dyve, por në forma të ndryshme. Kënaqësia e foshnjës është në qumështin e nënës, ndërsa kënaqësia e burrit në bashkëshortësinë. Njerëzit janë ithtarë të një rruge. Secili ka mundësi të kënaqet me dukshmërinë e Kuranit dhe të pijë qumësht prej tij. Vetëm për të pjekurit në kuptimet e Kuranit ka një kënaqësi të posaçme dhe atë e kuptojnë vetëm ata.”*

Simbolet e paraqitura në veprën e Mevlanës përfaqësojnë pothuajse të gjitha traditat intelektuale dhe religjioze të kohës së tij dhe më parë. Si rrjedhojë, në veprën e tij Mevlana tregon në mënyrë mjaft artistike se të menduarit nuk është tubim i diturive prej vendeve të ndryshme dhe hedhja e tyre në letër, me vërejtjen se bleta nuk ka mundësi të bëjë mjaltë pa i shëtitur disa kopshte me lule të ndryshme. Mevlana ashtu si transformon bleat nektarin e tubuar prej luleve të ndryshme në mjaltë, po ashtu edhe mendimtari vepron me mendimet,

Kopshtet me lule të shëtitura nga ana e Mevlanës janë shumë, por edhe lulet brenda tyre janë të shumëllojshme. Ashtu si grumbullon bleat nektarin prej luleve të ndryshme, ashtu edhe Mevlana i ofron njerëzimit mjaltin shërues dhe të këndshëm të humanizmit teocentrik.

Njeriu që e gjen veten duke gërryer në thellësitë e ndërgjegjes dhe vetëdijes së shëndoshë, do ta edukojë si duhet unin e tij, do të përfitojë një platformë të artë të

lumturisë. Do të përfitojë platformën e ëmbël të shijes së besimit dhe të nënshtrimit ndaj më të Madhit. Do ta kuptojë prej fillimit njeriun, gjërat, dhe do të njohë komentin metakozmik të tyre. Thënë shkurt, do të qëndrojë karshi Realitetit të urtë të ekzistencës.

Këtë ese të shkurtër kam dëshirë ta përfundoj me disa fjalë të amshueshme të Mevlana Xhelaluddin Rumiut, fjalë që asnjëherë nuk e kanë humbur aktualitetin e vet:

Bëhu si lumi në bujari dhe ndihmë,

Bëhu si dielli në zemërgjerësi dhe mëshirë

Bëhu si nata në mbulimin e mëngësive të tjetrit,

Bëhu si i vdekuri në hidhërim dhe kërcënim,

Bëhu si dheu në modesti,

Bëhu si deti në mirëkuptim,

Si do që të bëhesh,

Ose duku ashtu si je

Ose bëhu ashtu si dukesh.

PËRMBLEDHJE

Situata religjioze në botën e sotme karakterizohet me dy pika ekstremisht të kundërta me njëra tjetrën: nga njëra anë radikalizmi dhe fanatizmi luftarak- që nuk e ka për problem edhe vrasjen e njerëzve të pafajshëm në rrugë, edhe pse mund t'i takojnë të njëjtit religjion, ndërsa nga ana tjetër neglizhenca fetare, si dhe besimi sinkretist herë pas here i stolitur me ezoterizmin dhe okultizmin misterioz.

Është fakt se shoqëria e sotme e orienton rruzullin në bazë të ritmit të shpenzimit. Zoti kryesisht është një Fuqi, i mënjanuar diku jashtë. Ndërsa teologët dhe teorikët e religjionit merren më tepër me dogmën dhe folklorin fetar se sa me urtësinë fetare, më tepër me parimet e moralizimit shoqëror se sa me shpirtëroren.

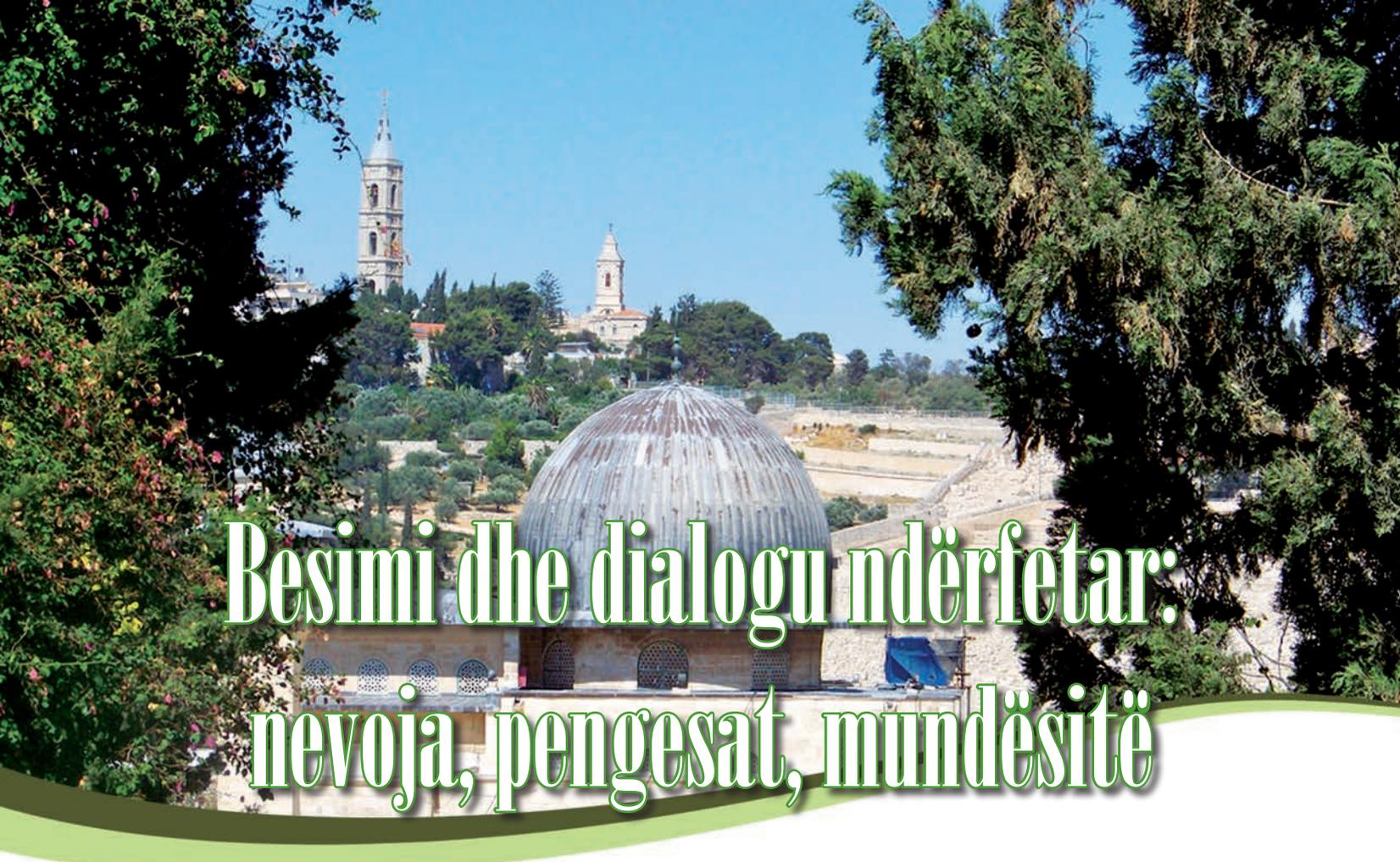
Qasja reale religjioze ndaj fesë duhet të jetë e përqendruar në tri segmente bazë:

1. Përfaqësimi intelektual dhe kohor i teologjisë (shkencës mbi parimet e besimit).

2. Zënia vend në mënyrë reale e ortopraktikës (ibadeteve) në shoqërinë bashkëkohore.

3. Emocionimi dhe entuziazmi adhurues në përjetimin e fesë.

Njeriu, i cili do ta gjejë veten dhe duke gërryer në thellësitë e ndërgjegjes dhe vetëdijes së shëndoshë, do të edukojë si duhet unin e tij, do të përfitojë një platformë të artë të lumturisë. Do të përfitojë platformën e ëmbël të shijes së besimit dhe nënshtrimit ndaj më të Madhit. Do ta kuptojë prej fillimit njeriun, gjërat, dhe do të njihet me komentin metakozmik të tyre. Thënë shkurt do të qëndrojë përballë Realitetit të urtë të ekzistencës.

Besimi dhe dialogu ndërfaqetarak: nevoja, pengesat, mundësitë

Intervistë me Sejid Husein Nasr¹

1. Cilat janë sipas jush sfidat kryesore ndaj feve sot?

Sfidat kryesore para së gjithash janë krijimi nga dhe për njeriun modern, i një bote të mbështetur në harrimin e Zotit, të bërë nga njeriu e të shqitur nga natyra e virgjër, nëpërmjet një teknologjie të bazuar në cilësimin e lëmit natyror dhe kësisoj në krijimin e hapësirave e të formave në të cilat njerëzit jetojnë çdo ditë, si dhe të tingujve që ata dëgjojnë, të shkëputura nga Origjina Hyjnore e gjërave. Kësisoj, një botë e tillë e bën disi të huaj ose të pavërtetë realitetin e fesë në jetën e përditshme, sidomos për ata që jetojnë në mjedise urbane, krejtësisht të shkëputura nga bota e natyrës, ku realitetet e fesë shpalosen në çdo formë natyrore për këdo që ka sy. Ky element përplotësohet nga mbizotërimi në botën moderne dhe tashmë post-moderne, i paradigmes moderniste (të cilës i përket edhe bota post-moderne), pra i një botëkuptimi në të cilin Zoti është më e shumta një Zot deist, filluesi

1. Profesor i Studimeve Islame në Universitetin e Xhorxh Uashingtonit, filozofi udhëheqës i gjallë islam dhe autori i mbi pesëdhjetë veprave e gjashtëqind artikujve. Dijetar i shquar i studimeve krahasuese, i filozofisë së shkencës dhe i metafizikës. Intervista është dhënë për revistën diturore *Religions* (Doha: International Center for Interfaith Dialogue), Dhjetor 2009, Numri 0, f. 10-20.

i gjërave, i cili tani rri larg. Dhe, në rastin më të keq, sigurisht, realiteti i Tij mohohet.

Sfida ndaj fesë është një botëkuptim në të cilin gjithçka shihet brenda një universi të mbyllur material, të pavarur nga transhendenca, nëse mund të shprehemi kështu, domethënë paraqitja e një pikëpamjeje mbi gjithësinë që pritet të shpjegojë dhe përfshijë gjithçka pa iu hapur aspak transhëndencës. Mbi këtë çështje ka shumë për t'u thënë filozofikisht, që nuk mund të shkoqitet këtu, por më lejoni të vërej se paradigma, botëkuptimi - *Éeltanschauung*, siç i thonë gjermanët, i shpikur në Europë gjatë Rilindjes dhe shekullit XVII dhe i kristalizuar gjatë Iluminizmit, veçanërisht në Francë, është në raporte armiqësore me të gjitha fetë e vërtetuara, sepse mbështetet në vetëmjaftueshmërinë e botës materiale, fizike. Ajo nuk e shquan, ndaj dhe e mohon varësinë ontologjike të botës në të cilën jetojmë, nga Parimi Hyjnor. Edhe nëse e pranon Parimin Hyjnor, ky Parim dhe pavarësia ontologjike e tij konsiderohen dytësore e pak a shumë pa lidhje me jetën e përditshme të njeriut. Nuk është rastësi që, të paktën në dy mijë vitet e fundit, Europa ka dhënë numrin më të madh të ateistëve në krahasim me cili-ndo kontinent tjetër, me sa dimë. Është e vështirë të

bëhet një vlerësim i saktë sasior i asaj që po ndodhte në fund të qytetërimit egjiptian, si dhe i zhvillimeve të mëvonshme të qytetërimeve greke e romake e të botës mesdhetare, por s'ka dyshim se gjatë dy mijëvjeçarëve të fundit gjendja ka qenë e tillë.

2. Cilat janë sipas jush mundësitë kryesore që feve t'u dëgjohet zëri dhe t'u njihet vlefshmëria?

Rasti më i rëndësishëm i shfaqur për fenë në botën moderne gjatë shekullit të fundit, duke përfshirë jo vetëm Perëndimin por edhe zgjerimin e tij në pjesë të tjera të globit, janë të çarat e dala në rimeson e këtij botëkuptimi modernist, pra shkërmoqja jo e menjëhershme e mënyrës së shikimit të gjërave, e cila nga ana e vet i ka penguar njerëzit për shekuj me radhë në Perëndim - dhe për dy shekuj në shumë pjesë të tjera të botës - nga të marrit e fesë seriozisht. Idhujt e panteonit të ri të ateizmit dhe agnosticizmit, në një masë të madhe janë thërrmuar. Sigurisht, vërejmë përgjigjen e vrerosur të një ateizmi të dukshëm, i cili është rritur dy-tre dhjetëvjeçarëve të fundit në Angli e Amerikë. Por më duket se kjo përbën më shumë se gjithçka tjetër gulçim vdekjeje; ajo nuk është aq serioze dhe nuk do zgjasë. Sot toka po dridhet nën këmbët e njerëzve që patën pandehur se qëndronin mbi të pa kurrfarë nevojë për Qiellin. Ndaj dhe shumë koka po kthehen lart nga qielli, gjë që përbën një reagim të natyrshëm njerëzor. Kjo thyerje e idhujve të *xhabilijetit* ("epokës së injorancës") të ri, për mendimin tim është rasti më i mirë i fesë për ta rishpalosur veten.

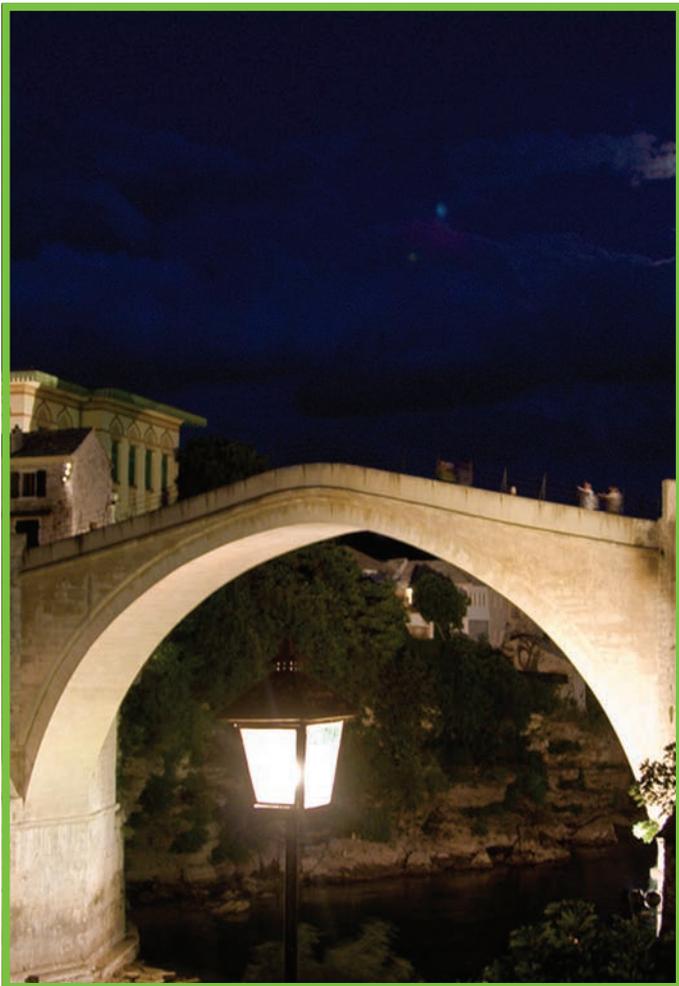
Ekziston edhe një rast i dytë me rëndësi: tradicionalisht, çdo fe ishte një botë më vete. Dhe kur fliste për "botën", nënkuptonte botën e *vet*. Dhe për ndjekësit e saj, bota e saj ishte vetë *bota*. Kur fliste për "njerëzimin", në të vërtetë ajo nënkuptonte ndjekësit e saj. Kjo është e kuptueshme dhe në të vërtetë përbën normën përgjatë gjithë historisë. Ka pasur përjashtime, siç është rasti i takimit të Islamit me Hinduizmin në Kashmir, ose ngjashëm, apo ai i Islamit me Krishterimin dhe Judaizmin në Iberi; por rregulla ka qenë ajo më lart. Sot ai kufi ka rënë deri diku. Janë dy grupe forcash që kanë depërtuar në hapësirën e mëparshme homogjene të feve të ndryshme - fillimisht në Perëndim, por së fundi gjithnjë e më shumë edhe gjetiu. Njëri përbëhet nga shekullarizimi, racionalizmi, materializmi e të ngjashmet - mbarë botëkuptimi ateist, agnostik; kurse tjetrin e përbëjnë fetë e tjera. Tani ekzistojnë dy "të tjerë". "Tjetri" i dytë, që janë fetë e tjera, mund të ndihmojnë në një shkallë të gjerë në kapërcimin e

efektit vdekjeprurës të "tjetrit" të parë, duke i ofruar një feje të caktuar rastin për të gjetur aleat te fetë e tjera që flasin gjuhë të ndryshme, kanë forma e simbole të ndryshme, por të cilat megjithatë e konfirmojnë të vështruarit e përsëritshëm të ekzistencës. Ky është një rast shumë i rëndësishëm në botën ku jetojmë. Në një kuptim të thellë, ai përbën lehtësim nga Zoti për të kompensuar efektin zvetënitës të botëkuptimit shpirtshmëri-mohues që ka rrethuar njeriun modern pesë shekujve të fundit dhe i cili tani po bën shumë më tepër në kontinente të tjera.

3. A vëreni ndonjë rrezik në pluralizmin fetar bashkëkohor?

Nuk besoj se ka ndonjë rrezik, nëse ky pluralizëm fetar rrokët në kuptimin metafizik, që mbështetet në doktrinën se ekziston Absoluti, një Parim Hyjnor i vetëm (i konsideruar qoftë objektivist apo subjektivist), mbi të cilin bazohen të gjitha fetë e vërtetuara. Nuk ka asgjë pluraliste te kjo doktrinë, asgjë relative. Ekziston një Parim Hyjnor që manifestohet në univeerse të ndryshme fetare, nëpërmjet të cilave krijohet pluralizëm fetar. Kemi dallime në format fetare, for-

mat sakrale, teologjitë, gjuhët e kështu me radhë. Mirëpo, kemi edhe elemente që kontribuojnë në larminë e kopshtit të fesë, në vend që thjesht ta relativizojnë fenë.

Rreziku vjen nga ajo që kanë përmendur Karl Marks dhe kundërshtarët e tjerë të fesë, të cilët pohojnë se meqë ka më shumë se një fe, të gjitha duhet të jenë të gabuara. Nga ky këndvështrim, pluralizmi fetar është marrë si provë të idesë se nuk ka asgjë absolute në një fe të caktuar dhe se të gjitha pretendimet e feve për të vërtetën janë kësaj relative. Mendoj se një nga arritjet e mëdha në fushën e fesë gjatë shekullit XX, ka qenë formulimi shumë i hapët dhe i thukët i doktrinës së unitetit transhendent të feve nga Frithjof Schuon dhe me një gjuhë tjetër nga René Guénon, si dhe nga shumë të tjerë që me shfaqjen e atyre figurave të mëdha. Më duhet të përmend këtu edhe Ananda Coomarasāmy-n, i cili shkroi shumë vepra të spikatura mbi këtë të vërtetë. Këto figura të mëdha u shfaqën në mesin dhe fundin e shekullit XX-të. Që atëherë dhe si rezultat i arritjes së tyre, ne mund ta kthejmë praninë e më shumë se një feje para syve tanë, në përvojën tonë - pra, atë që quajmë "pluralizëm fetar" - në

një element shumë pozitiv, duke shmangur rrezikun e barazimit të pluralizmit me relativizmin nga njerëzit. Ky është rreziku që ka ekzistuar në Perëndim që nga shekulli XVIII e këndeje dhe është përdorur së tepërmi nga kundërshtarët e fesë për të luftuar pretendimet e një feje të veçantë - në këtë rast kryesisht të Krishterimit - për të vërtetën.

4. Kur shqyrtojmë larminë hutuese të besimeve fetare mes feve, që shtrihen nga monoteizmi tek jo-teistët dhe politeistët, ç'mund të shohim si troje të përbashkëta?

Ato që mund të shohim si troje të përbashkëta janë shumë, më tepër se çdo mendohej. Pikësëpari, midis teizmit dhe jo-teizmit: e përbashkëta mes tyre është, mund të themi, *Urgrund*-i, Trualli Sipëror i Qenies, Realiteti Hyjnor absolut, që mund të shihet vetëm në mënyrë objektive, apo edhe subjektive, sikurse në Budizëm. Sidoqoftë, në rastin e feve si Taoizmi, Budizmi ose Konfuçizmi, Ai nuk e zotëron aspektin e personit. Në tradita të tilla, nuk është *theos* në kuptimin e zakonshëm që fetë abrahamike dhe shumë shkolla të Hinduizmit e shohin Realitetin Hyjnor. Megjithatë, është Realiteti Hyjnor absolut, Burimi i çdo realiteti, Burimi i Qenies e kështu me radhë. Vetë nuk kam kurrfarë vështirësie në gjetjen e këtij trualli të përbashkët mes shprehjeve teiste dhe jo-teiste të metafizikës, që gjenden në zemrën e feve të ndryshme tradicionale.

Sa u përket politeistëve, duhet bërë dallim mes feve që flasin për zotat, por mbesin krejtësisht të rrënjosura në doktrinën e Unitetit (sikurse Hinduizmi), dhe praktikës së politeizmit të mbështetur në humbjen e vizionit të Unitetit Hyjnor, një lloj dekadence që ka ndodhur vazhdimisht në historinë njerëzore, siç shohim në fetë e lashta babilonase. Me të ndodhur kjo, sigurisht, nuk ka më truall të përbashkët midis monoteizmit ose jo-teizmit e politeizmit. Megjithatë, politeizmi në kuptimin hinduist nuk duhet ngatërruar me formën e mëvonshme të politeizmit. Hinduizmi mbështetet në manifestimin e një Parimi të vetëm Hyjnor në forma të larmishme, të cilat në Islam s'i pranojmë në formë fizike, ndonëse mund të thuhet se Emrat Hyjnorë në Islam janë realitete të aspekteve të ndryshme të Hyjnisë por jo në forma fizike, ndërsa në Hinduizëm, sidomos në versionin popullor, këto realitete përfytyrohen si format fizike të perëndive. Këtu buron dallimi. Gjithsesi, politeizmi i llojit hinduist mbështetet në një Realitet të vetëm Hyjnor, i cili do të ishte truall i përbashkët ndërmjet monoteizmit që

mohon mundësinë e çfarëdo *theos*-i tjetër veçmas Realitetit Hyjnor në Vetvete, dhe asaj që quajmë “politeizëm” në formën e tij jodekadente.

Duke lënë mënjanë këtë çështje metafizike, nuk ka dyshim se në të gjitha fetë autentike, cilado që të jetë forma e tyre e jashtme, ekziston edhe truall i përbashkët sa u përket shumë mësimëve etike, qëndrimeve ndaj të mirës dhe të keqes, ndaj natyrës, ndaj një vizioni të një realiteti të përsjirtshëm që e tejkalon materialen, mundësisë së rrugëtimit të përsjirtshëm, realizimit shpirtëror, ndjesisë së sakrales dhe shumë e shumë elemente të tjera që janë të mahnitshme kur kundrohen në ngjashmëritë e tyre me të thella, përtej dallimeve teologjike të monoteizmit, jo-teizmit dhe politeizmit.

5. Si do t'i përkufizonit synimet kryesore të fesë, ose feve? A është e mundur gjetja e të përbashkëtave në këtë drejtim?

Kjo pyetje është paksa e dykuptimtë, por më duket se e shoh ku kërkon të dalë. Mund të flitet për *fe* dhe të flitet për *fetë*. Ky është gjithashtu edhe problem modern. Nëse në Parisin e shekullit XIII flisje për *fe*, kjo nënkuptonte Krishterimin, dhe nuk flisje për *fetë*. Sot është gjithnjë e më e vështirë të flasësh për fe pa shqyrtuar edhe fetë e tjera, pra të flasësh në shumës. Por është e mundur akoma. Për shumë besimtarë të zakonshëm në një bashkësi më të izoluar kristiane, myslimane, çifute apo hinduse, është ende e mundur të flasësh për fenë dhe të kesh parasysh fenë e veçantë të atyre njerëzve, pa nevojën për t'ia drejtuar vëmendjen ose për t'iu referuar feve të tjera. Kjo po bëhet përherë e më e vështirë në shkallën në të cilën bie izolimi. Dhe në të dyja rastet, qoftë nëse flitet për *fe* apo për *fetë*, ekzistojnë shumë synime të përbashkëta që përfshijnë qëllimin e fundit të jetës njerëzore, qoftë nëse shihet si shpëtim apo çlirim dhe i cili ndeshet në mësimet e feve aq të ndryshme sa Budizmi mahājanas dhe Judaizmi kabalist.

Këtu përfshihet edhe një çështje tjetër. Gjatë mësimdhënies së *fesë* në institucionet moderne të dijes në Perëndim dhe gjithnjë e më tepër në vende të tjera ku modernizmi është përhapur, është mjaft e vështirë të mos flasësh për fetë dhe të shpërfillësh besimet e tjera. Mbi fenë mund të jepet mësim në dy mënyra: njëra është të flitet për fenë në përgjithësi si fushë tërësore e përvojës njerëzore, ose e përjetimit të Hyjnore dhe të manifestimeve të Hyjnore, si dhe të elementeve të

përbashkëta mes feve. Për shembull, mund të thuash se njerëzit fetarë kanë besim të patundur në të vepëruarit e vullnetit të Zotit në jetët e tyre. Kjo fjali ka të bëjë me çifutët, myslimanët dhe të krishterët, por do të kishte kuptim tjetër në Budizëm, të themi. Pra, kur bisedohet për fe, mund të flitet për një element që është i përbashkët në fe të ndryshme por me kuptime e zbatime të ndryshme. Mirëpo për fenë mund të jepet mësim edhe si ‘feja ime’, siç bëhet në shkolla fetare. Në këtë rast mund të jesh edhe përjashtues e të thuash: “Kjo është feja e *vetme*.” Dhe këtu, sigurisht, shfaqet problemi për botën ku jetojmë. Megjithatë, pikëpamja përjashtuese po sfidohet gjithnjë e më shumë, sepse është fakt se fetë e tjera ekzistojnë dhe zor se mund ta mohosh se ato *janë* fe, nëse pranon të jesh intelektualisht i ndershëm. Kam bindjen se mësimi të fesë në mjedise akademike – jo në kisha dhe sinagoga, xhami e tempuj, por në mjedise akademike – do t'i duhet të merret përherë e më tepër me *fetë*, duke nënkuptuar fenë si të tillë e jo thjesht fenë “*time*”. Të shpresojmë gjithashtu se mësimdhënia e fesë në mjedise akademike perëndimore do të kryhet nga pikëpamja e fesë e jo e një perspektive jo-fetare apo anti-fetare siç shohim aq shpesh sot.

6. Kë shihni si funksion specifik të Islamit dhe myslimanëve në dialogun ndër fetar?

Pikëpamja ime mbi funksionin specifik të Islamit dhe myslimanëve nuk është e njëjtë me atë të disa bashkëbesimtarëve të mi, që nuk janë të vetëdijshëm për funksionin e posaçëm të Islamit në dialogun ndër fetar. Unë besoj se Islami është feja përfundimtare për njerëzimin e tanishëm: shpallja e fundit e plotë. Përfundësia nënkupton gjithmonë integritet. Ja përse Kurani është ndofta fetarisht më universalisti e më pak ekskluzivisti i të gjitha shkrimeve të shenjta. Ai flet për *fetë* tërë kohën. Madje edhe përkufizimi i “fesë” është *īmān bi'l-Lāh*, “besim në Zot”, “librat e Tij” dhe “të dërguarit e Tij”, e jo në *librin* dhe *të dërguarin* njëjës. Kështu, të pranuarit e profetëve të tjerë dhe të shkrimeve të tjera të shenjta është pjesë përbërëse e vetëpërkufizimit të Islamit. Kjo është skajimisht domethënëse dhe gjithashtu providenciale. Besoj se myslimanët kanë një rol providencial për të luajtur në nxjerrjen në pah të domethënies së dialogut ndër fetar, të pranimit të librave, profetëve dhe të dërguarve të Zotit që i paraprijnë Islamit, qofshin ata të krishterë, çifutë apo të çfarëdo besimit tjetër. 124 000 profetët e përmendur në hadith janë edhe profetët dhe të dërguarit *tanë*.

3 Muajt dhe netët e mira

Rexhep Xhixhi

Kurani, libri ynë i shenjtë flet rreth muajve, me përfshirje të muajit Ramazan, duke përdorur shprehjen e përgjithshme “erbeat-ı hurum” dhe “eshhuru’l-hurum”. Për këtë shkak, nëpër veprat fetare, megjithëse flitet rreth vlerave të këtyre muajve, në traditën popullore fetare osmane dhe ballkanase muajt Rexhep, Shaban dhe Ramazan kanë pasur një vlerësim të veçantë, duke u quajtur kështu edhe tre muajt e shenjtë. Kjo mund të ketë arsye e veta të drejta përgjatë rrjedhës së kohës.

Një prej këtyre arsyeve mund të jetë fakti se këta muajt i paraprijnë muajit të Ramazanit, duke u bërë kështu lajmëtarët e tij. Një tjetër arsye është edhe fakti se të gjitha netët e mira sipas besimit islam, me përjashtim të datës së ditëlindjes së profetit, i bie të jenë në këto muajt.

Një tjetër arsye është fakti që profeti Muhamed ka folur rreth këtyre tri muajve, duke i përmendur njërin pas tjetrit.

Hadithi dhe duaja që Profeti (a.s.) ka thënë në lidhje me këto tri muajt, jepet më poshtë:

“Muaji Rexhep është i Allahut, muaji Shaban është muaji im, ndërsa muaji Ramazan është i ymetit tim.” “Zoti im bëj të begatë për ne muajt Rexhep e Shaban dhe bëj që ta mbërrijmë edhe muajin Ramazan.” (Axhluni, Keshfu’l-hafa,423)

MUAJI REXHEB, NETËT E REGAIBIT DHE TË ISRASË

Këtu po paraqesim dy hadithe që lidhen me jetën fetare të profetit Muhamed (a.s.) gjatë muajit Rexhep:

“Në muajin Rexhep, profeti një ditë agjëronte, një ditë nuk agjëronte. Nganjëherë e zgjaste agjërimin, ndërsa herë të tjera bënte iftar me të hyrë koha e tij.” (Taxh,II,91)

“Profeti nuk pëlqente që ta kalonte të gjithë muajin Rexhep duke agjëruar”. (Muslim Sijam,179, Ibn Maxhe,Sijam,43)

Në muajin Rexhep i bie të jenë dy netë të mira, siç janë nata e Regaibit dhe nata e Israsë.

Nata e Regaibit i takon të jetë nata e parë e xhuma e këtij muaji. Thuhet se kjo natë është quajtur Regaib sepse nënkupton gjëra të vyera të dëshiruara, dhurim të bollshëm dhe frymëzim të pamasë, e sepse në këtë natë Allahu i dhuron bamirësi dhe dhurata të shumta njerëzve të Tij të dalluar. Për këtë arsye, myslimanët i patën kushuar rëndësi kësaj nate, duke u përpjekur të përfitojnë nga frymëzimi dhe begatia e saj.

Nata e Israsë apo nata e Miraxhit, i bie të jetë nata e 27 e muajit Rexhep. Teksa përpiquej ta kryente detyrën e

tij të shpalljes hyjnore pa i lënë asgjë mangët kësaj de-tyre, Profeti qe sulmuar pa mëshirë nga mushrikët duke u përballur kështu me dhunë e tortura të shprehura me fjalë dhe me vepra, nga më të pabesueshmet. Përveç kë-tyre, në vitin e dhjetë të shpalljes hyjnore ai pati humbur dy nga njerëzit e tij më të dashur, xhaxhanë Ebu Talib dhe bashkëshorten e tij besnike Hatixhe. Në një kohë të tillë kur kishte aq shumë nevojë për besim dhe ngushë-llim, Profetit (a.s.) iu blatura nga Zoti një dhuratë e rrallë: udhëtimi brenda një nate nga Mekeja në Jerusalem dhe së andejmi për në shtatë qiejt. Pjesa e parë e këtij udhëtimi u quajt Isra, ndërsa pjesa e dytë e saj Miraxh.

Profeti u takua drejtpërdrejt me Allahun në këtë natë, natyrën, cilësinë dhe mundësinë e së cilës nuk mund ta shpjegojmë thjesht me shqisat tona, dhe u kthye në tokë po atë natë duke sjellë për besimtarët lajmin e mirë se do të falet çdo besimtar që nuk i bën shirk Zotit, dy ajetet e fundit të sures Bekare dhe dhuratën e pesë namazeve në ditë. (Elmalili, V, 3142)

MUAJI SHABAN DHE NATA E MIRË E BERAETIT

Burimet na rrëfejnë se Profeti ynë nuk ka agjëruar ndonjëherë dy muaj njëri pas tjetrit, me përjashtim të muajit shaban, gjatë të cilit tregonte kujdes t'i kalonte ditët agjërueshëm, si dhe dhe gjatë muajit Ramazan. (Tirmidhi, Savm 36; Ebu Davud, Savm, 57)

Kur e patën pyetur se cili agjërim është më i vlefshmi pas agjërimit të muajit Ramazan, Profeti (a.s.), i cili ndodhte që e kalonte gjithë muajin e Shabanit me agjërim (Buhari, Savm, 52) qe përgjigjur: "Shabani". Madje pat shtuar edhe këto fjalë:

Muaji Shaban është për të pritur muajin e Ramazanit. (Tirmidhi, Zekat,28) Po qe se është e nevojshme, numërojeni 30 ditësh". (Buhari, Savm,11)

Në muajin e Shabanit i bie edhe nata e Beraetit, e cila i takon të jetë e pesëmbëdhjeta e këtij muaji.

Sahabet e njohur si myfesir, ndajnë mendime të ndryshme në lidhje me natën e bekuar që përmendet në ajetin e sures Duhan, ku thuhet: "Ne e zbritëm atë në një natë të bekuar". (Duhan,44/3) Kështu, Ibn Abasi e ka cilësuar këtë natë të bekuar si nata e Beraetit, ndërsa Ik-rime dhe shumë myfesirë të tjerë e kanë cilësuar nata e Kadrit. (Elmalili, IV, 2523)

Disa dijetarë janë përpjekur të gjejnë të mesmen mes këtyre dy mendimeve, duke u shprehur se bëhet fjalë për dy lloj zbritjesh të Kuranit, si një tekst i plotë nga levhu'l-mahfudhi në qiellin e tokës, gjë që ngjau natën e Beraetit, e kjo lloj zbritjeje quhet "inzal"; pastaj prej

qiellit të tokës tek Profeti Muhamed (a.s.), pjesë-pjesë, gjë që ndodhi në natën e Kadrit, shpallje e cila quhet "tenzil". (Cerrahoglu Ismail,Usul s. 43)

Në lidhje me këtë natë Profeti Muhamed ka thënë kështu:

"Kur të ketë kaluar gjysma e muajit Shaban, atëherë filloni t'i kaloni netët duke bërë adhurime, ndërsa ditët duke agjëruar." (Tirmidhi, Savm,38; Ahmed Hanbel, VI. 238)

Në disa hadithe thuhet se në këtë natë do të falen të gjithë robërit e kësaj bote, me përjashtim të mushrikëve, atyre që mbajnë armiqësi me të tjerët, atyre që nuk u binden prindërve të tyre, atyre që janë të dyshuarve për shkelje nderi, si dhe atyre që janë të dhënë pas pijeve. (Taxh II, 93; Elmalili, IV, 2492)

MUAJI I RAMAZANIT DHE NATA E KADRIT

Muaji *Ramazan* është muaji i nëntë i muajve hënorë. Ai është i vetmi muaj që përmendet në Kuran duke u thirrur me emrin që ka. (Bakara, 2/185)

Veçoritë që e dallojnë këtë muaj nga muajt e tjerë janë këto:

Kurani ka filluar të shpallet në këtë muaj (Bakara,2/185), nata e Kadrit që është më e mirë se një mijë muaj, gjendet në këtë muaj (Kadir, 97/1-5), agjërimi është bërë farz dhe mbahet në këtë muaj (Bakara, 2/184), sunetet si namazi i teravisë dhe itikafi në xhami kryhen gjatë këtij muaji (Bilmen Nasuhi, Ilmihal 173-325), ndërsa sadakaja e fitrit është një adhurim financiar që është i veçantë për këtë muaj.

Ramazani, muaji gjatë të cilit mëshira hyjnore derdhet lumë mbi këtë botë dhe ndërgjegjja e adhurimit arrin në pedestal, është muaji i adhurimit dhe koha kur besimtarët arrijnë majat e tyre në planin shpirtëror dhe material.

Nata e Kadrit, emrin e së cilës e mban edhe sureja e 97 e Kuranit, gjendet pikërisht në këtë muaj të bekuar. Fjalët e kësaj sureje janë:

"Me të vërtetë ne e kemi shpallur Kuranin në natën e Kadrit. Nga e kupton ti se çështë nata e Kadrit? Nata e Kadrit është më e mirë se një mijë muaj, gjatë së cilës në tokë zbresin melekët dhe Shpirti (Xhebraili), pasi kanë marr leje nga Zoti i tyre për të zgjidhur çdo lloj çështjeje. Paqja do të mbretërojë në këtë natë deri sa të zbardhë agimi".

*Gjakova s'e harron, Gjakova e di,
O nur arsimi, Hasan Efendi...
Do të jetojë Kosovë e vjetër,
Djep i shenjtë i shqiptarisë
Do të jetojë me kurora të lavdisë...*

Rexhep Hoxha

HASAN EFENDI NAHI

(1905 - 1991)

Mexhid Yoejsi

Myderriz Hasan Efendi Nahi ka qenë një prej hoxhallarëve, dijetarëve dhe atdhetarëve më të mëdhenj jo vetëm të Gjakovës, por të mbarë Kosovës. Ai ishte djali i Myderrizit Islam Efendi Nahit, dijetarit të shquar të Medresesë së Madhe të Gjakovës, që i dha dritë krejt Kosovës.

Lindi më 12 mars 1905, në Gjakovë, ku dhe mori mësimet e para. Po në Gjakovë, pasi u diplomua në Medresën e Madhe, ligjëroi për tri vjetë Sintaksën e Gjuhës Arabe, duke zëvenduar babain e tij, Myderriz Islam ef. Nahin.

Në muajin shtator 1930, së bashku me dy shokë,

Mulla Tahir Brovinën dhe Mulla Asllan Cërmjanin, Hasan efendi Nahi u nis në këmbë nga Gjakova nëpër Qafë të Morinës deri në Shkodër, e nga Shkodra në Durrës, ku arritën pas dy javësh...

Qëllimi i këtij udhëtimi ishte shkollimi. Nga Durrësi dolën në Greqi, Pire, pastaj në Aleksandri dhe më në fund në Kairo të Egjiptit, ku u regjistrua në Fakultetin "Kismi Ali" (Shkalla Superiore). Brenda katër vitesh ai kreu studimet me rezultate të shkëlqyera duke u diplomuar në Universitetin Al-Az'har.

Mbas diplomimit, Myderriz Hasan Efendi Nahi u kthye menjëherë në Gjakovë, duke shërbyer më shu-

më nëpër Kosovë, si në Ferizaj, Prizren, Gjakovë dhe më në fund në Prishtinë.

Nga viti 1935 ai ishte Myderriz në Medresen e Ferizajt, ku mbante ligjërata në gjuhën shqipe në një kohë kur gjuha shqipe ishte e ndaluar. Ndërkaq predikoi edhe nëpër shumë lokalitete të tjera të Kosovës.

Për një kohë ka qenë drejtor i Medresesë “Mehmed Pasha” të Prizrenit, 1943, por në Prizren ka shërbyer edhe si kryemyfti i Rrafshit të Dukagjinit. Për dhjetë vjet të tjera shërbeu si imam në Gjakovë...

Njëzet vjet (1958-1978) ishte profesor në Medresen “Alauddin” të Prishtinës, derisa doli në pension me nder!

Në pension nuk pushoi, por punoi në përkthimin e Kur’anit të Shenjtë nga gjuha arabe në gjuhën shqipe, i cili u botua në vitin 1988, në Prishtinë, në tirazh prej 5 000 kopjesh.

Në dokumentet sekrete të Beogradit, publikuar nga historiani Dr. Hakif Bajrami, prej të gjithë ylemave të Kosovës, Myderriz Hasan Efendi Nahi i Gjakovës ishte cilësuar si "ideologu më i rrezikshëm", ngaqë nuk lejonte kurrsesi që shqiptarët të shpërnguleshin nga Gjakova e nga Kosova...

Kanë mbetur të paharruara fjalët që Myderriz Hasan Efendi Nahi u pati thënë me guxim të paparë pushtetmbajtësve komunistë më 1956, kur ata mbyllën Gjumnazin e Gjakovës:

"Ma mirë kallni krejt Gjakovën, se ta mbyllni Gjumnazin..."

Në lidhje me këtë ngjarje, poeti Rexhep Hoxha, vepra e të cilit ka pasur jehonë të madhe, e ka përjetësuar me një poezi shumë të bukur hoxhë Hasan Efendinë. Në disa nga vargjet e kësaj poezie thotë:

*Gjakova nuk bën pa gjimnaz
Gjakova për shkollë luftoi
E paturpësia zyrtare,
Një hijenë e mallkuar
Kur pa zemërimin e yjeve,
Guximin e së drejtës së amshuar,
U hap qielli nga një fjalë e prerë,
Shkëlqyen yje, mijëra të tjerë.
Do të jetojë Kosovë e vjetër,
Djep i shenjtë i shqiptarisë
Do të jetojë me kurora të lavdisë...*

Veprat e tij në shërbim të fesë, kombit dhe atdheut, janë të shumta. Për ato është shkruar pak, por nuk duhet t'i lëmë të harrohen...!

Ai ndërroi jetë më 5 shkurt 1991 në Prishtinë, në moshën 86 vjeçare. U varros në vendlindjen e tij, në Gjakovë, më 6 shkurt 1991, mbasi iu bënë shërbimet fetare në Xhaminë e Hadumit, e cila ishte mbushur përplot me njerëz që kishin ardhur nga mbarë Kosova për ta nderuar këtë hoxhë, këtë dijetar dhe atdhetar.

Njeriu rastësisht apo...

Armand Uruçi

Shumica e njerëzve që kanë qenë pionerë të shkencës, besonin në ekzistencën e Zotit dhe nëpërmjet studimeve shkencore ata kërkonin të zbulonin Universin që Ai kishte krijuar dhe të perceptonin e të njihnin ligjet që Ai kishte vendosur. Astronomë si Leonardo da Vinçi, Koperniku, Kepleri, Galileu, babai i paleontologjisë Kuvier, babai i botanikës dhe i zoologjisë Linnoues, Njutoni, i cili vlerësohet si shkencëtari më i madh që ka jetuar ndonjëherë. Që të gjithë studionin shkencën jo vetëm duke besuar Zotin, jo vetëm duke besuar në ekzistencën e Zotit, por edhe duke besuar se i gjithë Universi erdhi në ekzistencë si rezultat i krijimit të Tij.

Ashtajni, i cili konsiderohet gjeniu më i madh i kohës sonë, ishte një tjetër shkencëtar i shquar që besonte në Zot. Ai ka thënë: *“Unë nuk mund të imagjinoj një gjeni shkencë pa besim të thellë. Situata mund të përshkruhet kështu: ‘Shkenca pa të është e çalë’. Një nga zbuluesit e fizikës moderne, gjermani Max Plank ka thënë: ‘kushdo që studion seriozisht, duhet të lexojë në derën e tempullit të shkencës shprehjen: ‘Kini besim’. Besimi është një cilësi e domosdoshme e shkencëtarit”.*

PAMUNDËSITË E EVOLUCIONIT

Nuk ekziston asnjë provë konkrete në trajtë fosile që mbështet pamjen e njeriut-majmun, i cili reklamohet në mënyrë të pandërprerë nga mediat dhe qarqet akademike-evolucioniste. Me penelën në duar, evolucionistët prodhoj-

në krijesa imagjinare, por fakti se për këto piktura nuk gjenden fosile që mund të harmonizohen me to, përbën një tjetër problem serioz për evolucionistët. Një prej metodave interesante që ata përdorin për të kapërcyer këtë pengesë, është “prodhimi” i fosileve që nuk gjenden. **Njeriu i Pitdaunit**, skandali më i madh në historinë e shkencës, është një shembull që s’ka nevojë për koment.

Darvinizmi pretendon se njeriu i sotëm ka evoluar nga disa krijesa të ngjashme me majmunët. Gjatë këtij procesi evolutiv që mendohet se ka filluar 4-5 milionë vite më parë, thuhet se ekzistojnë disa “forma kalimtare” midis njeriut modern e stërgjyshërve të tij. Sipas këtij skenari kategoritë bazë janë 4:

- * **Australopitekët**
- * **Homo Habilis**
- * **Homo Erektus**
- * **Homo Sapiens**

Humnera e jashtëzakonshme midis njeriut dhe majmunit nuk është e kufizuar vetëm me ecjen mbi dy këmbë. Ka edhe shumë probleme të tjera që mbeten të pashpjegjuara, si për shembull: kapaciteti i trurit, aftësia e të folurit etj.

Elen Morgan, një paleoantropologe evolucioniste bën pohimin e mëposhtëm në lidhje me këtë çështje:

Katër prej mistereve më të mëdha të njeriut janë:

1. Përse njerëzit ecin mbi dy këmbë? Nuk e dimë
2. Përse kanë humbur gëzofin? Nuk e dimë
3. Përse kanë zhvilluar një tru kaq të madh? Nuk e dimë
4. Përse mësuan të flasin? Nuk e dimë

Problemi më i madh me të cilin ballafaqohet teoria e evolucionit është shpjegimi i shfaqjes së jetës. Arsyeja është se molekulat organike janë aq të ndërlikuara, saqë formimi i tyre nuk mund të shpjegohet me anë të rastësive. Prandaj është plotësisht e pamundur që një qelizë të formohet nga rastësia. Evolucionistët janë ballafaqar me çështjen e origjinës së jetës në çerekun e dytë të shekullit XX. **Aleksandër I. Oparin** (evolucionist rus), në librin e tij “Origjina e jetës” ka thënë: *“Fatkeqësisht, origjina e qelizës është një çështje që aktualisht mbetet pika më e errët e teorisë së evolucionit”*. Oparin bëri kërkime dhe eksperimente të shumta për të provuar se qeliza është formuar nga rastësia, por të tilla përpjekje hodhën poshtë hipotezat e evolucioniste dhe nxorën në pah kompleksitetin e qelizës. Dhe sot, ne kemi akoma përballë problemin më të madh të pazgjidhur, po atë problem që kishim kur hymë në shekullin e XX-të: *“Si nisi jeta në Tokë?”*. Kjo thënie e **Jeffrey Bada** bën të qartë gjendjen e pashpresë të evolucionistëve. Teoria e evolucionit deklaron se jeta erdhi në ekzistencë rastësisht.

Struktura komplekse e qelizës së gjallë ishte e panjohur në kohën e Darvinit, ndaj të mendoje se “rastësia dhe ndikimi i kushteve natyrore” qenë origjina e jetës, ishte diçka e mjaftueshme për t’u bindur në atë kohë për evolucionistët.

Sot dimë se qeliza përmban sisteme të cilat prodhojnë energjinë që përdoret nga vetë qeliza, fabrika të prodhimit të enzimave e hormoneve të domosdoshme për jetën. Një seri të dhënash ku i gjithë informacioni i nevojshëm për të gjitha procedurat e riprodhimit është i rregjistruar, membranë e specializuar në kontrollimin e hyrjes e daljes së materialeve etj. Këto që përmenda janë vetëm një pjesë e vogël e këtij sistemi kompleks të habitshëm. Profesori i biologjisë **Michael Denton**, në librin e tij “Evolucioni. Një teori në krizë” e shpjegon qartë këtë kompleksitet: *“Qeliza është kaq komplekse sa madje edhe niveli i lartë teknologjik i arritur sot nga njeriu nuk mund të prodhojë një qelizë të vetme”*.

Një nga arsyet bazë pse teoria e evolucionit nuk mund të shpjegojë se qeliza erdhi në jetë rastësisht, është kompleksiteti i jashtëzakonshëm i saj. Një qelizë funksionon në sajë të bashkëpunimit harmonik të shumë organeleve. Nëse një prej këtyre organeleve nuk funksionon, qeliza nuk mund të jetojë më. Qeliza e parë në tokë ishte një qelizë që i kishte të gjitha organelet e funksionet e nevojshme. Kjo do të thotë se ajo duhet patjetër të ishte krijuar.

Kaq e ndërlikuar është çështja e qelizës, saqë evolucioni dështon që në shpjegimin e formimit të elementëve bazë të qelizës. Formimi i një proteine të vetme nën kushtet e natyrës, mes mijëra proteinave komplekse që ndërtojnë qelizën, është i pamundur.

Proteinat janë elementët më vitalë për qeniet e gjalla. Ato kombinohen për të formuar qelizat dhe luajnë role vendimtare në kiminë e trupit. Proteinat përbëhen nga njësi më të vogla të quajtura aminoacide. Në një qelizë të gjallë këto molekula përbëjnë elementin bazë. Më e thjeshta proteinë përbëhet nga 50 aminoacide. Çdo aminoacid duhet të jetë në vendin e duhur sipas një rregulli të caktuar.

Një proteinë mesatare përbëhet nga 288 aminoacide të 12 llojeve të ndryshme. Këto mund të kombinohen në 10^{300} mënyra të ndryshme. Nga të gjitha këto kombinime vetëm një formon proteinën e kërkuar. Pjesa tjetër përbëhet nga aminoacide që janë ose të padobishme ose të dëmshme për gjallesat. Duke lexuar këto të dhëna, ata që kanë besuar teorinë e evolucionit si shpjegim shkencor të jetës, mund të dyshojnë duke menduar se këta numra janë të ekzagjeruar dhe nuk pasqyrojnë faktet reale. Por, në vend që të pranojnë krijimin, ata vazhdojnë të mbrojnë atë që është krejtësisht e pamundur.

“Ndërto shtëpi nëpër kodra, nëpër drunj, dhe në ato (koshere) që njerëzit ndërtojnë. Pastaj ha nga të gjitha frutat dhe futu nëpër rrugët që Zoti i ka lehtësuar për ty. Nga barku i tyre del një lëng me ngjyra të llojlojshme, në të cilin ka shërim (ilaç) për njerëzit. Me të vërtetë, në këtë ka argument për njerëzit që mendojnë”.

Një profesor kimie i Universitetit të Nju Jorkut, **R. Sharipo**, që është edhe ekspert ADN-je, ka llogaritur probabilitetin e formimit të rastësishëm të 2.000 lloje proteinash të gjendura në një bakterie të vetme.

Në qelizën njerëzore ka 200.000 lloje të ndryshme proteinash, numër i nxjerrë nga llogaritë është 1 në 10^{40000} .

Mundësia e formimit të jetës nga materia është 1 herë në 10^{40000} raste. Ky numër mjafton për t'i dhënë fund teorisë së evolucionit.

Le t'i harrojmë të gjitha pengesat për një moment e të supozojmë se një molekulë proteinë u formua në ambjentin më të papërshtatshëm e më të pakontrolluar që mund të ofronin kushtet fillestare të tokës. Formimi i një proteine nuk mund të ishte i mjaftueshëm. Kjo proteinë duhet të priste me durim për mijëra, ndoshta miliona vjet në këtë ambjent të pakontrolluar pa pësuar ndonjë dëm, derisa një molekulë tjetër të formohej rastësisht në të njëjtat kushte. Ajo duhej të priste derisa miliona proteina të sakta e të domosdoshme të formoheshin rresht në të njëjtat kushte të gjitha rastësisht. Pastaj këto proteina në kushte të përshtatshëm të formuara në të njëjtin vend duhet të bashkoheshin dhe të formonin organelet e qelizës. Edhe në qoftë se këto organele do të bashkoheshin në një mënyrë mjaft harmonike ato duhet të merrnin të gjitha enzimatat e nevojshme e të mbuloheshin me një membranë, e cila duhet të mbushet me një lëng të veçantë për të përgatitur ambjentin ideal për to. Gjithashtu, në qoftë se këto ngjarje do të ndodhnin rastësisht (gjë që është e pamundur), a do të qe e mundur që ky grumbull molekular të formonte jetë?

Përgjigja është jo. Kërkimet kanë treguar se kombinimi i thjeshtë i të gjitha materialeve të domosdoshme për jetën nuk është i mjaftueshëm që të fillojë jeta.

Jeta mund të nisë vetëm nga jeta. Kjo si rezultat i eksperimenteve të bëra për këtë qëllim. Pohimi se jeta evo-

luoi nga gjërat e gjalla, është siç mund ta quajmë ëndërr e evolucionistëve dhe është në kundërshtim me çdo eksperiment.

Kështu jeta në Tokë duhet të ketë nisur patjetër nga një jetë tjetër.

Kjo thënie është pasqyrim i një prej emrave të Allahut “**EL-HAJJU**” (i Gjalli, Ai që nuk vdes kurrë). Jeta mund të lindë, të vazhdojë dhe të mbarojë vetëm me vullnetin e Tij.

Pra, e vetmja përgjigje logjike për origjinën e jetës është krijimi, jo rastësia.

Një çështje tjetër që mbetet pa përgjigje nga evolucionistët, është cilësia e lartë e precizionit të perceptimit të syrit dhe veshit.

Po analizojmë në radhë të parë **syrit**: si shikojmë? Rrezet e dritës që vijnë nga një objekt bien në retinën e syrit, duke dhënë një imazh të përmbysur. Këto rreze drite këtu transformohen në sinjale elektrike nga qeliza dhe pastaj përcillen në një zonë të vogël në pjesën e prapme të trurit, e quajtur qendra e shikimit. Imazhi i formuar në sy është kaq i mprehtë dhe i qartë saqë nuk ia ka arritur as teknologjia e shekullit të njëzet.

Ekрани i TV-së paraqet imazhe dydimensionale, ndërsa njeriu me anë të syrit është në gjendje të shohë imazhe tredimensionale. Në televizor imazhi ka një mjegullim, ndërsa shikimi ynë nuk ka mjegullim.

Evolucionistët thonë se mekanizmi që jep këtë imazh kaq të qartë është prodhuar rastësisht. Në qoftë se një pajisje që prodhon një imazh më të dobët se ai i syrit nuk mund të realizohet rastësisht, atëherë është e qartë se syri dhe imazhi i parë prej tij nuk mund të jenë formuar nga rastësia. Ky ndërtim kaq i përsosur i përket Allahut, i cili ka ka fuqi për gjithçka. E njëjta gjë vërehet po të krahasojmë cilësinë me teknologjinë e lartë prezente në vesh dhe tru, me teknologjinë e prodhuar nga njeriu. Një vesh njerëzor asnjëherë nuk percepton një tingull duke e shoqëruar kapjen e tij me një zhurmë tjetër përpara siç ndodh te pajisjet HI-FI të prodhuara nga kompanitë më me emër në industrinë e muzikës, por e percepton zërin ashtu siç është.

Askush nuk mund të thotë se një pajisje HI-FI ose një kamera erdhi në ekzistencë vetë. Atëherë si mund të thuhet se teknologjia që ekziston në trupin e njeriut, e cila është shumë herë më superiore se teknologjia e arritur nga shkenca sot, mund të jetë rezultat i një vargu rastësish të quajtura evolucion?! Syri, veshi dhe të gjitha pjesët e tjera të trupit janë produkt krijimi. Ekzistenca, fuqia dhe dija e Allahut duken qartë në këto argumente.

MENDJA- DHE INSTIKTI

Ka specie në botë që ngjasojnë me njëra-tjetrën. Ka shumë gjallesa që i ngjajnë kalit apo maces, e po ashtu shumë insekte që mund të duken si njëri-tjetri. Ngjashmëritë sipërfaqësore midis njeriut dhe majmunit tërheqin vëmendjen. Disa njerëz besojnë në evolucion vetëm prej kësaj gjëje. Përveç ngjashmërive sipërfaqësore, për majmunin nuk mund të thuhet se janë më afër sesa kafshët e tjera. Në qoftë se do të bazoheshim tek inteligjenca, atëherë bletët që ndërtojnë strukturën e mrekullueshme gjeometrike të hojeve apo merimanga që ndërton mrekullinë e rrjetës së saj, mund të thuhet se janë më afër me njeriun. Ka një diferencë midis majmunit dhe njeriut. Majmuni është kafshë dhe nuk është i ndryshëm nga kali apo qeni në lidhje me nivelin e ndërgjegjës. Njeriu është i ndërgjegjshëm. Krijesë me vullnet të fortë e që mendon. Flet, kupton, vendos e gjykon. Mendja është diferenca më e madhe midis njeriut dhe kafshëve. Pra, e gjithë jeta është produkt i një projektimi perfekt. Kjo siguron prova konkrete për ekzistencën e Krijuesit, i cili është i Gjithdijshtëm e i Plotpushtetshëm. Ky Krijues është Allahu, Zoti i Tokës dhe i qiejve dhe i gjithçkaje midis tyre.

Mbi faktin e krijimit po jap disa aspekte:

-**Bletët** prodhojnë më shumë mjaltë nga sa kanë nevojë dhe e ruajnë në hoje, në një strukturë gjashtëkëndore, sepse është forma më e përshtatshme gjeometrike për shfrytëzimin maksimal të hapësirës së dhënë. Bletët e fillojnë ndërtimin e hojeve në dy-tre vende të ndryshme dhe endin hojet njëkohësisht në dy-tre rreshta. Pika e lidhjes së gjashtëkëndëshave rregullohet aq mirë saqë nuk ka asnjë shenjë. Evolucionistët duan të shpjegojnë këtë me konceptin e instinktit dhe përpiqen ta paraqesin atë thjesht si një instinkt të tillë në punë, i cili vepron mbi bletët dhe harmonizon punën e tyre. Kjo tregon se ekziston një urtësi që sundon mbi të gjitha këto krijesa të vogla. Katërmbëdhjetë shekuj më parë, në Kuran është treguar ky fakt: “Zoti yt i dha instinkt bletës: *“Ndërto shtëpi nëpër kodra, nëpër drunjt, dhe në ato (koshere) që njerëzit ndërtojnë. Pastaj ha nga të gjitha frutat dhe futu nëpër rrugët që Zoti i ka lehtësuar për ty. Nga barku i tyre del një lëng me ngjyra të llojlojshme, në të cilin ka shërim (ilaç) për njerëzit. Me të vërtetë, në këtë ka argument për njerëzit që mendojnë”*. (Sureja: En-Nabl)

-**Lakuriqët e natës** fluturojnë në errësirën e natës pa patur asnjë problem. Lakuriqi është i pajisur me një sistem të veçantë zanor. Përdor tinguj (ultratinguj) që kanë frekuencë 50.000-200.000 vibrime për sekondë. Këta tinguj dërgohen në të gjitha drejtimet 20-30 herë në sekondë. Një njeri me moshë të re mund të perceptojë me vështirësi një zë me frekuencë 20.000 vibrime në sekondë.

Fija e rrjetës që ndërton **merimanga** është me diametër

më të vogël se 1/1000 mm. Është 5 herë më e fuqishme se një fije çeliku me të njëjtin diametër dhe shumë e lehtë. Çeliku është ndër produktet më të forta të prodhuara nga njeriu dhe merimanga prodhon në trupin e saj fije shumë më të forta se çeliku. Mjetet teknologjike që disponon njeriu janë mjaft prapa teknologjisë “hyjnore” që disponon merimanga.

Gjithashtu edhe **bimët** luajnë pa vetëdije një rol të rëndësishëm në jetën e Tokës. Ato pastrojnë ajrin, barazpeshojnë raportin e gazrave në atmosferë dhe mbajnë temperaturën e planetit në nivel konstant.

Vlerat ushqyese të bimëve me anë të cilave ne ushqehemi, kanë një sistem të veçantë me qelizat e tyre, jo si të njeriut dhe të kafshëve. Në përdorimin e drejtëpërdrejtë të energjisë së diellit, bima e shndërron energjinë diellore në energji kimike. Ky proces quhet fotosintezë. Në qelizë ndodhen kloroplastet, organele këto që i japin bimës ngjyrën jeshile. Sistemi mjaft kompleks i fotosintezës është mekanizëm i krijuar prej Allahut (Zotit të Botërave).

Të gjitha gjallesat janë krijuar nga Allahu, Krijuesi dhe Mbajtësi i botërave.

DHIKRI

kuptimi dhe rëndësia e tij

Mr. Zymer Ramadani

Një ilaç që gjithmonë do të jetë i vlefshëm e nuk do t'i skadojë asnjëherë afati, një flori që asnjëherë nuk do ndryshket as në verë dhe as në dimër, e që do të jetë po ashtu i efektshëm gjatë ditës e natës, në rini e pleqëri, në këtë botë, në botën e varrit dhe në botën e amshueshme... për këtë ilaç të shpirtit kemi thëniet e arta, të cilat u shfaqën në Kuranin Fisnik, në mënyrë që njerëzit të binden sa më lehtë dhe të jenë praktikues apo kërkues të këtij ilaçi kudo që të jenë. Në Kuranin Famëlartë, Allahu i madhëruar thotë:

***“Nuk ka dyshim se për myslimanët e myslimanet, besimtarët e besimtare, adhuruesit e adhurueset, të singertit e të singertat, durimtarët e durimtare, të për-
vuajturit e të për-
vuajturat, sadakadhënësit e sadakadhënëset (ata që japin lëmoshë), agjëruesit e agjërueset, ruajtësit e nderit e ruajtëset e nderit, shumëpërmendësit e Allahut e shumëpërmendëset e Allahut, Allahu ka përgatitur falje (mekatesh) dhe shpërblim të madh”.***¹

Një përgëzim të dhikrit – përkujtimit të Allahut (xh.sh.), na e ofron edhe Muhamed Mustafaja në një hadith që transmetohet në Sahîhu'l-Buhârî:

“Allahu ka caktuar melaike që shëtisin nëpër rrugë duke kërkuar ata që përmendin Allahun dhe nëse gjejnë ndonjë grup që përmendin Allahun, i thonë: ‘Na i tregoni nevojat tuaja, dhe i rrethojnë me krahët e tyre deri në qiellin e dynjasë.’

1. Ahzâb, 33/35.

Allahu pyet melaiket ndërkohë që Ai e di më mirë:

– Çfarë po thonë robërit e Mi?

Melaiket i përgjigjen:

– Ty të lavdërojnë, o Allah, Ty të falënderojnë, Ty të madhërojnë dhe Ty të lartësojnë.

– Vallë, a më kanë parë Mua?

– Jo, pasha Ty, nuk të kanë parë.

– Po sikur të më kishin parë Mua?

– Sikur të të kishin parë, ata do të të lavdëronin edhe më shumë, do të të falënderonin edhe më shumë.

– Çfarë kërkojnë prej meje?

– Xhenetin.

– Vallë, a e kanë parë ata xhenetin?

– Jo, pasha Ty, nuk e kanë parë.

– Po sikur ta kishin parë atë?

– Po ta kishin parë, atëherë do ta kërkonin vazhdimisht, pa pushim, do të përpiqeshin që me çdo kusht ta fitonin atë.

– Përse ata kërkojnë mbrojtje nga Unë?

– Nga zjarri i xhehenemit.

– A e kanë parë atë?

– Pasha Ty, jo, nuk e kanë parë.

– Po sikur ta kishin parë?

– Nëse do ta kishin parë atë, do t'i largoheshin e frikëso-

heshin akoma më shumë.

Allahu thotë: “O MelaiKET e Mia, Unë ju bëj dëshmitarë se Unë i kam falur ata.”

Pastaj një prej engjëjve thotë: “O Allah, aty ndodhet një person i cili është aty vetëm për nevojat e veta.”

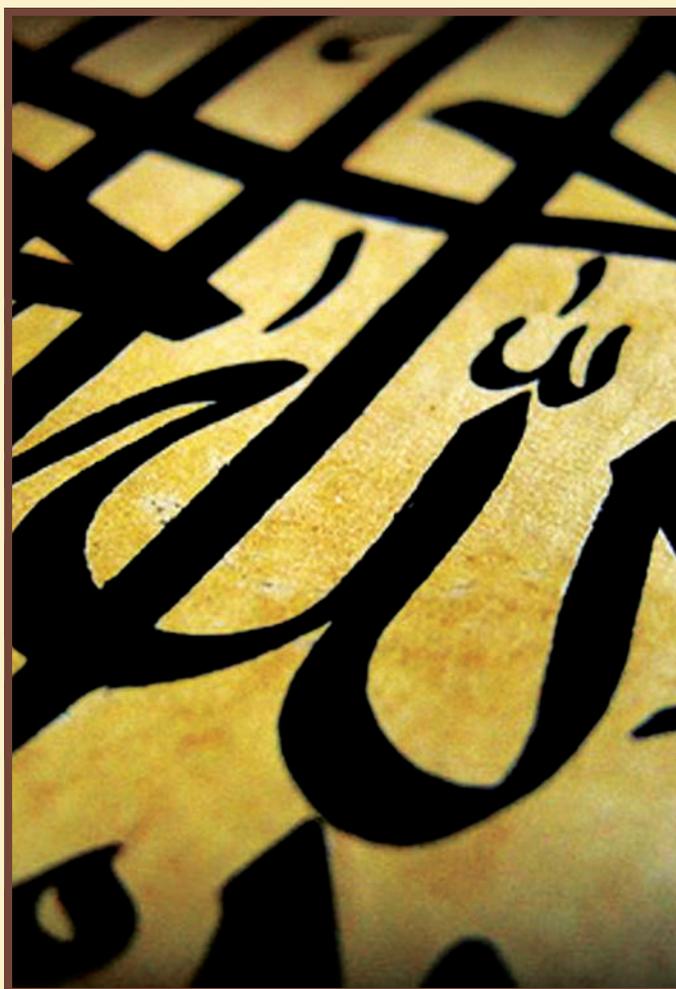
Në vazhdim, Allahu (xh.sh.) thotë: “Tek ai vend – grup, edhe ai që është rastësisht nuk do të dalë i humbur”.²

Shprehja kuranore “*edh-dhikru*” në gjuhën tonë ka kuptime të ndryshme: *edh-dhikru* do të thotë: të mos harrosh dikë apo diçka, ta mbash në mendje e në zemër, ta përkujtosh dhe ta madhërosh Allahun e famën e Tij, ta falënderosh Atë, etj.

Nga hadithi kuptojmë një lloj komunikimi rreth rëndësisë dhe vlerës së përkujtimit – dhikrit, i cili në aspektin e saktësisë së tij është autentik dhe argumentues për këtë çështje.

Nuk ka dyshim se përkujtimi i të mirave që Allahu i ka dhuruar njeriut, ndikon mendërisht tek çdo njeri që ai të mund të ketë një jetë sa më të lumtur. Sepse “*Ai që mendon dhe shikon gjëra të mira dhe të bukura, ai di ta jetojë jetën në qetësi dhe në bukuri*”. E aq më shumë kur e përkujton Krijuesin e vet, robi do të arrijë të kuptojë që me të përkujtuarit e Tij, do të ketë një jetë shumë më të mirë nga të tjerët që janë larg kësaj dhuntie, sepse edhe vetia e një njeriu që përkujton Allahun është një dhunti e çmuar që nuk e zotëron gjithkush në këtë botë. Njerëzit që mblidhen në një vend për të diskutuar apo trajtuar çështjet fetare, pa dyshim që në të njëjtën kohë janë duke bërë edhe një përkujtim – dhikër të Allahut të Madhëruar. Për këtë shkak, Allahu (xh. sh.) në Kuranin Fisnik thotë: **“Zemrat ngopen vetëm me përmendjen e Allahut”**.³

Sot, kur bota moderne ecën drejt një zhvillimi të madh teknologjik, zemrat e njerëzve ndikohen negativisht nga një dashuri tjetër, e cila çdo ditë e më tepër i largon ata nga Krijuesi i tyre. Kjo dukuri negative që mundon çdo individ, çdo familje, çdo bashkësi njerëzore dhe çdo popull, mund të eliminohet vetëm përmes edukatës fetare, dashurisë dhe përkujtimit të Allahut, dashurisë ndaj Pejgamberit (a.s.), për të vazhduar me respektin ndaj prindërve e më tej. Ata që kapen te kjo dashuri, asnjëherë nuk do ta humbin lumturinë e tyre si në këtë botë ashtu edhe në botën tjetër. Në këtë kontekst, Kurani na urdhëron që të jemi të gjithë si një kështjellë e fortë dhe e ndërlydhur, me qëllim që të jetë e vështirë të dëmtohet nga sulmet e jashtme. Allahu (xh.sh.) thotë: **“Dhe kapuni që të**

gjithë ju për litarin (fenë dhe Kuranin) e Allahut, e mos u përçani! Përkujtoni nimetin e Allahut ndaj jush, kur ju (para se ta pranoni fenë islame) ishit të armiqësuar, e Ai bashkoi zemrat tuaja dhe ashtu me dhuntinë e Tij aguat të jeni vëllezër. Madje ishit në buzë të greminës së xhehenemit, e Ai ju shpëtoi prej tij. Po kështu Allahu jua sqaron argumentet e veta që ju të gjeni të vërtetën e lumtur.”⁴

Kjo lidhje dhe ky afrim tek Allahu mund të bëhet vetëm me anë të dhikrit – përkujtimit të Tij në mëngjes e në mbrëmje. Për këtë arsye, si privilegj për të, Ai i caktoi robrit disa kohë të begatshme, në mënyrë që të ketë mundësi të bëjë një lidhje të zemrës së tij me dashurinë e Allahut (xh.sh.) për dobinë dhe vlerën e dhikrit – përkujtimit të Allahut (xh.sh.). Po sjellim disa ajete nga Kurani. Për ata që janë futur në mëkate dhe në zullume, për njerëzit që qoftë edhe një herë në ditë nuk e përkujtojnë Allahun, për shtresën që gjithë energjinë e jetës së tyre e harxhojnë në gjëra të dëmshme, Kurani pyet: **“A nuk është koha që zemrat e atyre që besuan të zbuten me këshillat e Allahut dhe me atë të vërtetën që zbriti (me Kuran), e të mos bëhen si ata,**

2. Buhârî, Deavât 66, Muslim, Dhikr 25, (2689); Tirmidhî, Deavât 140.
3. Rra'd, 13/28.

4. Âli İmrân, 3/103.

“Pra ju më kujtoni Mua (me adhurime), Unë ju kujtoj juve (me shpërblim). Më falënderoni e mos Më mohoni”.

*të cilëve u është dhënë libri më parë e zgjati koha dhe zemrat e tyre u shtangën e shumë prej tyre janë jashtë rrugës”.⁵ Më pas, po ashtu tregon se për zemrat e atyre që janë të mbushura me mëkate dhe punë tjerë të dynjallëkut, Allahu shpreh pakënaqësi, e në një pikëpamje edhe një keqardhje për ta: “*Sa keq për ata që u janë ngurtësuar zemrat për ta përmendur Allahun...*”.⁶*

Si përgjigje e kësaj, për shtresën e larguar nga përkujtimi i Allahut, në Kuran vjen përsëri ajeti tjetër, i cili u hap dyert kësaj shtrese, që të mund të hedhin një hap për t’u afruar në dashurinë e Allahut (xh.sh.). Ai thotë: “*Pra ju më kujtoni Mua (me adhurime), Unë ju kujtoj juve (me shpërblim). Më falënderoni e mos Më mohoni*”.⁷ Përmendja e Allahut në kohëra dhe vende të ndryshme, është pa dyshim një pasuri për personin që e bën. Një besimtar merret me punët e dynjasë duke e pasur zemrën të zënë me përkujtimin e Allahut (xh.sh.). Kështu ai zbaton pëlqimin e Allahut, i cili në Kuran thotë:

“Për ata që Allahun e përmendin me përkujtim kur janë në këmbë, kur janë ulur, kur janë të shtrirë dhe thellohen në mendime rreth krijimit të qiejve e të tokës (duke thënë): Zoti ynë, këtë nuk e krijoje kot, i lartësuar qofsh, na ruaj prej dënimit të zjarrit!”⁸ dhe ajeti tjetër që kërkon një përkujtim dhe përmendje të Allahut në mënyrë dhe kohëra të ndryshme:

“Ti përmende Zotin tënd me vete (me zë të ulët), me respekt e me druajtje, jo me shprehje të larta, (përmende) në mëngjes e në mbrëmje dhe mos u bëj prej atyre që nuk kanë kujdes”.⁹ Duke u nisura nga ky ajet, por

5. Hadid, 57/16.

6. Zumer, 39/22.

7. Bekare, 2/152.

8. Âli Imrân, 3/191.

9. A’râf, 7/205.

edhe nga burime të tjera islame, në lidhje me përmendjen e Allahut, mund të themi se dhikri bëhet në këto mënyra:

- a) Dhikri me gjuhë dhe zë të ulët,
- b) Dhikri me gjuhë dhe zë të lartë,
- c) Dhikri duke mos e lëvizur gjuhën por në heshtje,
- d) Dhikri pa zë, duke mos e lëvizur gjuhën dhe vetëm me zemër.

Po ashtu, dhikri mund të bëhet në mënyrë kolektive dhe në vetmi, dhe se të dy këto mënyra kanë një efekt që ndikon në zemrën dhe shpirtin e individit. Në një hadith që transmeton Ebu Hurerje nga Ebu Seidi (r.a.), Pejgamberi (a.s.) thotë: “*Asnjë grup njerëzish nuk do të ulen ta përmendin Allahun e të mos rrethohen nga engjëjt, të mos i kaplojë mëshira e të mos lëshohet mbi ta qetësia shpirtërore dhe Allahu (xh.sh.) të mos i përmendë tek ata (engjëj) që i ka pranë*”.¹⁰

Këto mënyra të dhikrit – përkujtimin të Allahut (xh.sh.), janë disa nga mënyrat me të cilat ne si robër të Tij, ta përkujtojmë atë. Domethënë, mjafton që robi të dëshirojë ta përkujtojë Atë, mjafton që ai t’i drejtohet Atij; ai (robi) ka mënyra të shumta për t’iu drejtuar Allahut të Madhëruar dhe për ta përkujtuar Atë. Po ashtu, si kohë të veçanta, ashtu siç u përmendën edhe në ajet, dhikri – përkujtimi i Allahut është mirë të bëhet në mëngjes, pra të fillohet dita duke e madhëruar dhe lavdëruar Atë, si dhe në mbrëmje, duke e mbyllur ditën përsëri me përkujtimin e Tij e duke i kërkuar falje për ndonjë gabim të mundshëm gjatë ditës. Kështu duhet të fillojë dhe të mbarojë dita e një besimtarit të sinqertë i cili, pasi t’i kryejë obligimet ndaj krijuesit të tij, të fillojë të punojë për furnizimin e familjes, duke i kryer detyrat e jetës së përditshme. Në të kundërt, për atë që nuk merret me përkujtimin dhe falënderimin e Tij, pra i shmanget rrugës që ka porositur Ai, dihet se fundi nuk ka për të qenë në favor të tij. Në këtë kontekst, Allahu i Madhëruar thotë:

*“Ai që shmanget nga Këshilla e të Gjithëmëshirshmit (Kurani), Ne do t’i caktojmë një djall, që do t’i bëhet shok i pandashëm. Në të vërtetë, djajtë i shmangin jobesimtarët nga rruga e drejtë, ndonëse ata mendojnë se janë të udhëzuar drejt.”¹¹ Ndërsa në ajetin tjetër, në të cilin kritikohen besimtarët që një herë mësojnë urdhrat dhe rrugën e Allahut, e më vonë e braktisin atë, Allahu thotë: “**E kush ia kthen shpinën udhëzimit Tim, do të ketë jetë të vështirë dhe në ditën e kiametit do ta ringjall të verbër. Ai (që nuk besoi) do të thotë:***

10. Rijâdu’s-Sâlihîn, nr. 1456.

11. Zuhruf, 43/36-37.

‘Zoti im, përse më ngrite të verbër, kur unë isha me sy?’ Ai (Allahu) thotë: ‘Ashtu si harrove ti argumentet Tona që t’i ofruam, ashtu je ti i harruar sot’.¹²

Nga ana tjetër, i dërguari i Allahut, Muhamed Mustafaja na ka paralajmëruar për dallimin mes personave që përkujtojnë Allahun dhe atyre që nuk e bëjnë një gjë të tillë. Sa mjerim i madh dhe sa dallim i madh qëndron në mes të këtyre dy personave! Pejgamberi (a.s.) thotë: “*Personi që përmend Allahun (xh.sh.) me atë që nuk e përmend, janë sikurse i gjalli me të vdekurin*”.¹³ Po ashtu, në një hadith tjetër ai thotë: “*A t’ju tregoj se cila vepër e juaja është më e mirë te Allahu (xh.sh.), cila është grada më e lartë tek Ai, cila vepër është për ju më e dobishme se sa dhënia e arit apo e argjendit, a është më e dobishme mbyjtja e armikut kur të përballeni me të apo lejimi që ai t’ju vrasë ju?* Të pranishmit iu përgjigjën: “*Po, pa dyshim, na trego ja Resulallah.*” Pejgamberi (a.s.) u tha: “*Kjo është përmendja e Allahut (xh.sh.)*.”¹⁴

Në këtë mënyrë porositet çdo mysliman që të marrë pjesë në ato vende ku bëhet përmendja dhe përkujtimi i Allahut, sepse vendbanimet ku bëhet dhikri janë shkak i madh për ruajtjen e gjuhës nga Gibeti – thashethemet, nga të folurit për të tjerët, nga gënjeshtria, nga sharja, nga tallja dhe kotësitë. Njeriut i duhet të flasë patjetër dhe gjuha nuk është krijuar vetëm për të folur, por nëse njeriu nuk flet duke përmendur Allahun e Lartësuar, patjetër që do të flasë fjalë të ndaluara. Kush e mëson gjuhën e tij me të përmendurit e Allahut të Madhëruar, do ta ruajë gjuhën e tij nga haramet, ndërsa kush e ka të thatë gjuhën e tij nga të përmendurit e Allahut (xh. sh.), do të shqiptojë gjëra të ndaluara, do të zhytet në mëkate të mëdha dhe do të jetë gjithmonë mjet i shejtanit të mallkuar për të përmendur të keqen.

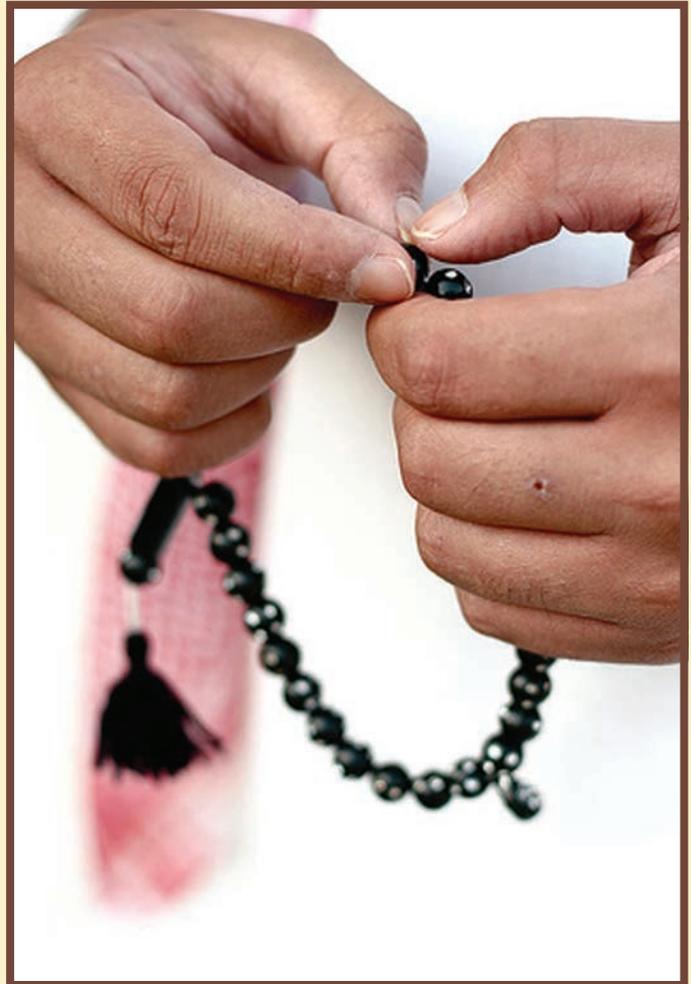
Në fund mund të themi se dhikri – përmendja e Allahut (xh.sh.) bën të mundur këto të mira:

- a) E ruan njeriun nga mëkatet,
- b) I zbut zemrën,
- c) I mundëson të fitojë shpërblime – sevape tek Allahu (xh.sh.),
- d) E afron atë më shumë tek Allahu (xh.sh.),
- e) I pastron zemrën, gjakun dhe mendimet e tij nga kotësitë,
- f) E bën më komunikues dhe më bamirës ndaj njerëzve të tjerë,
- g) E bën shkaktar të përmirësimit edhe shoqërinë,

12. Tâhâ, 20/124-126.

13. Hadithin e transmeton Imam Buhariu, kapitulli Deavât, nr. 66.

14. Tirmidhî, Deavât, 6.

duke i larguar ata nga kotësitë,

h) dhe në fund, përveçse e largon njeriun nga e dëmshmjia dhe e drejton nga e mira, në të njëjtën kohë dhikri ndikon që ai njeri të fitojë dy botët, të jetë i lumtur dhe i pasur në to, si në dynja ashtu edhe në ahiret.

Lutja e jonë e fundit, ashtu sikur pas namazeve, pas ndonjë pune që e bëjmë për hir të Allahut dhe pas ndonjë takimi me këdo qoftë, të jetë gjithmonë në zemrat dhe në gjuhët tona, duhet të jetë fjala e Pejgamberit (a.s.), të cilën e transmeton Aliu (r.a.): “*Allahu im! Më fal për çfarë kam bërë dhe për çfarë kam lënë pa bërë, për çfarë kam fshebur dhe për çfarë kam bërë publikisht, për çfarë kam tepruar dhe për atë që Ti e di më mirë se unë. Ti je i pari (për çdo gjë) dhe Ti je i mbrami (për çdo gjë), nuk ka zot tjetër përveç Teje*”.¹⁵

15. Rijâdu’s-Sâlihîn, nr. 1432.

Vlera e besmelesë

Irfan Ozturk

Duhet ditur që libri i Allahut, Kurani famëlartë, fillon me besmelenë. Sipas një transmetimi, librat e ardhur të gjithë pejgamberëve të tjerë fillojnë me besmelenë. I Dërguari i Allahut lidhur me këtë çështje thotë:

Kur Allahu krijoi lapsin e lidhi atë në njëqind nyje dhe secilën prej tyre e vuri në një distancë pesëqind vjeçare. Më pas e lartësoi atë. Lapsi u nda në dy pjesë. Allahu e urdhëroi:

O laps, shëno në Levh të gjitha gjërat që do të ndodhin deri në ditën e gjykimit.

Lapsi pyeti:

- O Zoti im! Me çfarë të filloj të shkruaj?
- Me Bismilahir-Rahmanir-Rahim.

Më pas lapsi shkroi për një periudhë shtëqind vjeçare. Allahu tha:

-Kush nga bashkësia Muhamedane thotë qoftë edhe një herë Bismilahir Rrahmanir Rrahim, Unë i shkruaj për të sevapet e adhurimit për shtatëqind vjet.

Sipas një transmetimi tjetër, kur Omeri e dërgoi Amr bin As në Egjipt si përfaqësues, ai atë vit vuri re se lumi

Nil nuk kishte shtuar. Kur pyeti për këtë egjiptianët u përgjigjën:

-Çdo vit një vajzë e virgjër, me lejen e familjes hidhet në lumin Nil në mënyrë që lumi të shtohet dhe të jetë i frytshëm. Vetëm atëherë Nili fillon të fryhet dhe të jetë i begatë.

Amr bin As e ndaloi një gjë të tillë duke thënë:

Ky ka qenë një zakon vetëm i periudhës së injorancës. Këtë situatë ia transmetoi Omerit nëpërmjet një letre, i cili nga ana e tij ia ktheu përgjigjen në këtë mënyrë:

Bismilahir Rrahmanir Rrahim. O Nil! Nëse ti rrjedh pa një urdhër nuk kemi nevojë për ty. Në të kundërt vazhdo me lejen e Allahut.

Amr bin As mori letrën, e hodhi në Nil dhe lumi filloi të fryhej. Kështu u hoq edhe ajo traditë e pakuptimtë.

Sipas një transmetimi para se Faraoni të pretendonte për hyjnizim pati bërë një pallat mbretëror duke urdhëruar që në krye të shkruhej "Bismilahir Rrahmanir Rrahim". Kur filloi të pretendonte për hyjnizim Musai e pati pyetur Allahun:

-O Zoti im! Përse u dhe atyre një afat? Unë nuk shoh asnjë shenjë mirësie tek ata.

Allahu iu përgjigj:

-O Musa! Ti dëshiron që ai të shkatërrohet kur vë re ofendimet, ndërsa unë nuk e shkatërroj atë pasi kam parë një shkrim mbi derën e pallatit të tij mbretëror.

Kush shkruan besmelenë mbi derë, qoftë ky edhe jo-besimtar, fiton siguri në vetvete! Si mund të mos jetë i sigurt për shkatërrimin në këtë botë dhe në ahiret ai që e ka qëndisur besmelenë në mes të zemrës që nga fillimi i jetës e deri në fund? (Fahreiddin Razi)

Besmeleja ka nëntëmbëdhjetë shkronja. Kjo përkon me numrin e mbikqyrësve të ferrit. Siç dihet këta janë të obliguar të qëndrojnë në derën e xhehenemit. Allahu na ruajtë prej tyre! Kush e thotë besmelenë dhe e përsërit atë shumë herë Allahu e mbron atë prej këtyre mbikqyrësve

Tregohet se të përmendurit e shpesh të besmelesë shton begatitë dhe bën të mundur që rrisku të vijë andej nga nuk e mendon njeriu. Thuhet se Allahu ka tre mijë emra dhe se në kuptimin e këtyre tre mijë emrave është përfshirë edhe domethëna "Allah, Rrahman dhe Rrahim" e besmelesë. Nga përvoja kanë dalë edhe këto të dhëna lidhur me të fshehtat e besmelesë të cilat kanë zënë vend nëpër libra.

Kush e thotë pesëdhjetë herë besmelenë para një mizori apo një gjykatësi të padrejtë, do të vërejë se ata do të përulen para tij dhe frika do të rrënojset në zemrën e tyre. Kjo i jep lexuesit një madhështi dhe e mbron nga dëmi i tyre.

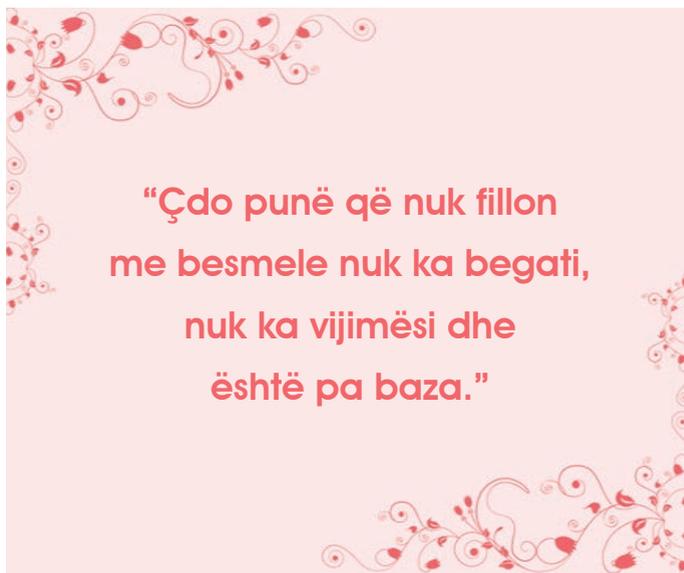
Nëse e themi shtatëdhjetë mijë herë me qëllimin e mirë për rënien e shiut kudo që të ndodhemi me lejen e Zotit shiu bie. Nëse thuhet njëqind herë në ditë pa pushim për çfarëdo lloj dhimbjeje apo për dikë që e ka zënë magjia Allahu ia largon dhimbjen dhe magjinë.

Sipas një transmetimi Mansur bin Ammar ishte duke ecur në rrugë dhe gjeti një letër në të cilën shkruhej besmeleja. E mori dhe sado që u përpoq të gjente një vend të pastër nuk gjeti. Më pas mori letrën dhe e përtypi që të mos binte në tokë. Atë ditë që ndodhi ngjarja natën shikoi një ëndërr shumë interesante sikur njëri po i thoshte:

Në respekt të asaj letre Allahu të ka hapur derën e urtësive dhe ty të plotësoi me dije dhe urtësi. Me të vërtetë kur u zgjua ashtu ndodhi. Që atë ditë e tutje vazhdoi të predikonte dituri në popullatë.

Në transmetimin e bërë nga Sa'd bin Sekine thuhet:

Aliu vuri re një burrë që po shkruante besmelenë dhe e pyeti:

"Çdo punë që nuk fillon me besmele nuk ka begati, nuk ka vijimësi dhe është pa baza."

-Shkruaje bukur pasi kush e shkruan bukur e mirë falet.

Aliu thotë: - Shkrimi i besmelesë të zbukuron fytyrën.

I dërguari i Allahut thoshte:

"Më zbriti një ajet i tillë, i cili nuk i ka zbritur askujt tjetër përveç Meje dhe Ismailit birit të Davudit. Ky ajet është besmeleja." (Hejsemi, 786)

I dërguari i Allahut thekson gjithashtu rëndësinë që ka të thënit e besmelesë për çdo punë të dobishme:

"Çdo punë që nuk fillon me besmele nuk ka begati, nuk ka vijimësi dhe është pa baza." (Musned, 2/259)

"E vërteta është se shejtani e pëlqen të ushqyerit pa besmele dhe e numëron si të drejtë të tijën." (Muslim, Eshribe, 102; Ebu Davud, Et'ime, 15)

Lidhur me këtë është fituar edhe kjo përvojë:

Kush e shkruan besmelenë në një letër njëzet herë dhe ia lidh për trup një fëmijë që frikësohet nga gjumi natën frika i hiqet. Me lejen e Zotit besmeleja bëhet influencuese, ose nëse shkruhet për t'i mbrojtur fëmijët ata mbrohen nga të gjitha gjërat e këqija.

Kush e shkruan besmelenë një mijë herë në letër dhe e mbart me vete shihet shumë madhështor para armiqve. Ai është shumë i dashur edhe pranë miqve të tij të ngushtë. Ai bëhet një njeri i respektuar edhe në shoqëri. Allahu i hap atij dyert e mirësive dhe përherë jeton në siguri.

Sipas një transmetimi Rum Maliki Kajser i shkruan një letër halifit të kohës së Omerit duke i thënë se ankohet nga dhimbja e kokës se ka bërë çdo gjë për t'i pushuar, por pa rezultat dhe ndërkohë i kërkon një ilaç për këtë.

Omeri i dërgoi një qese me të cilën Kajseri u çudit pa mase, por kur pa, vërejti se brenda saj kishte një letër në të cilën shkruhej besmeleja. (Hulasatu'l Bejan)

Një Ajet

Me emrin e Allahut, të Gjithëmëshurshmit, Mëshurplotit!

“Me të vërtetë përmendja e Allahut (dhikri) është adhurimi më i madh.” (El Ankebut 45)

“Prandaj, më kujtoni Mua që Unë t’ju kujtoj juve.” (El Ankebut 152)

Dhikër do të thotë të kujtosh apo të përkujtosh diçka apo dikë. Njeriu e përkujton Allahun ose me gjuhë; si për shembull duke lexuar Kuran, duke bërë dua, duke përmendur emrat e lartësuar të Allahut etj. Njeriu e përkujton Allahun ose me zemër; duke menduar argumentet që dëshmojnë ekzistencën e Allahut qoftë në univers e qoftë në Kuran. Njeriu e përkujton Allahun ose me trupin e tij; duke kryer të gjitha obligimet që bëhen edhe me trup si për shembull namazi etj. Në çfarëdo forme që të bëhet dhikri, ai është adhurimi më me vlerë.

Në ajetin e mësipërm “Prandaj, më kujtoni Mua që Unë t’ju kujtoj juve.”, na bëhet e ditur se çështja e dhikrit, përmendjes së Allahut nuk është e njëanshme, ashtu siç e kujton njeriu Allahun ashtu edhe Allahu e kujton njeriun. Ashtu siç u shpjegua më sipër Të përmendësh Allahun do të thotë ta përkujtosh Atë me gjuhë, zemër dhe trup. Prandaj ai njeri që e përmend Allahun më gjithë zemër qëndron larg ndalesave të Tij. Thënë ndryshe dhikri që ai bën nuk lejon afrimin e njeriut me haramin. Shpërblimi i këtij lloj dhikri do të jetë përmendja që Allahu do t’i bëjë robit të Tij. Përmendja e Allahut robin e Tij do të thotë ta falë atë, t’i japë atij shumë sevape, madje ta përmendë emrin e tij në prezencën e engjëjve. Në një Hadith kudsî Allahu (xh.sh.) shprehet “Nëse një njeri më përmend mua në kallaballëk Unë e përmend atë në një grup edhe më të dobishëm sesa grupi ku ai më ka përmendur. Të përmendet njeriu nga Allahu do të thotë të bien mbi atë shumë të mira dhe begati, dhe nga gjuha e tij të derdhen urtësi. Të gjitha këto tregojnë se “Përmendja e Allahut është ibadeti më i madh.”

“Përmende Zotin tënd me vete, i përrulur dhe me frikë – jo me zë të lartë, në mëngjes dhe mbrëmje, dhe mos u bëj nga ata që nuk i kushtojnë vëmendje!” (surja Araf 205)

Në këtë ajet Allahu i Lartmadhëruar na kujton se si duhet ta përmendim Atë dhe na mëson edukatën e dhikrit. Ai që do të bëjë dhikër duhet që fillimisht të jetë i qetë dhe i heshtur. Kjo gjendje e largon njeriun nga tendenca për t’u dukur dhe për të rënë në sy. Pastaj njeriu, duhet të përpiqet të zhvillojë modestinë e tij gjithmonë duke menduar sesa i madh është Allahu i Lartmadhëruar. Në qendrën e vëmendjes së tij duhet gjithmonë të ketë faktin që gjendet para një Krijuesi mbretëria e të Cilit është e pafundme. Prej këtu ai duhet të ndjejë thellë në vetveten e tij frikë dhe dridhërima. Ai duhet të bëjë dua dhe dhikër me aq zë sa ta dëgjojë vetvetja e tij. Kjo gjendje siguron (orienton) përqendrimin tek mendimi. Kohët më të përshtatshme të dhikrit janë sabahu dhe akshami e sidomos orët e qeta të natës. Duhet t’i dihet vlera këtyre kohëve dhe nuk duhet qenë indiferent apo i pakujdesshëm, duke lënë të kalojnë kot këto minuta kaq të rëndësishme për dhikrin.

Një Hadith

Transmetohet nga Ebu Hurejra radijallahu se disa të varfër muhaxhirë kanë shkuar tek:

Resulullaku sallallahu alejhi ve sellem dhe i kanë thënë:

-Të pasurit na tejkalian në shkallë shpirtërore dhe në mirësi. Ata falen si falemi ne, agjërojnë sikur agjërojmë ne, kanë dobi nga pasuria, kryejnë haxhin, umren dhe xhihadin dhe ndajnë sado-ka, ndërsa ne nuk i kemi këto mirësi (mundësi).” Pejgamberi (s.a.v.s.) ka thënë:

“A dëshironi t’ju mësoj diçka me të cilën do t’i arrini ata që ju kanë tejkaliuar dhe ata që vijnë pas jush; nëse e bëni këtë, askush nga ju nuk do të jetë më i vlefshëm përveç nëse vepron ashtu siç vepron ju.”

Muhaxhirët kanë thënë: “Po, sigurisht, o i Dërguari i Allahut!” Pejgamberi (s.a.v.s.) ka thënë:

“Pas çdo namazi thoni subhanall-llah, elhamdulil-lah dhe Allahu ekber nga tridhjetë e tre herë.”

Ebu Salih transmeton nga Ebu Hurejra:

“Kur është pyetur për mënyrën praktike të dhikrit, pas namazit Pejgamberi (s.a.v.s.), ka thënë: “Subhanall-llah, vel-hamdulil-lah, vall-llahu ekber, që secila të jetë nga tridhjetë e tre herë.

(Muttefekun alejhi)

Muslimi shton në transmetimin e tij:

“Dhe janë kthyer muhaxhirët tek i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) dhe kanë thënë:

“Vllëzërit tanë të pasur kanë dëgjuar ç’punojmë ne, ndaj dhe bëjnë si ne. I Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) ka thënë:

“Ajo është vlerë e Allahut, Ai ia jep kujt të dojë.”

Mësimet që nxjerrim nga hadithi:

1. Ky dhikër që këshillon Pejgamberi ynë i dashur duke premtuar sevape të mëdha duhet bërë pas çdo namazi.
2. Jeta e kësaj bote duhet parë si një fushë garimi për punë të mira e të hajrit dhe duhet bërë një përpjekje shumë e madhe për të qenë në krye të kësaj gare.
3. Allahu i dhuron disa njerëzve më shumë mundësi për të fituar sevape. Këto mirësi lidhen vetëm me dëshirën dhe urtësinë e Tij.

HAZRETI OMERI (R.A.)

Hazreti Omeri (r.a.) halifi i dytë, është një personalitet i Islamit, i cili eci në gjurmët e nurta të të Dërguarit të Allahut (s.a.v.s.), duke e vazhduar me besnikëri rrugën e Tij, dhe që me gjendjet dhe veprimet e tij u bë figurë monumentale e Islamit.

Para se të hynte në fenë islame, Hazreti Omeri ishte shembulli tipik i atyre njerëzve injorantë, pa mëshirë dhe që nuk njihnin asnjë të drejtë tjetër përveç forcës dhe të drejtës së tyre. Ndërsa kur ai u nderua me hyrjen në fenë Islame, u bë një njeri i kujdesshëm, altruist, i urtë dhe monument drejtësie. Omeri i periudhës para islamit, me natyrë të egër e kabahe, u shkri dhe humbi fare. Omeri u transformua në një njeri, sytë e të cilit ishin vazhdimisht të përbotur, zemra e të cilit ishte e mbushur me mëshirë e dhembshuri, në një njeri i cili ruhej që të mos i bënte dëm as edhe një milingone. Ai mendonte vazhdi-

misht lumturinë e umetit mysliman dhe ishte i pajisur me vetëdije të lartë përgjegjësie.

Ai mbante vazhdimisht egon e tij në kontroll të rreptë e shpesh shprehej: *"I druhem gjykimit të Allahut qoftë edhe për humbjen e një qengji buzë Euftratit."*¹ Ai arriti deri aty sa të dilte natën vonë me thes ushqimesh në shpinë për të qenë afër të varfërve dhe të dobtëve. Ai u bë mbështetja e jetimëve dhe e njerëzve të braktisur dhe nuk i gjente shpirti qetësi pa i ngushëlluar, pa ua fshirë lotët dhe pa ua kthyer buzëqeshjen atyre që kishin plagë në zemër. Ndjenja e tij e përgjegjësisë arriti deri në atë shkallë sa, në kohën kur ishte halife e bënte natën ditë duke u angazhuar me problemet e ndryshme të umetit mysliman. Por, përkushtimi që tregonte në shërbim të popullit, i dukej vazhdimisht i mangët dhe i pamjaftueshëm. Ai shtypej nga pesha e madhe e përgjegjësisë dhe asnjëherë nuk ra në qetësi e në rehati për sa kohë ishte në detyrë, edhe pse ishte në majë të drejtësisë, të rezistencës dhe të vlerave. Kjo sepse ai kishte marrë si shembull të jetës së tij Resulullahun (s.a.v.s.).

Kur u ndodh në gjendje të rëndë nga plagët që kishin marrë si pasojë e një atentati që i ishte bërë, i thënë:

"Sikur të caktonit dikë në detyrën tuaj!"

Ai, që ndante qimen në midis për të ruajtur drejtësinë dhe hakun, u përgjigj:

"Ashtu siç e mbajta përgjegjësinë tuaj në këtë botë, ta mbaj edhe në tjetrën? Unë nuk pres asnjë shpër-

1. Ibn-i Ebi Shejbe, Musannef, VIII, 153.

“O i Dërguari i Allahut! Ne e dimë se çfarë ke hequr në Kisra dhe Kajser! Ndërkaq Ti je i Dërguari i Allahut!”

I Dashuri i Allahut (s.a.v.s.) u shpreh:

“-O Omer! A nuk dëshiron që dynjaja të jetë e atyre dhe ahireti i joni?”

blim për udhëheqjen që unë ju kam bërë. Sa do të doja që sevapet që mund të kem marrë nga puna si halife të ekuilibronin mëkatet e mia! Mjafton që në ditën e Gjyqit të madh të mos qortohem!”²

Kur iu propozua që në vend të tij të emërohej i biri, Abdullahu, ai u përgjigj:

“Mjafton një martir (kurban) nga një shtëpi!”

Pra, ai zotëri ishte pajisur me vetëdijen e përgjegjësisë së umetit mysliman dhe ishte bërë njësh me hallet e atij umeti, kështu që kishte harruar hallet dhe problemet e tij. Preokupimi i tij kryesor ishte qetësia dhe shpëtimi i njerëzve, gjë për të cilën kishte marrë si shembull më të përsosurin, Resulullahun (s.a.v.s.). Ai nuk harronte vështirësitë dhe vuajtjet që Resullahu kishte hequr në rrugë të Allahut, ndaj e ndiqte Atë ashtu siç ndiqen gjurmët e një njeriu në dëborë.

Përkorësia e tij dhe të qenët i mjaftueshëm me atë çka zotëronte (istigna)

Një ditë, kur vërejti në trupin e profetit shenjat e rrogosës mbi të cilën Ai flinte, Hazreti Omeri (r.a.) qau. Kur Resulullahu (s.a.v.s.) e pyeti për arsyen e përlojtjes, ai u përgjigj:

“O i Dërguari i Allahut! Ne e dimë se çfarë ke hequr në Kisra dhe Kajser! Ndërkaq Ti je i Dërguari i Allahut!”

I Dashuri i Allahut (s.a.v.s.) u shpreh:

“-O Omer! A nuk dëshiron që dynjaja të jetë e atyre dhe ahireti i joni?” (Muslim, Talak, 31)

Në kohën e Omerit si halife, janë ngadhënjyer Si-

ria, Iraku, Palestina, Egjipti, si dhe u përfshinë të gjitha tokat e Iranit në kufijtë e shtetit Islam. Thesaret e pasura shtetërore të Bizantit dhe Iranit filluan të orientoheshin nga arka e thesarit të Medines së Përndritur. Niveli i mirëqenies së shoqërisë u rrit, por Halifi i myslimanëve qëndroi i përjashtuar nga ky vërshim bollëku dhe pasurie. Ai vazhdonte të jepte hutbet (ligjëratat) me rroba të arnuara, edhe pse arka shtetit ishte e pasur. Për të ruajtur nefsin e tij nga fama e postit, Ai ndiqte një jetë krejt modeste. Gjatë udhëtimit me hyzmeqarin e tij për në Sham, Ai i tha:

-Erdhi radha jote tani, hajde hip në devenë time!”

Hyzmeqari i tij refuzoi duke i thënë:

-O halife, tani po kujtojnë se jam unë halifja i tyre!

Por ai e hipi hyzmeqarin në deve, ndërsa vetë hyri në Sham duke ecur në këmbë. Kështu, ai la një kujtim dhe një shembull të pashoq të vllazërimit islam, një shembull që kapërceu shekujt.

Ai e shtyu jetën me vështirësi shumë të mëdha dhe shpesh herë merrte edhe borxh për nevojat e Tij kryesore. Nga thesari i shtetit ai pranoi të merrte një pagë minimale, me të cilën me zor mbahej. Ata që s’e njihnin, nuk arrinin ta dallonin atë si halife në mes të njerëzve të tjerë, sepse bënë një jetë krejt të thjeshtë.

Paria e sahabeve nuk e duruan këtë gjendje dhe kërkuan t’ia rrisnin Atij pagën. E patën të vështirë që këtë çështje ta diskutonin drejtpërdrejt me Hazreti Omerin, prandaj shkuan tek bashkëshortja e Pejgamberit që ishte vajza e Hazreti Osmanit, pra tek nëna jonë Hafsa. Asaj i kërkuan që të shkonte tek babai i saj

2. Muslim, Imaret, 11.

për t'i bërë propozimin që kishin menduar. Hazreti Hafsa ia kumtoi të atit këtë propozim. Hazreti Omeri (r.a.), i cili kishte qenë dëshmitar i ditëve aq të vështira për Resulullahun, ditë gjatë të cilave Pejgamberi nuk arrinte të gjente as edhe një hurm për të shuar urinë e tij shkatërruese, e pyeti vajzën e tij Hafsa:

-O vajza ime! A e di se si ushqehet dhe vishej Profeti (s.a.v.s.)?

-Aq sa t'i mjaftonte! – u përgjigj Hafsa-ja.

Atëherë Hazreti Omeri (r.a.) i tha vajzës së tij të dashur:

“-Dy miqtë (Hazreti Pejgamberi me Ebu Bekrin) dhe unë, ngajmë me udhëtarët e së njëjtës rrugë. I pari ynë (Hazreti Pejgamberi) arriti në destinacion. Tjetri, pra Ebu Bekri duke ecur në të njëjtën rrugë e arriti të parin. Unë si i treti i tyre përpiqem të arrij shokët e mi. Në qoftë se nisem me shumë ngarkesë, nuk do të mund t'i arrij ata! Apo ti nuk dëshiron që unë të jem i treti i kësaj rruge?”³

Qëllimi e vetëm i Omerit (r.a.) ishte të fitonte kënaqësinë e Allahut. Ai i ishte përkushtuar kaq shumë këtij qëllimi, sa që të gjitha pengesat dhe vështirësitë ishin një hiç në sytë e tij. Ai kishte fuqi t'i përballonte ato me durim, pëlqim dhe dorëzim tek Allahu. Ai ndoqi një jetë shumë të disiplinuar, edhe pse Hazreti Pejgamberi (s.a.v.s.) e kishte sihariqar disa herë me xhenet.

Dashuria e Tij ndaj të Dërguarit të Allahut

Një ditë, kur Profeti (s.a.v.s.) po bëhej gati të nisej për Umre, i tha Haz-

reti Omerit me dashuri:

“-Mos harro të bësh edhe për ne dua!”⁴ Omeri u emocionua nga trajtimi miqësor që profeti i bëri, prandaj në lidhje me këtë moment është shprehur:

“U gëzova aq shumë, sa që mu duk sikur e gjithë bota më ishte dhuruar.” Çdo vlerësim miqësor që vinte nga Profeti (s.a.v.s.) vlente më shumë se çdo gjë e kësaj bote. Një shembull interesant që shpalos dashurinë e Hazreti Omerit, është edhe ky:

Në mesin e sahabeve të dashuruar pas Hazret Pejgamberit (s.a.v.s.) është edhe Firasi. Nga dashuria që kishte për Hazreti Pejgamberin (s.a.v.s.) Ai dëshironte të kishte ndonjë gjë të Tij. Një ditë ai e pa Hazreti Pejgamberin (s.a.v.s.) duke ngrënë dhe i kërkoi t'i dhuronte enën me të cilën Ai ushqehet. Hazreti Pejgamberi (s.a.v.s.) ia dhuroi enën e Tij Firasit, pasi ai nuk kundërshtonte dëshirën e askujt.

Hazreti Omeri (r.a.) shkonte shpesh në shtëpinë e Firasit dhe i thoshte:

“Na e sill atë enë të bekuar o Firas!” Atë enë që kishte prekur Hazreti Pejgamberi me gishtat e Tij të bukur, e mbushte me ujë zemzeni dhe e pinte deri në ngopje. Ndërsa me pjesën që tepronte lante me kënaqësi fytyrën dhe sytë e tij. (Ibn-i Haxher, el-Isabe, III, 202)

Omeru'l Faruk (r.a.)

Një ndër cilësitë e Hazreti Omerit ishte **“Faruk”⁵**. Allahu i Lartmadhëruar në Kuranin famëlartë shprehet:

4. Tirmidhi, Deavat, 109; Ebu Davut, Vitr, 23.

5. Aftësia për të ndarë në mënyrë të shkoqur të mirën me të keqen.

3. Shehbenderzade Ahmet Hilmi, *Tarib-i Islam* V.I, s 367.

**“Allahu i Lartmadhëruar
e ka vendosur të vërtetën në
gjuhën dhe në zemrën
e Hazreti Omerit.”**

“O besimtarë! Nëse i frikësoheni Allahut, Ai do t’ju japë aftësinë e të gjykuarit drejt, do t’ju lirojë nga gjynahet tuaja dhe do t’ju falë. Allahu zotëron mirësi të madhe.” (el-Enfal, 29)

Hazreti Omeri, një personalitet që shënonte një kulminacion të kultivimit të frikës ndaj Allahut, jepte gjykime që përmbanin mundësi maksimale vërtetësie, duke përzgjedhur të vërtetën në një çështje të caktuar dhe duke i orientuar të tjerët drejt saj, ndërsa pjesën e pavërtetë të çështjeve me të cilat ai përballlej, e nxirrte në pah duke këshilluar njerëzit që të largoheshin prej saj. Në shumë raste, gjykimet e tij të mbështetura në logjikë përkuan me ajetet që u shpallën më pas. Në një hadith, ky tipar i tij është shprehur kështu:

“Allahu i Lartmadhëruar e ka vendosur të vërtetën në gjuhën dhe në zemrën e Hazreti Omerit.” (Tirmidhi, Menakib, 17/3682)

Në një hadith tjetër, Hazreti Pejgamberi (s.a.v.s.) është shprehur:

“Në mesin e umeteve paraardhës ka pasur prej atyre njerëzve të cilëve Allahu u jepte frymëzim në lidhje me çështje të ndryshme. Në qoftë se nga ummeti im do të ketë një njeri të tillë, ai është pa dyshim Hazreti Omeri.” (Buhari, Ashabun-Nebi, 6)

Aftësitë e veçanta të Hazreti Omerit janë vërejtur në shumë raste. Ndër rastet më interesante të shfaqjes së këtyre cilësive, është ngjarja që do të shpjegojmë më poshtë.

Një ditë, duke mbajtur fjalimin e tij në faltore, Omeri (r.a.) tha me zë të lartë:

“-O Sarije! Drejtohu nga mali, ec drejt malit! Të gjithë u habitën kur Hazreti Omeri (r.a.) i shqiptoi këto fjalë që s’kishin fare lidhje me temën rreth të cilës po fliste. Në këtë çast, komandanti Sarije, në një distancë njëmuji-larg Medines, po luftonte me armiqtë e Allahut. Zëri i Omerit me ndihmën e Allahut vajti deri tek Sarije. (Ibn-i Haxher, el-Isabe, II, 3)

Hazreti Omeri (r.a.) në jetën e të cilit u shfaqën shumë ndodhi të jashtëzakonshme, u bë një monument i atillë drejtësie dhe vërtetësie saqë aty ku ndodhej Ai nuk mund të gjente streh iblisi, ai që i nxit njerëzit në rrugën e shtrembër të mëkateve. Kësisoj, e keqja, dhuna dhe padrejtësia nuk fitonin gjallëri e jetë. Për këtë arsye, Hazreti Pejgamberi (s.a.v.s.) i pati thënë Hazreti Omerit (r.a.):

“Betohem në Allahun në dorën e të Cilit është shpirti im, në qoftë se shejtani do të të takonte rastësisht në rrugë Omerin, do të ndryshonte rrugën menjëherë.” (Muslim, Fedailus-sahabe, 22)

Puna është pasqyra e njeriut...

Sa këshillë e mrekullueshme është shprehja plot urtësi e Hazreti Omerit:

“Mos shikoni tek një njeri namazin që fal apo agjërimin që mban. Shihni nëse kur flet thotë të vërtetën apo jo, kur atij i besohet diçka e kryen apo jo, a kujdeset gjatë jetës së tij të përditshme për hallallin e haramin apo jo, këto shihni!”

Namazet që falen dhe agjërimet që mbahen ashtu siç duhet, e mbrojnë njeriun nga çdo e keqe. Kjo është një vërtetë dhe

sihariq hyjnor. Ai besimtar që nuk punon për të përmirësuar egon e tij dhe nuk zbukuron etikën dhe sjelljet e tij, jo vetëm që ka mbetur pa atmosferën shpirtërore që të japin ibadetet e ndryshme, por nuk mund të mbrohet as prej së keqes.

Atyre që thonin “Ne i jemi dorëzuar Allahut” dhe e kalonin jetën në dembeli, pa bërë asgjë, Hazreti Omeri (r.a.) ua pati tërhequr vërejtjen kështu:

“Ju nuk i besoni Allahut, por i besoni mallit (pasurisë) të tjerëve. Ai që vërtet i dorëzohet Allahut, është ai që i dorëzohet Atij pasi e ka hedhur farën në tokë.”
(Ibn-i Rexhep, Xhamiu’l-Ulum, I, 441)

Një ditë, një person po lavdëronte dikë në praninë e Hazreti Omerit. Në një çast, Hazreti Omeri (r.a.) i bëri atij këtë pyetje:

-A ke bërë me të ndonjë udhëtim, a ke pasur me të ndonjë marrëdhënie fqinjësie apo tregtare?

Kur personi iu përgjigj çdo pyetjeje me jo, Hazreti Omeri iu përgjigj:

“Betohem në Allahun e Lartmadhëruar që ti nuk e njeh atë.” (Gazali, Ihja, III, 312)

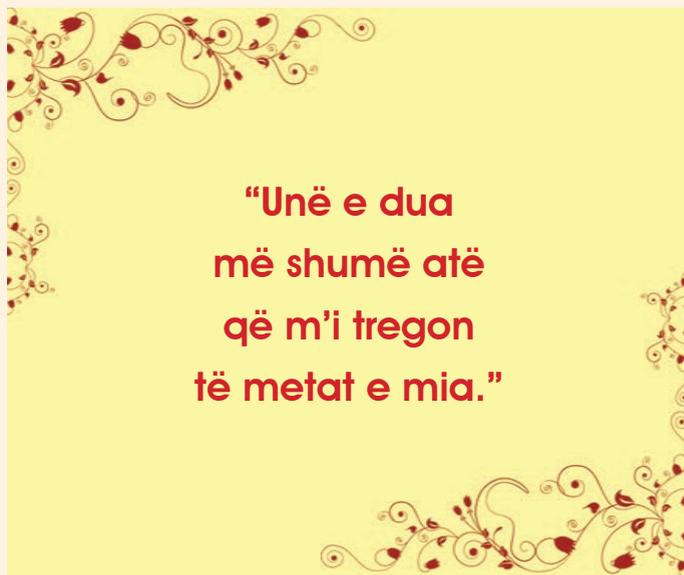
Ja pra, këto janë pikat nëpërmjet të cilave mund të vlerësohet një njeri. Të parët tanë kanë thënë:

Pasqyra e njeriut është vepra e jo fjala,

Niveli i dukshëm mendor i njeriut është vepra e tij...

Sipas kësaj thënieje, karakteri i njeriut dhe niveli i tij shpirtëror vërehet në marrëdhëniet sociale që ndërton me të tjerët, në natyrën dhe veprimet e tij.

Në lidhje me këtë temë,

**“Unë e dua
më shumë atë
që m'i tregon
të metat e mia.”**

Hazreti Omeri është shprehur:

“Sa jam pa ju parë me sytë e mi, më i miri (ose më i dashuri për mua) prej jush është ai që ka emrin më të bukur. Nëse ju kam parë, atëherë më i miri (ose më i dashuri për mua) prej jush është ai që ka moral më të bukur. Kur ju vë në provë, më i miri (ose më i dashuri për mua) është ai që thotë vetëm të vërtetën.”
(Ibnu’l-Xhevzi, Menakib, fq.219)

Një Jetë e Lartësuar me Kuran

Hazreti Omeri (r.a.) kishte një aftësi të lartë për t’iu përshtatur thellësisht Kuranit, fjalës së Allahut. Shkak për hyrjen e tij në islam qe bërë dëgjimi i kuranit në shtëpinë e motrës së tij, Fatimasë.

Hazreti Omeri (r.a.) përpiqej shumë për të depërtuar sa më në thellësi të të vërtetave kuranore dhe për të hedhur çdo hap në jetën e tij në përshtatje me këto të vërteta. Kjo gjë i jepte atij një kënaqësi të veçantë.

Sipas disa transmetimeve të sakta, ai e përsosi leximin e sures Bekare, duke e kuptuar dhe jetuar për 12 vjet rresht. Pasi e kreu atë, në shenjë falenderimi ndaj Allahut të Lartmadhëruar bëri kurban një deve.
(Kurtubi, el-Xhami, I, 40)

Përfundimisht, mund të themi se Hazreti Omeri (r.a.) është një burim i denjë udhërrëfimi, një njeri me diapazon të gjerë shpirtëror në qëndrueshmërinë e të jetuarit lidhur me Kuranin e Sunetin e Profetit dhe në përkushtimin e tij të singertë në rrugën e Allahut të Lartmadhëruar.

Kur Hazreti Omeri ndërroi jetë, Ibni Mesudi (r.a.) pati thënë:

“Ikën nga kjo botë nëntë të dhjetat e diturisë.”

Sahabet që ndodheshin aty i thanë:

“Ka akoma dijetarë në mesin tonë!”

Ai iu përgjigj:

“Unë e pata fjalën për diturinë shpirtërore.”

Për të përfituar sa më shumë nga rrezatimi i diturisë shpirtërore të Omerit, nëna jonë Hazreti Aisheja është shprehur:

“Zbukurojini kuvendimet tuaja me salavatet ndaj të Dërguarit të Allahut si dhe me përmendjen e Hazreti Omer bin Hattabit.”

Ja disa fjalë të urta që shpalosin botën shpirtërore të Hazreti Omerit (r.a.), botë e cila u formua dhe u konsolidua duke përvetësuar moralin e të Dërguarit të Allahut, duke mësuar diturinë dhe urtësinë e Resulullahut me ndjeshmëri zemre:

Disa fjalë të urta nga Hazreti Omeri

“Të heqësh dorë nga një gjynah, është më e lehtë se të merresh me tevben (pendimin).”

“Unë e dua më shumë atë që m’i tregon të metat e mia.” (Sujuti, Tarihu’l-Hulefa)

“Ai që flet shumë, gabohet. Atij që gabon shumë, i zvogëlohet ndjenja e turpit. Atij që i zvogëlohet turpi, i humbet kujdesi dhe frika ndaj gjërave të dyshimta që të shpien në gjynah e në haram. Atij që i humbet kujdesi dhe frika ndaj gjërave të dyshimta, i vdes zemra.”

“Duke mos pasur asnjë pretendim në njohjen e gajbit, do të dëshmoja për hyrjen në xhenet të këtyre pesë grupeve:

1. I varfëri (që jeton në gjendje falënderimi dhe sabri) që ka shumë fëmijë.

2. Bashkëshorti prej të cilit është i kënaqur bashkëshortja (e devotshme) e tij.

3. Ajo grua që ia dhuron si lëmoshë bashkëshortit të saj Mehri musemanë.

4. Ai prej të cilit është i kënaqur babai dhe nëna e tij.

5. Ai që pendohet për gjynahun e tij (duke e urreyer atë, ose duke ndjerë neveri prej tij)...”

“Shëtita dhe i pashë të gjithë miqtë; nuk arrita të shoh mik më të mirë se ruajtjen e gjuhës.

I pashë të gjithë rrobat; nuk munda të shoh rrobë më të mirë se nderi dhe ruajtja e vetes (ose të paturit kujdes).

I pashë të gjitha pasuritë; nuk arrita të shoh pasuri më të mirë se aftësinë për të qenë i kënaqur me atë që zotëron.

I pashë të gjitha mirësitë, vërejta se nuk ka mirësi më të madhe se këshilla.”

I provova të gjitha ushqimet dhe vërejta që nuk kishte asgjë më të shijshme se durimi.

Të ndërtuarit e miqësive të shëndosha me njerëzit, është gjysma e mendjes (inteligjencës). Të bërit pyetje me vend është gjysma e diturisë; të qenit i matur është gjysma e jetës.”

“E çfarë është dynjaja përballë ahiretit! Është aq e parëndësishme sa kërcimi i një lepuri.” (Ibn-i Ebi Shejbe, Musannef, VIII, 152)

“Atij që braktis fjalët e kota, i dhurohet urtësi.

Atij që ul shikimet, do t’i

dhurohet modesti.

Atij që braktis ushqimin e tepërt, do t'i dhurohet kenaqësi në adhurim.

Atij që braktis të qeshurën e shumtë, do t'i dhurohet qetësi shpirtërore.

Ai që braktis shakatë (është fjala për ato lloj shakash që kanë ironi) do t'i dhurohet madhështi.

Atij që braktis dashurinë ndaj kësaj bote, do t'i dhurohet dashuria ndaj botës tjetër.

Atij që nuk merret me të metat e të tjerëve, do t'i dhurohet aftësia për të përmirësuar të metat e nefsit (egos) të vet.

Atij që nuk e drejton vëmendjen dhe kuriozitetin nga ato cilësi të Allahut që janë përtej shqisores, do t'i dhurohet shpëtim nga çdo element hipokrizie."

"Dhjetë gjëra nuk përmirësohen pa dhjetë të tjera:

Mendja pa ndershmërinë, vityti pa diturinë, shpëtimi pa frikën, mbreti pa drejtësinë, fisnikëria dhe nderi pa edukatën, lumturia pa sigurinë, pasuria pa bujarinë, varfëria pa mjaftueshmërinë, lartësimi pa modestinë, lufta pa suksesin, nuk mund të përmirësohet."

"Ai që nuk mëshiron nuk do të mëshirohet, atij që nuk i mbulon të metat e të tjerëve nuk do t'i mbulohen të metat e tij, ai që nuk fal nuk do të falet, ai që nuk përpiket të ruhet nga mëkatet nuk do të ruhet e nuk do të mund të arrijë në gradën e devotshmërisë." (Buhari, el-Edebul-Mufred, fq. 415, no:371)

"Duaja (lutja) qëndron ndërmjet qiellit dhe tokës. Pa rënë salavatë mbi Resulullahun, Allahu nuk e lartëson (në kuptimin që

nuk e con në qiell për pranim) atë dua." (Tirmiz, Vitri, 21)

"Në pazarin tonë të shesë vetëm ai që i njezh rregullat e tregtisë." (Tirmidhiu, Vitri, 21/487)

Të të lavdërojnë në sy është njësoj si të të mbysin duke të të prerë gurmazin" (ibn Kutejbe, el Mesail, fq.145)

Hazreti Omeri i pati shkruar valijve të vet kështu:

"Për mua, puna më e rëndësishme që mund të bëni ju është falja e namazit. Kush e ruan çdo kohë të namazit, e ka ruajtur fenë e tij; kush nuk e zbaton duke e humbur atë, do ta humbasë edhe fenë e tij në (për) pak kohë." (Muvatta, Vukutus-Salat, 6)

Një ditë Kadi Shurajh i shkruajti Hazreti Omerit një letër, në të cilën e pyeste se si duhet të gjykonte në zonën e tij. Hazreti Omeri (r.a.) i ktheu këtë përgjigje me shkrim:

"Gjyko me librin e Allahut. Nëse nuk e gjen dot aty, atëherë gjyko me Sunetin e të Dërguarit të Allahut. Nëse nuk e gjen as në Librin e Allahut e as në Sunetin e të Dërguarit të Allahut, atëherë gjyko me gjykimet e vepërmirëve. Nëse nuk e gjen as aty gjykimin e nevojshëm, po pate dëshirë vazhdo e jep gjykimin tënd. Nëse nuk e dëshiron këtë, atëherë terhiq fare nga gjykimi. Mendoj se të tërhiqësh është më e mirë për ty. Ves-selam." (Nesai, Kudat, 11/3)

"Pasuria dhe varfëria janë njëlloj, të dyja mjete transporti. Për mua nuk ka hiç rëndësi se kujt do të më duhet t'i hyji."

"Përsoni më i zgjuar është ai që di t'i vlerësojë si duhet veprat e njerëzve."

**“Injoranti më i madh
në mesin e njerëzve,
është ai që shet ahiretin e tij
në këmbim të dynjasë
së një tjetri.”**

“Nivelin e inteligjencës së një personi arrij ta kuptoj nëpërmjet pyetjeve që bën.”

“Punën e sotme mos e lërë për nesër.”

“Në qoftë se puna mbetet qoftë edhe një herë të vetme prapa, nuk mundet dot më të ecë përpara (në kuptimin të progresojë me ritmet e kërkuara).”

“Ai që nuk e njeh të keqen bie në kurthin e saj.”

“Mos u jep shumë mbas kësaj bote, që të jetosh i lirë.”

“Në qoftë se nuk jetoni ashtu siç besoni, atëherë, do të filloni të besoni ashtu siç jetoni.”

“Në qoftë se dëshironi të përmirësoni njerëzit, duhet që fillimisht të përmirësoni gjëndjen tuaj.”

“Injoranti më i madh në mesin e njerëzve, është ai që shet ahiretin e tij në këmbim të dynjasë së një tjetri.”

“E bukura e një mirësie qëndron në të shpejtuarit e realizimit të saj.”

“Dëshmitari më i fshehur i një pune të keqe është ndërgjegjja.” [Kur e pyetën Profetin (a.s.) se çfarë është mirësia, ai u përgjigj; “Këshillohu me zemrën! Mirësia është ajo gjë të cilën zemra e miraton, dhe tek e cila zemra gjen prehje e qetësi. Kurse gjynahu është ajo gjë që të shqetëson së brendshmi; edhe në qoftë se të tjerët të thonë “Bëje”, ajo të ngjall gjithmonë dyshime dhe dilema të forta.” (Ibn Hanbel, IV, 227-228)]

“Ai që mban të fshehur sekretin, ia ka arritur të dominojë vetveten (ose të ketë epërsi ndaj egos së tij).”

“Trego fuqinë tënde pa ushtruar dhunë, dhe gjithashtu trego butësinë tënde pa shprehur dobësi.”

Hazreti Omeri (r.a.) me gjithë nivelin e tij të lartë shpirtëror dhe devotshmërinë e tij të pjekur, i bënte vazhdimisht Allahut këtë dua:

“O Zoti im! Mos më zë mua në befasi, mos më lër mua në indiferencë dhe mos më bëj nga të pavetëdijshmit.⁶ Pasditeve ai godiste këmbët e tij me kamxhik dhe i kërkonte llogari vetvetes duke thënë: “Çfarë bërë sot o Omer?”⁷. Omeri e kishte bërë traditë të përnatshme vetëkërkimin e llogarisë.

Pa asnjë dyshim, të gjitha këto ndjeshmëri janë relike që ne i trashëgojmë nga Omeri e që shërbejnë për orientim të saktë shpirtëror. Ashtu siç bënte Hazreti Omeri (r.a.), edhe ne duhet t'i kërkojmë llogari çdo ditë vetes: **“Çfarë bëra sot për hir të Allahut?”** Duhet të jemi të kujdesshëm në kryerjen e detyrave tona materiale dhe shpirtërore pa i neglizhuar, pa rënë në dembelizëm apo përtaci, si dhe pa e humbur ndjenjën e përgjegjësisë për kryerjen e tyre. Para se të japim llogari para të Madhit Zot, ne duhet të japim llogari para vetvetes.

Allahu na e lehtësoftë llogaridhënien në botën tjetër. Na i lumturoftë shpirtërat me lumturinë e botës së amshueshme, duke na bërë të jetojmë jetën e kësaj bote plot vepra të mira në klimën e imanit (besimit) dhe moralit të bukur. Allahu i dhuroftë shpirtërave tanë diçka nga cilësia “Faruk”, cilësi që kishte Hazreti Omeri (r.a.).

Amin!

6. Ibn Ebi Shejbe, Musannef, VII, 82.

7. Ihja, v. IV, fq. 728.

Mr. sci. Flamur Sofu

Zbatimi i rregullave dhe dispozitave të qarkullimit sipas së drejtës Islame

Kongresi i juristëve myslimanë, pasi ka shtjelluar disa çështje që kanë të bëjnë me zbatimin e rregullave dhe të ligjeve të qarkullimit rrugor, me pasojat edhe dëmet që mund të shkaktohen gjatë qarkullimit, ngase është shtuar shumë numri i aksidenteve, arsye për të cilën duhet të përcaktohet shpejtësia e vozitjes dhe shumë e shumë çështjeve të tjera, mbërrin në këto përfundime:

E para:

1. Zbatimi i rregullave të qarkullimit, që nuk bien ndesh me ndonjë tekst burimorë islam apo i ndonjë rregulli të sheriatit, është obligim (vaxhib). Kjo arsye-tohet me faktin se vendimet që merr prijësi e që bazohen në interesin e përgjithshëm, janë detyrim për masën e gjerë të popullit. Kësisoj edhe rregullat e qar-

kullimit rrugor përfshihen në këtë fushë.

2. Është në interesin e përgjithshëm që të përcaktohen rregullat e qarkullimit rrugor, masat ndëshkuese për atë që nuk i zbaton këto rregulla, si dhe të përcaktohen dënime me para, me qëllim që të mos rrezikohen kalimtarët dhe drejtuesit e mjeteve, kushdo qofshin ata.

E dyta: Për kundërvajtjet që shkaktojnë aksidente duhet të merren masa ndëshkuese të përcaktuara nga sheriatu islam. Shumica e këtyre kundërvajtjeve konsiderohen një veprim i bërë pa dashje (من قبيل الخطأ)¹,

1. Ai që mbytet dikë pa dashje duhet të bëjë shpagimin e gjakut nëse familja e viktimës e kërkon këtë, atëherë duhet bërë keffaretin (të liroj një rob nëse ka mundësi, e nëse për këtë nuk ka mundësi atëherë duhet të agjëroj dy muaj pandër-

por drejtuesi i automjetit është përgjegjës për dëmin që i shkakton tjetrit, pavarësisht faktit nëse ky dëmtim është trupor apo material. Ndaj këtij drejtuesi do të zbatohen të gjitha rregullat që vlejné për kundërvajtjet pa dashje, por kurrsesi nuk do të bëhet ndonjë lëshim persa i takon zbatimin të masave ndëshkuese.

Këto masa ndëshkuese nuk zbatohen vetëm në këto raste:

1. Kur ndodh që aksidenti nuk është shkaktuar për shkak të drejtuesit të mjetit, por nga shkaqe të tjera, mbi të cilat drejtuesi i mjetit nuk ka pasur mundësi të ndikojë.

2. Nëse i dëmtuari ka qenë krejtësisht fajtor në lidhje me aksidentin e ndodhur.

3. Kur ndodh që aksidenti të shkaktohet pa dashje nga dikush tjetër dhe jo nga drejtuesi i mjetit.

E treta: Nëse shkak për ndodhjen e një aksidenti janë kafshët, përgjegjësinë dhe pasojat për këtë i bartin pronarët e tyre, ngaqë nuk kanë qenë të kujdesshëm ndaj ruajtjes së këtyre kafshëve.

E katërta: Kur ndodh që drejtuesi i mjetit dhe i dëmtuari janë të dy fajtorë, atëherë secili prej tyre do të kompensojë me atë që i takon.

E pesta:

1. Në parim, ai që bën dëmin duhet të kompensojë në mënyrë të drejtpërdrejtë, pavarësisht faktit se nuk e ka bërë me qëllim dëmin në fjalë, mirëpo ai që e shkakton dëmin nuk do ta kompensojë atë përveç se në rastet kur e ka kryer me paramendim.

2. Kur ndodh që dëmtuesi dhe shkaktari i dëmit janë që të dy fajtorë, atëherë përgjegjësinë e merr ai që e ka bërë dëmin në mënyrë të drejtpërdrejt, përpos rastit kur shkaktari i dëmit ka vepruar me paramendim, ndërsa dëmtuesi nuk e ka bërë me paramendim.

3. Kur ndodh që edhe dëmtuesi i drejtpërdrejtë dhe shkaktari janë të dy fajtorë, por që dallohen në masën e ndikimit që kanë pasur në shkaktimin e dëmit, atëherë secili prej tyre do të dënohet sipas ndikimit që ka pasur në shkaktimin e dëmit. E nëse ndodh që këta janë të barabartë si në aspektin e shkaktimin ashtu edhe të ndikimit, atëherë që të dy dënohen me të

prerë) dhe privohet nga trashëgimia nëse viktimi është prej atyre që ka drejtë trashëgimie dorasi.

njëjtën masë ndëshkimi².

Argumentet në të cilat janë mbështetur juristët myslimanë

Të gjitha normat që juristët myslimanë kanë përcaktuar në lidhje me çështjet që kanë të bëjnë me kundërvajtjet me pasojë aksidentin, janë bazuar në interesin e përgjithshëm (المصلحة المرسله) dhe në disa nga rregullat e sheriatit, sipas të cilave del në pah se myslimani është i obliguar t'i zbatojë rregullat dhe ligjet e qarkullimit rrugor nëse ato nuk u bien ndesh teksteve burimore islame dhe rregullave të sheriatit.

Në nxjerrjen e vendimeve të tilla dëshirojmë të qartësojmë edhe këtë:

1. S'ka dyshim se mbështetja e juristëve myslimanë në interesin e përgjithshëm për të përcaktuar rregullat dhe ligjet e qarkullimit që myslimani duhet të zbatojë doemos, por të cilat nuk bien ndesh me tekstet burimore islame e me rregullat e sheriatit, është një vendim shumë i saktë. Kjo sepse sipas shumicës së dijetarëve

2. Përmbledhje vendimeve dhe proshiv nga "Mexhmeal Fikhil Islamij i VIII", të viti 1414 hixhri, vendimi nr: 71, fq. 162-164.

myslimanë, ky burim i shariatit (المصلحة المرسله) është argument në shariatin islam. Po ashtu, arsyetohet se sipas së drejtës së shariatit vendimi i prijësit duhet respektuar nëse nuk bie në kundërshtim me ndonjë tekst (ajet dhe hadith) apo me ndonjë rregull të shariatit, duke qenë se këto rregulla synojnë sigurinë dhe mbrojtjen e njerëzve nga aksidentet dhe pasojat.

2. Rregulli i shariatit, i cili mund të merret si bazë për këtë, është vetë fjala e të Dërguarit (s.a.v.s.): “*Nuk ka dëm e as dëmtim reciprok*”³. Ky hadith e miraton rregullin e shariatit, i cili ndalon dëmtimin e tjetrit dhe që synon shmangien e dëmtimit, por kur e analizojmë më thellë këtë hadith, do të vërejmë se përveçse ndalohet dëmtimi i tjetrit kërkohet edhe kompensimi i dëmit. Kjo kuptohet nga vetë ndalesa që i Dërguari i Allahut (s.a.v.s.) shpreh, duke thënë se nuk ka dëm e as dëmtim reciprok. Gjithashtu, në lidhje me qëndrimin sipas të cilit duhet kompensuar dëmi që i shkaktojmë tjetrit, kemi si argument edhe rastin kur deveja e dikujt kishte hyrë në kopshtin e dikujt tjetër dhe e kishte dëmtuar atë. Atëherë, i Dërguari (s.a.v.s.) kishte vendosur që gjatë ditës kopshtet duhet

3. Transmeton imam Maliku në Muvetain e tij vol. II, fq. 745.

t'i ruajnë vetë pronarët, ndërsa në rastin kur kafsha e dikujt i shkatërron ato natën, kompensimin e tyre do ta bëjnë pronarët e kafshëve⁴. Këto argumente që kërkojnë kompensimin e dëmit që dikush i shkakton tjetrit, janë shumë të qarta.

3. Rastin kur autorë të aksidentit janë, si ai që e bën drejtpërdrejt dëmin, po ashtu dhe ai që bëhet shkaktar për t'u bërë dëmi, për të përcaktuar se cili nga këta ia ka shkakuar dëmin tjetrit, juristët myslimanë e shpjegojnë duke u bazuar në këto tri rregulla të shariatit:

a. Ai, i cili e bën dëmin direkt duhet të shpaguejë dëmin edhe nëse nuk e ka si qëllim kryerjen e dëmit. (المباشر ضامن . وإن لم يتعمد)⁵

b. Nëse ai që e shkakton dëmin e ka bërë me pararendim, atëherë ai duhet të bëjë shpagimin e dëmit të shkakuar. (المتسبب لا يضمن إلا بالتعمد)⁶

c. Në rastin kur edhe ai që e ka bërë dëmin, edhe ai që e ka shkakuar, janë të barabartë në veprimin e tyre, atëherë barra e shpagimit bie mbi atë që e ka bërë dëmin në mënyrë të drejtpërdrejtë. (إذا اجتمع المباشر والمتسبب . أضيف الحكم إلى المباشر)⁷.

Përfundimi:

1. Duke u bazuar në çfarë sugjerojnë rregullat e shariatit, dalim në përfundimin se myslimani e ka për detyrë t'i zbatojë rregullat e qarkullimit rrugor.

2. Zbatimi dhe respektimi i rregullave të qarkullimit sjell të mira dhe siguri tek masa e përgjithshme, gjë e cila është plotësisht në përputhje me rregullin e zbatimit juridik të bazuar në interesin e përgjithshëm.

3. Mosrespektimi i rregullave të qarkullimit dhe i ligjeve që kanë të bëjnë me të, sjell dëm dhe pasoja të mëdha për masën e përgjithshme, pasoja të cilat janë edhe më të mëdha për atë që bën ndonjë krim.

4. Sheriati islam është ligj që i përgjigjet çdo çështjeje, pavarësisht rrethanave dhe kohës. Kjo ndodh për arsye se ky shariat nuk buron nga njeriu, por nga Ligdhënësi i Vetëm, Allahu i Madhëruar.

4. Transmeton Ahmedi, Ebu Davudi dhe Maliku.

5. Shejh Ahmed Zerkau, El-Kavaidul Fikhijeti, fq. 435-454.

6. po aty.

7. El-Karafi: El-Furuk, vol. 4, fq. 28.

Përkujtim dhe falënderim

*Përkujtoj Allahun
Krijuesin e Gjithësisë,
Falënderoj Allahun
Burimin e Mirësisë.*

*Allahun e përkujtoj
Zemra më qetësohet,
Allahun e falënderoj
Shpirti më freskohet.*

*Përkujtoj Allahun
Përplot Dashuri,
Falënderoj Allahun
Për gjithë këtë begati.*

*Allahun e përkujtoj
Nëpër dallgë e stuhi,
Allahun e falënderoj
Të vetmin Perëndi.*

*Përkujtoj Allahun
Që është Dritë mbi Dritë,
Falënderoj Allahun
Që m'u hapën sytë....*

Mexhid Yvejsi

Kultura islame është ngjizur fort në trungun e kulturës kombëtare në harmoni me kulturat e tjera homologe

Dr. Ramiz Šekaj

Kultura fetare ka ushtruar ndikimet e veta pozitive në kulturën dhe qytetërimin shqiptar, në unitet dhe në bashkëveprim me ndikimet e tjera. Shqipëria, si zonë multi-kulturore dhe e ndodhur në kufi dhe me vijën ndarëse të kulturave religjioze, mund të krahasohet me një zonë ku perzihen ujrat e nxehta me ato të ftohtat. Do të jetë vështirë për çdo studiues apo etnolog që në këto ujëra të gjejë procese përplasjesh.

Trashëgimia e pasur shpirtërore dhe materiale e besimit islam e krijuar nga vetë shqiptarët ndër shekuj përbën një pasuri të madhe kombëtare, ku janë materializuar besimi dhe përkushtimi tek Zoti (xh.sh.), përpjekjet për t'u udhëhequr nga të gjitha virtytet larta të Tij. Këtë trashëgimi shqiptarët kanë ditur jo vetëm ta krijojnë, por edhe ta pasurojnë e tua përcjellin brezave e njëkohësisht ta mbrojnë nga çdo stuhi e forcë shkatërrimtare. Kjo trashëgimi shpreh vlerat e mëdha të besimit islam si për myslimanët kudo në botë, ashtu edhe për besimtarët islamë shqiptarë. E gjejmë me vend të theksojmë se besimi islam nuk qe aksident apo faktor që shkaktoi prapambetje dhe veçim të shqiptarëve nga popujt europianë. Përkundrazi, dëshmitë shpirtërore dhe materiale flasin për ecjen e shqiptarëve drejt një qytetërimi njerëzor, i cili shoi grindjet e konfliktet, nxiti vëllazërimin, mirëkuptimin e bashkëpunimin; zhduku prapambetjen dhe ndihmoi zhvillimin e përparimin, që mbolli dijen dhe kulturën, në vend të padijes; zëvendësoi urrejtjen me dashurinë, përçarjen me bashkimin, varfërinë me bega-

tinë, errësirën me dritën.

Ky vizion sociologjik e ka tipizuar besimin islam në Shqipëri që në hapat e para e në vazhdimësi për të ardhur deri në ditët tona, në shoqërinë bashkëkohore islame me sfidat me të cilat përballet. Misioni dhe përgjegjësitë e çdo besimi qëndrojnë në shëndoshjen e botës shpirtërore të njeriut si faktor që ndikon fuqishëm në mirëfunksionimin e shoqërisë njerëzore.

Duke përcjellë në masën e besimtarëve të vet, porosinë e Zotit kumtuar në Kuran, thëniet e Profetit Muhamed (a.s.) e të dijetarëve islamë, ky besim e realizon më së miri atë për të cilin është urdhëruar dhe shpallur. Shoqëria, familja dhe individit shqiptar që udhëhiqet nga parimet, normat dhe morali islam janë oksigjen për shoqërinë shqiptare. Prej besimtarëve të vërtetë islam asnjë dëm, asnjë e keqe, asnjë sulm, asnjë përçmim, asnjë përbuzje, nuk është vërejtur, nuk është shënuar ndaj komuniteteve të besimeve të tjera. Asnjë libër islam, asnjë lider islam, asnjë intelektual islam nuk ka sulmuar besimet e tjera.

Ky është modeli i një shoqërie që është përpjekur të ndërtojë besimi islam në trojet shqiptare. Me këtë model, shqiptarët do të jenë të mirëpritur në Europë. Përkatësia në shumicë myslimane e shqiptarëve nuk është pengesë e integritetit të vendit tonë në Bashkimin Europian. Përkundrazi, kjo duhet konsideruar e trajtuar si vlerë që e bën prezencën tonë në Unionin Europian më interesant dhe më aktiv, për të luajtur rol në balancat e ardhshme etnokul-

turore e fetare të Unionit. Thirrjet që i bëhen vendit tonë sot për dialog e mirëkuptim politik etj., janë treguesit më të mirë se çfarë kërkon Europa nga ne, pasi dihet se prej kohësh ky komunitet e ka përjashtuar kriterin e përkatësisë fetare në përbërje të tij.

Është e vërtetë se sot në Shqipëri ndihen zëra anti-islamë, edhe pse të ngjirura e të mekura që nuk shkojnë as përtej veshit të tyre. Këtë lloj islamofobie duke mos dashur ta etiketojmë si dashakeqëse, do ta konsiderojmë më shumë mungesë informacioni e njohurish rreth rolit të besimit si rregullator i shoqërisë shqiptare. Ka zëra që e anatemojnë besimin islam si aksident historik, si faktor i prapambetjes ose pengesë për shqiptarët në rrugëtimin drejt Europës së Bashkuar. Faktet i rrëzojnë këto pretendime, sepse përhapja e besimit islam në trojet shqiptare është proces historik i zhvilluar dhe në mbështetje me ligjësitë historike, me shkaqet, etapat dhe rrjedhojat e veta rreth të cilave historianë seriozë nga Lindja dhe Perëndimi e kanë gjetur emëruesin e përbashkët.

Islami ndër shqiptarët nuk mund të konsiderohet aksident historik, sepse periudha e përhapjes së tij në trojet shqiptare okupon disa shekuj, që do të thotë jo përhapje të menjëhershme (aksidentale), por përhapje graduale e mbështetur në bindje të forta dhe vullnetin e lirë të shqiptarëve. Nëse besimi islam do të kishte qenë dukuri e imponuar, ai do të kishte rezultuar dukuri e kufizuar në kohë në hapësirat mbarë shqiptare e nuk do të kish përfshirë më shumë se 85 % të popullsisë shqiptare në Ballkan.

Besimi islam historikisht dhe i argumentuar, si në vendet e origjinës dhe në vendet ku u shtri, kushtëzoi progres shoqëror në gjithë hapësirën prej Oqeanit Atlantik deri në Kinën e largët, prej Detit Kaspik, deri në Oqeanin Indian. Dhe Shqipëria nuk do të bënte përjashtim nga këto hapësira. Islami edhe në trojet shqiptare erdhi i bashkëshoqëruar me dije të konsiderueshme shkencore, aq më tepër në kohën e arrijtes së tij në trojet tona. Kultura dhe qytetërimi islam në viset shqiptare vijnë si dëshmi të pakundërshtueshme shpirtërore e materiale të këtij progresi. Në kushtet e mungesës së një shteti të përqendruar shqiptar, e përçarjes mesjetare feudale në principata feudale apo pashallëqe, ajo çka i bashkonte shqiptarët e copëtuar ishte gjuha dhe kultura. Me përhapjen e besimit islam në trojet shqiptare gjallon kultura islame e ndërtuar sipas parimeve e modeleve të vendeve të origjinës, kryesisht në përmbajtje, por në formë në përshtatje me traditën dhe mjedisin shqiptar. Me këto tipare kjo kulturë do t'i dallonte, do t'i specifikonte dhe do t'i identifikonte shqiptarët prej popujve të tjerë të Ballkanit dhe, njëherazi, do t'i mbronte prej përthithjeve nga kulturat e tjera që vinin prej lindjes dhe perëndimit. Ky rol i kulturës islame i pikasur nga shumë studiues autoritarë botërorë nuk mund të kundërshtohet. Kjo kulturë është ngjizur fort në trungun e kulturës kombëtare në harmoni me kulturat e tjera homologe.

Edhe në këtë rast, besimi islam qëndroi në funksionin

e një force kohezoni midis shqiptarëve që aktualisht e ka luajtur dhe vazhdon ta kryej këtë funksion. Ekzistenca e tre besimeve dhe shumë sekteve e tarikatesh islamë në Shqipëri nuk e dobëson aspak këtë forcë kohezive ashtu si prania e Luleve shumëngjyrëshe nuk e shëmton bukurinë e lulishtes, përkundrazi e zbukuron më shumë. I njëjti arsytim vlen për të shpjeguar ekzistencën e katër shkollave juridike në fenë islame. Tradicionalisht në Shqipëri është aplikuar shkolla e medhhebit Hanefi. Pas viteve 1990, si rrjedhojë e përgatitjes së një brezi të ri teologësh myslimanë të ardhur nga Libia, Egjipti, Arabia Saudite, Siria, Libani etj., në Shqipëri filluan të paraqiten praktika fetare të shkollave të tjera islame si Hanbeli, Shafi etj. çka ishte një risi e njohur nga teologët shqiptarë, por e panjohur nga masat e besimtarëve. Brenda bashkësisë islame shqiptare u krijuan dy vija paralele që u etiketuan si konservatorët dhe të moderuarit, por që në fakt duheshin quajtur tradicionalistët dhe shkolla e re e praktikave islame, e që janë degë e të njëjtit trung, ushqehen nga të njëjtat rrënjë dhe prodhojnë të njëjtat fruta.

Bashkësia Islame Shqiptare ekziston dhe funksionon si një grupim shoqëror që i bashkon i njëjti besim dhe të njëjtat parime thelbësore. Individët e këtij grupimi, përveç asaj që i bashkon kanë edhe atë që i diferencon dhe i dallon, sipas moshave, gjinisë, nivelit kulturor arsimor, vizioneve, prejardhjes shoqërore dhe padyshim brenda këtij ansambli ndihen edhe zëra që stonojnë, por që nuk arrijnë të largojnë Islamin nga boshti i misionit të tij, si rregullator i botës shpirtërore dhe i jetës shoqërore, apo siç theksonte Emanuel Kanti ... që nëpërmjet besimit, njerëzit shohin detyrat e tyre si urdhër hyjnor.

Në kushtet e një shoqërie moderne, bashkëkohore e integruese të shoqërisë shqiptare, Islami në Shqipëri përpiket të jetë palë në proceset integruese me vizione që e ndihmojnë këtë proces. Besimi islam mbështetet në librin e shenjtë, Kuranin dhe në hadithet e Profetit Muhamed (a.s.), si edhe në veprat e dijetarëve islamë, duke zbatuar me besnikëri këto parime, që për çdo mysliman janë të shenjta dhe të pandryshueshme, që nga koha kur ato janë shkruar. Karakteri universal i këtyre parimeve dhe normave argumenton vlerat e tyre për të gjitha kohët e për të gjitha vendet. Por libri i shenjtë dhe ideologjia islame i udhëzojnë besimtarët e tyre dhe i orientojnë në kushtet konkrete, në vende dhe në kohën me të cilën ato jetojnë. Megjithatë Kurani dhe hadithet e Profetit janë shpallur shekuj më parë, ato e ruajnë aktualitetin ndaj realitetit shqiptar, rajonal apo botëror dhe synojnë të dërgojnë mesazhe pajtimi dhe mirëkuptimi midis popujve, nëpërmjet ndikimit mbi qenien njerëzore, nisur nga logjika se nëpërmjet përparimit dhe progresit të individit realizohet progresi shoqëror. Besimi tek Zoti dhe morali i ndërtuar mbi themelet e besimit dhe i zhvilluar në mënyrë të organizuar në familje e në shoqëri, prezantohet aktualisht si alternativë e fuqishme në përsosmërinë e mbarë njerëzimit.

7 mrekullitë e sistemit diellor

Shtërëngata më të mëdha se Toka, kanione gjigante, geizera të lartë qindra kilometra, vende të ndriçuara gjithmonë nga Dielli, shatërvanë pluhuri akulli

1. JUPITERI:

STUHIA QË NUK PUSHON PREJ KATËR SHEKUJSH

Shtërëngata më e madhe e sistemit diellor, e cila ka shpërthyer në Hemisferën Jugore të Jupiterit prej katër shekujsh, që kur u vëzhgua për herë të parë me teleskop, s'është ndalur më. Ajo ngrihet 8 kilometra mbi retë përreth dhe është aq e madhe sa mund të përfshijë dy ose tre planetë si Toka. Shtërëngata rrotullohet rreth vetes pothuajse gjashtë ditë tokësore (që i korrespondojnë 14 ditëve të Jupiterit), e nxitur nga erëra që i kalojnë 400 km/o dhe prodhon një gjëmim shurdhues. Në bazën e saj krijohen vetëtima që mund të shkatërojnë një qytet të tërë.

Anticikloni

Nga Toka, shtërëngata i ngjan një veze ngjyrë portokalli (prej saj ka marrë edhe emrin “njolla e madhe e kuqe”, e ngjyrosur me nuanca të ndryshme, të cilat

vijëzojnë sipërfaqen e Jupiterit. Nga pikëpamja meteorologjike, njolla e madhe e kuqe është një anticiklon gjigant: një zonë e presionit të lartë që rrotullohet në drejtim të kundërt të akrepave të orës.

2. MËRKURI,

ATY KU DIELLI SHKON ZIGZAG

Lindjet dhe perëndimet e Diellit janë të paharrueshme në planetin e Mërkurit. Dhe kjo, jo për ngjyrat e tyre, siç ndodh në Tokë, por sepse mbi këtë planet atmosfera është shumë e rrallë, e si pasojë qielli është i zi, pa re ose ngjyrimë të tjera. Në fakt planeti i Mërkurit ka një veçanti: “dita” e tij (e përcaktuar nga rrotullimi i ngadaltë rreth vetes) është më e gjatë se “viti” (i përcaktuar nga rrotullimi rreth Diellit). Më saktë: në këtë planet, dy ditë i korrespondojnë tre vjetëve (ose më saktë pothuajse 9 muajve tokësorë).

Para dhe pas

E gjithë kjo bën që, nëse do të gjendeshim mbi sipërfaqen e këtij planeti, do të vinim re se Dielli do të përshkonte trajektore të çuditshme: për shembull mund

ta shihnim të rritej, ose të zgjerohej ndërsa ngrihej në qiell, pastaj papritur të tërhiqej pas, për të marrë rrugën e zakonshme drejt perëndimit.

3. GEIZERAT E TRITONIT, 8 KILOMETRA TË LARTË

Rrjedhje azoti dhe materiale të tjera organike dalin nga “barku” i Tritonit, hëna më e madhe e planetit të Neptunit. Këto materiale ngrihen në një lartësi prej 8 kilometrash, më pas zhduken nga erërat e pranishme.

Stinë 40-vjeçare

Tritoni është një sferë me një diametër 2700 kilometra, pak më i vogël se i Hënës (3400 kilometra). Është i ftohtë, me temperatura afërsisht -235°C . Pavarësisht largësisë së tij nga Dielli (30 herë më shumë se Toka), Tritoni ka një cikël të gjatë stinor. Çdo stinë zgjat 40 vjet tokësorë. Së fundi është zbuluar që në verë, kur temperaturat janë të larta, gazet e ngurta mbi sipërfaqe avullojnë dhe rrisin presionin e atmosferës. Prej vitit 1989 e deri më sot, pra duke kaluar nga pranvera në verë, presioni i atmosferës së Tritonit është katërfishuar, duke arritur deri në 50 mikrobar. Natyrisht që duke u krahasuar me atë të Tokës është një vlerë tepër e vogël: 20 herë më pak sesa presioni atmosferik në Tokë.

4. NË MARS, KANIONI GJIGANT 5 HERË SA ITALIA

Shkëmbinj, kratere, kanione, fusha të pafundme dunash dhe sipërfaqe të mëdha dioksidi karboni në gjendje të ngurtë. Sipërfaqja e shkretuar e Marsit gjatë viteve të fundit është fotografuar në çdo detaj nga shumë misione hapësinore.

Kanioni i madh

Shumë vende marsiane u ngjajnë shkretëtirave tokësore: shkretëtirës libiane në Sahara, asaj të Atakamsit në Kili, Antarktidës. Por më spektakolarja nga të gjitha është një version gjigant i Kanionit të Madh të Arizonës (SHBA): në latinisht quhet “Valles Marineris” (Lugina e Marinerit), në nder të sondës “USA Mariner 9”, e cila zbuloi dhe eksplorojti e para këtë zonë në vitet 1971-’72. Është një kompleks të çarash 10 herë më i gjatë (të paktën 5 mijë kilometra: 5 herë gadishulli italian), 7 herë më i gjerë (700 kilometra) dhe 7 herë më i thellë (7 kilometra) se Kanioni i Madh. Ky shkëmb i thiktë shënon edhe ekuatorin e Marsit, duke zënë pothuajse edhe një të katërtën e trashësisë së tij: është kanioni më i madh i të gjithë sistemit diellor.

5. MBI HËNË, DIELLI NUK PERËNDON KURRË

Kreshtat, ku Dielli nuk perëndon kurrë gjenden në Hënë, pranë Polit të Veriut. U zbuluan në vitin 1994 nga misioni hapësinor amerikan “Clementine”, në skajet e kraterit “Peary”. Këtu temperatura është kryesisht e qëndrueshme, afërsisht 20°C , ndërsa në zonat ku nuk bie Dielli, mund të zbrësë deri në -200°C . Po ashtu në afërsi të kraterit, mund të fshihen edhe sipërfaqe të mëdha akulli. Me pak fjalë, kjo zonë mund të jetë ideale që vendoset një bazë hapësinore, e cila të merret me misionet e dekadave pasardhëse.

Dritë e përjetshme

Në të vërtetë në këto zona, të bëra të famshme si “Peaks of Eternal Light”, është krijuar bindja se Dielli nuk perëndon kurrë, vetëm në verë. Megjithatë dyshohet se falë lartësisë, ndriçimi mund të vazhdojë edhe gjatë dimrit.

6. ENKELADO, SHATËRVANË TË MËDHENJ AKULLI

Shatërvanë të mëdhenj pluhuri akulli, të ndriçuar paksa nga një Diell i vogël që humbet në horizont. Ky është spektakli që përsëritet çdo ditë në Enkelado, hëna e vogël e Saturnit, nga ku mund të lindë ujë dhe jetë nën sipërfaqen e akullit. Shatërvanët gjenden në Polin Jugor të Hënës dhe shpërthejnë me shpejtësi 1600km/o. Shtyhen nga një forcë misterioze, mesa duket një pellg me ujë të ngrohtë i vendosur në thellësi dhe ngrihen në një lartësi prej qindra kilometrash. Kjo gjë ndodh edhe falë forcës së dobët të gravitetit të trupit qiellor (këtu forca e gravitetit është 100 herë më e vogël se ajo tokësore). Qielli është i zi, sepse nuk ka atmosferë.

Qetësi absolute

Duke qenë se në Enkelado mungon ajri, nuk ka zhurma, përveç dridhjeve të terrenit që shoqërojnë geizerat. Toka është e bardhë, e përbërë në pjesën më të madhe nga akulli. Vende-vende terreni është i sheshtë, pastaj me kratere, i mbuluar sipër me pluhur. Kjo është sipërfaqja më e bardhë e sistemit diellor: si një top i madh prej dëbore, reflekton pothuajse të gjithë rrezatimin që merr nga dielli.

7. TË BUKUR DHE JASHTËZAKONISHT TË HOLLË

Unazat e Saturnit, përveçse një mrekulli perfekte, edhe nga ana vizive janë magjepsëse: kanë një diametër 280 mijë kilometra (3/4 e distancës Tokë-Hënë) dhe janë shumë të holla. Në disa pika, trashësia e tyre nuk arrin më shumë se 100 metra.

Matematika në botën Islame

Mr. Artur Tagani

NJË HISTORIK I SHKURTËR I MATEMATIKËS NË BOTËN ISLAME

Përcaktimi i drejtimit të Kibles, përcaktimi i kohëve të namazit dhe çështja e ndarjes së trashëgimisë, kanë bërë që myslimanët të merren prej kohësh me shkencën e matematikës. Në degët e ndryshme të kësaj shkence myslimanët zhvilluan teorema, hipoteza dhe sisteme të ndryshme. Gjatë kësaj periudhe mësuan matematikën indiane dhe atë të Greqisë së Lashtë. Ndërkohë, përkthyen veprat të cilat i vlerësonin si të rëndësishme, siç janë *Siddhântas*-i i Indianëve, *Elementet e gjeometrisë* e Euklidit dhe *Konikët* e Apollonius-it, etj.

Sado që matematikës në botën Islame i shkojnë rrënjët gjer në periudhën e dinastisë Emevite, ajo në fakt ka lindur gjatë periudhës së Abbasive dhe ka marrë vrull në fillimet e shekullit të nëntë, me Havarizmin dhe Ibn Turk-un. Më pas, këta i pasuan plot matematicienë të njohur si: el-Kindi, el-Battani, Thabit bin Kurra, Ebu'l-Vefa el-Buzhhan, Ibn Hajthemiu, Biruni, Ibn Sina, Omer Hajami, Nasiruddin et-Tusi, etj. etj..

DISA NGA KONTRIBUTET E MYSLIMANËVE NË FUSHËN E MATEMATIKËS

Shkencëtarët myslimanë u morën që herët me shkencën e matematikës duke shpikur dhe zhvilluar

mjaft sisteme dhe teorema, si rrënjën në katror, ekuacionet lineare dhe kuadratike, integralet, kosinuset, tangjentet, etj. Disa prej këtyre kontributeve po i përmendim shkurtimisht:

1. Shifrat arabe

Pak nga ne e dinë se shifrat që përdorim sot (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9) janë shifra që kanë shpikur shkencëtarët myslimanë që në vitet e para të përhapjes së fesë Islame. Edhe në fjalorin shqip, këto shifra janë të emëruar si “shifrat arabe”¹. Deri para lindjes së fesë Islame, çdo popull përdorte simbole të ndryshme që nënkuptonin një shifër të caktuar. Romakët përdornin simbolet e tyre që ne sot i njohim si *shifrat romake*, ndërsa arabët (para Islamit) kishin bërë praktikë që disa shkronja të alfabetit të tyre të kishin një vlerë numerike². Pasi arabët u bënë myslimanë, me përkushtimin e tyre në fushën e matematikës, ata arritën të shpiknin shifrat që sot i përdorim pothuajse e gjithë bota (0, 1, 2, 3...). Pas lulëzimit të shkencës në botën Islame, kulturat e tjera – duke përfshirë këtu dhe kulturën perëndimore e evropiane- e panë më të udhës përdorimin e sistemit numerik të myslimanëve. Kështu, me kalimin e kohës, ky sistem numerik u bë praktik anëmbanë globit. Kjo gjë solli një lehtësi të jashtëzakonshme në bërjen e llogarive, solli një praktikitet në punë dhe më pak

1. “Arab”, Fjalori i shqipes së sotme, Akademia e shkencave e RPS të Shqipërisë Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1984, fq. 27.

2. Psh.: Elif = 1, be = 2, xhim = 3, del = 4, lamelif = 5, vav = 6, ze = 7, ha = 8, ta = 9, je = 10, kef = 20, etj.

shpenzim kohe. Fjala vjen, me simbolet romake numri "MDCCCXLIII" me numrat arabë që përdorim ne shkruhet vetëm "1843". Mjafton të imagjinojmë pak përdorimin e këtyre shifrave romake, dhe do të kuptonim se sa vështirësi do na sillnin gjatë veprimeve aritmetike.

2. Veprimet me thyesa

Vepra e parë ku bëhet fjalë për veprimet me thyesa është *Bhaskara II Lilavati*, i matematicientëve indianë, shkruar në vitin 1150, por në sistemin e sotëm, pra me një vizë në mes, është prurje e matematicienëve myslimanë.

3. Shpikja e zeros (0)

Ziffer e gjermanishtes, *zenero*, *cenero*, *zaphiro* e italishtes, *zero* e frëngjishtes, anglishtes dhe e shqipes, është një lloj deformimi i "sifr" nga arabishtja, që kishite kuptimin e zbrazëtisë dhe të asgjësë. Libri i parë që ka përdorur zeron është një libër i shkruar prej një myslimani në vitin 873. Pa zero nuk mund të perceptohet sot asnjë shkencë, zeroja ka rëndësi të pakonsiderueshme. Ideja e shifrave negative dhe pozitive doli vetëm pasi u zbulua zeroja.

Përdorimi i zeros në Evropë kaloi në vitin 1202 me anë të librit *Liber Abaci* të italianit Fibonnacci, në të cilën përmendet me emrin *zephirum*.

4. Katër veprimet aritmetike

Myslmanët janë ata që sollën formën e sotme të veprimit të shumëzimit, pjesëtim, zbritjes dhe mbledhjes. Më parë, indianët për shembull, kur donin të bënin një veprim si "569 x 5" vepronin kështu: $5 \times 5 = 25$; $5 \times 6 = 30$. Për arsye se nuk kishin zero (0) në sistemin e tyre, 30 e vlerësonin si 3 (trash) dhe mbledhnin 25 me 3, kështu arrinin në 28. Më pas, duke marrë 45 si rezultat i veprimit 9×5 dhe përfundimisht duke i shkruar pranë njëra tjetërs këto dy rezultate, arrinin në përfundimin 2845. Në shikim të parë kjo mund të duket si e lehtë, por imagjinoji pak sa kohë do harxhohej për të arritur në përfundimin e 742×379 .

5. Algjebra

Algjebra është shkencë më origjinale e shpikur prej myslimanëve. Fillimisht duhet kujtuar se vetë fjala "algjebër" vjen nga emri i librit *El-Xhebr ve'l-Mukabala* të matematicienit të madh mysliman Havarizmit. Kjo është një nga shkencat që është kopjuar krejtësisht nga perëndimorët prej librit të lartpërmendur të Havarizmit, i cili u përkthye në latinisht me titullin: "*De Jebra et Almucabala*" në shekullin XII prej Gerard De Cremona. Më vonë, për herë të dytë, ky libër është përkthyer në latinisht me titullin: "*Liber Restauratio- nis et oppositionis Numeri*" nga Robert Chester, vepër e cila është lexuar në universitetet perëndimore dhe nëpër tubimet shkencore gjër në shekullin XVII.

Qyprillinjtë, Familja shqiptare që drejtoi punët e perandorisë osmane me aq zotësi

Dihet shumë mirë, edhe pse jo në mënyrë shterruese e në përmasat e saja reale, vendi që kanë zënë shqiptarët në administratën shtetërore osmane dhe kontributi i tyre në këtë perandori, por pak prej tyre arritën të përfshihen si familje duke kontribuar me breza në këtë sistem perandorak. Mes familjeve të vjetra shqiptare që u inkuadruan brenda sistemit perandorak, më të famshmit janë Dukagjinët, Bushatllinjët, Qyprillinjtë, Vrionasit, Vlorajt etj.

Qyprillinjtë janë tashmë të pasqyruar në shumë enciklopedi si figura të papërsëritshme në historinë njerëzore. Një shenjë e ekzistencës së madhe të shqiptarëve në krye të Perandorisë. Historia e kësaj familjeje nis me Mehmet Qyprilliu, nga fshati Roshnik i Beratit, që fillimisht e marrin që fëmijë për ta bërë jeniçer. Hatixhe Turhan Sulltana, e ëma e Mehmetit IV, duke kërkuar njeriun e duhur për të drejtuar perandorinë, brenda pak vitesh ndërroi 10 vezirë të mëdhenj, derisa i erdhi radha Mehmet Pashë Qyprilliu. Prej tij do të rrjedhë për dekada me radhë qeverisja e Qyprillinjve. Gjashtë prej tyre janë vezirë të mëdhenj, gjë që përbën një rast krejt unik në historinë europiane. Saktësisht dihet vetëm viti i lindjes së Mehmet Qyprilliu (1578) dhe vendi ku lindi Rodnik (Rozhnik) pranë Beratit. Fillimi i karrierës së tij ngjan si dy pika uji me atë të shumë fëmijëve shqiptarë, të marrë si jeniçerë. Në vitin 1623, nën mbështetjen e boshnjakut Husrev Pasha, Mehmeti i ri shërbente si kuzhinier në kuzhinat e Pallatit. Më pas e përzënë nga Oborri dhe e dërgojnë me detyrën e spahiut në qytetin Kopru të Anatólisë. Aty martohet me Aishe Hanëmin, të bijën e Jusuf Agait, Pashait të zonës. Me ngjitjen e Husrev Pashës në detyrën e Agait të Jeniçerëve, ai thirret përsëri në shërbim por pastaj, kur Husrev Agai bëhet Vezir i Madh, Mehmeti ngarkohet

me detyrën e shefit të thesarit. Por edhe këtu fati nuk i ndrit për një kohë të gjatë, sepse Husrev Aga ekzekutohet. Përfundon në Kopru apo në rrethinat e tij, vend nga i cili mori edhe mbiemrin, duke u quajtur Mehmet Koprulu (Qyprilliu). Kthehet në Stamboll dhe i jepet sërish detyra e Inspektorit të Arsenalit. Në vitin 1656 bëhet Pasha me dy Tuje dhe i ngarkohet detyra e Guvernatorit të Tripolit. Në kohën kur i ofrohet funksioni i Vezirit të Madh, post të cilin e pranon vetëm pas premtimit që mori nga Nëna e Sulltanit se do t'i lihej dorë krejtësisht e lirë në qeverisjen e Perandorisë, Mehmet Qyprilliu është 80 vjeç dhe pothuajse i panjohur. Dënon pa fund. Dënon me vdekje disa pasues të Kosem Sulltanës. Shtyp një kryengritje të spahinjve, ndërkohë që Sheik Selimin, shkaktarin kryesor të trazirave dhe kryetarin e lëvizjes, e mbyl në Bosfor. Patriarkun e Kishës Greke e var publikisht, për shkak se ai i kishte shkruar Vojvodës së Vllahisë të shpallte rënien e Islamit. 35 mijë vetë japin shpirt që në vitin e tij të parë të sundimit. Pas kësaj, Veziri i Madh fillon larjen e hesapeve me të huajt. Rimëkëmb Flotën turke dhe pastaj ndeshet me flotën Venedikase në Dardanele, duke i dhënë dërmën. Pasi rivendos prestigjin e humbur të Perandorisë në det, kthehet përsëri në tokë. Ekzekuton rreth 1 mijë nga rreth 7 mijë asqerët që mbështetën një kryengritje e fill pastaj u jep një leksion force bashkardhetarit të tij Mehmet Beut në Egjipt dhe Mustafa Pashës në Antalia. Jehonën e plotë ndërkombëtare e merr pas një incidenti diplomatik. Ambasadori i Francës De La Haye nuk i kishte dërguar ende dhuratat e zakonshme, sepse mendonte se ai nuk do e kishte të gjatë. I fyer nga një mungesë e tillë respekti, veziri i Madh i bën një demonstrim force. I rreh të birin e pastaj e fut edhe atë në burg. Delegacioni i dërguar nga Luigji XIV trajtohet në mënyrë poshtëruese. Vetëm në këtë mënyrë ai i

jep fund anarkisë dhe korrupsionit. Turqia ka sërish një administratë model. Veç këtyre që thamë, historia do ta nderojë edhe si një ndërtues të madh. Për t'u përmendur janë kështjellat në derdhjen e Donit e në brigjet e Dnieprit, si dhe një numër i madh xhamish, dyqanesh e shkollash në Janovë, Rudnik, Tarakli etj. Në fund, vjen koha kur vdekja e thërret në apel. Më 31 tetor të vitit 1661, teksa ndodhet në shtratin e vdekjes, ai i jep këshilla sulltanit si të ishte një politolog modern: kurrë mos ia vër veshin këshillës së një gruaje; mos lër askënd të pasurohet e të fuqizohet shumë; mbaje arkën e thesarit gjithnjë plot dhe mbaje veten dhe ushtrinë gjithnjë të zënë. Fadil Ahmed Qyprilliu ishte shtatë vjeç kur erdhi në Stamboll dhe edukimin e mori nga njerëzit më të zotë të Turqisë. Kulmin e arriti në Damask, sepse e liroi popullsinë nga dy taksa (dashisha dhe kariba) të rënda. Falë të atit, ai trashëgoi postin e Vezirit të madh, ndërsa famën e mori në zgjidhjen e një problemi të Transilvanisë. Ai e tmerroi Evropën kur mori Nove Zamkun. Kësisoj, Habsburgët nën drejtimin e Montekukulit, bënë koalicion kundër tij. Kisha Katolike, Spanja, princat Gjermanë dhe një forcë mbështetëse nga Franca, u rreshtuan të gjithë kundër tij. Pas shumë luftimesh dhe humbesh, ai ia doli të nënshtrojë Traktatin e famshëm të Vasvarit, i cili favorizonte ndjeshëm Turqinë. Duke qenë i sëmurë, ai kthehet në Stamboll dhe fillon ndërtimet, ndërkohë që merr edhe ishullin e Kandias, një vend që i kishte sjellë shumë probleme otomanëve. Më 1672 nënshkruan traktatin e Zuravnos, traktat i cili i linte Perandorisë Otomane Kaminiec, Podolinë dhe pjesën më të madhe të Ukrainës. Tre ditë më pas, ndërkohë që nuk i kishte mbushur ende 41 vjeç, Fadil Ahmed Qyprilliu. Ai la pas Bibliotekën, që njihet me mbiemrin e familjes së tij, ndërtimi i së cilës përfundoi vetëm dy vjet pas vdekjes së Vezirit të madh. Gjithashtu, ai kishte ngritur një sistem kopshtesh përballë Pallatit të Sulltanit, për ndërtimin e të cilave pati thirrur nga Italia vetë Xhakomo Torrelin, një nga arkitektët-artistë më në zë të kohës...

Pas vdekjes së Fadil Ahmet Pashës më 1676, teksa të gjithë prisnin që në postin e Vezirit të Madh të vinte i vëllai i tij Mustafa Qyprilliu, Mehmeti IV emëron Kara Mustafa Qyprilliu, birin e adoptuar të familjes. Kara Mustafai, ishte i biri i një kalorësi të quajtur Oruç Aga. Ai u adoptua nga Mehmet Pashë Qyprilliu dhe u rrit në familjen e tij, duke u martuar edhe me një nga të bijat e Vezirit të Madh. Mustafai dinte të daroviste mirë, kështu që Sulltani i mbyllte sytë përpara bëmave të tij. Gjatë periudhës së drejtimit të tij, ushtria ruse hyj në territorin ukrainas që i përkiste Perandori-

së Otomane dhe shkatërron krejtësisht ushtrinë Turke, duke aneksuar zonat e pushtuara. Në vitin 1683, Veziri i Madh ndërmerr edhe rrethimin e dytë të Vjenës, ku fillimisht duket se Otomanët kanë shanse të mira për të fituar. Ndërhyrja e polakëve, të cilët u vijnë në ndihmë austriakëve, shmangin mundësinë e rënies së Vjenës në dorë të Otomanëve, kështu që Qyprilliu tërhiqet në Beograd. Aty i presin kokën dhe ia dërgojnë në tepsi të argjendë Mehmetit IV në Stamboll.

Mustafa Qyprilliu, i mbiquajtur Fadil, bir i Mehmet Qyprilliu, Vezir i Madh nën Sulejmanin II sundoi në vitin 1689. Turqia në atë kohë pësoi katastrofa në Hungari e Poloni, si dhe u detyrua ta tërhiqte flotën nga Mesdheu. Veziri i madh bëri reforma të mëdha në sistemin e taksave dhe të financave të shtetit. Ai dhuroi shumë para për rimëkëmbjen e ushtrisë dhe të flotës. Duke qenë se ndoqi një politikë lehtësimi ndaj të krishterëve të thjeshtë, edhe rajatë grekë braktisën Venedikun dhe iu bashkuan Portës së Lartë. Pas vdekjes së Sulejmanit II, në fronin perandorak u ngjit Ahmeti II, i cili i besoi Qyprilliu një tjetër fushatë në stil të gjerë kundër Austriakëve. Turqit dhe austriakët u takuan pranë qytetit të vogël të Salankamenit, betejë të cilën austriakët arritën ta fitojnë, me gjithë humbjet e rënda. Mes të vdekurve ishte edhe Veziri i Madh, Mustafa Qyprilliu.

Më 1695 në fuqi është Mustafait II si Sulltan. Tre vjet më vonë shfaqet një tjetër Qyprili në postin e Vezirit të Madh. Hysen Qyprilliu, ose "i mençuri", është djali i Hasanit, një prej vëllezërve të Mehmet Qyprilliu. Hasan Qyprilliu lan hesapet me austriakët në Sava dhe nxjerr sërish flotën otomane në Detin e Zi dhe në Mesdhe. Bën një konferencë paqeje në vitin 1699 në Karlovic të Kroacisë, ku veziri i madh takon përfaqësuesit e Austrisë, Venedikut dhe Polonisë. Pas saj, Porta e Lartë, arrin të rivendosë nën tutelën e saj Bosnjën, Serbinë, Vllahinë, Moldavinë dhe pjesë të konsiderueshme të Hungarisë e Greqisë. Kjo konferencë i jep fund edhe një lufte 16 vjeçare, e cila kishte nisur me dështimin e Kara Mustafa Qyprilliu në rrethimin e Vjenës. Edhe rusët bëjnë paqe, ndërsa veziri i Madh i përkushtohet punëve brenda shtetit. Në vitin 1702 bie viktimë e intrigave të oborrit perandorak e kësisoj, një nga vezirët më të talentuar në mënyrë misterioze vdes tre muaj më pas.

Qyprilliu i gjashtë, Numan Qyprilliu, biri i Fadil Mustafait, emërohet Vezir i Madh në vitin 1710. Bir i të atit sa i takon mençurisë dhe tolerancës, por fare i paaftë për të drejtuar, e largojnë nga pushteti 14 muaj më vonë.

Rëndësia që i japin familjes Kurani dhe tradita Profetike shihet qartë në këtë tablo që po paraqesim më poshtë:

1. Profeti ynë i fundit, krenaria e njerëzimit, është martuar dhe ka krijuar familje, ka qenë bashkëshort, baba, gjysh, vjehërr etj.

Në moshën 25 vjeçare është martuar me një grua të ve, e cila ishte 15 vite më e madhe në moshë dhe me të cilën do të kalonte pjesën më të madhe të jetës bashkëshortore. Pas moshës 50 vjeçare, pasi bashkëshortja e tij fisnike, hz. Hatixhja kishte ndërruar jetë, Profeti ynë i dashur u martua me gra të tjera të ve, të mbetura në rrugë dhe të pastreha. Kjo sigurisht jepte mesazhin e rëndësishëm në Islam, sipas të cilit murgëria nuk është rruga e myslimanit, por përkundrazi është martesë rruga e duhur për të krijuar familje të shëndoshë me parime islame. Vetë Profeti (a.s.) kishte qortuar disa bashkëkohës të tij të rinj, të cilët nisur nga qëllime të mira kishin vendosur të ndiqnin një jetë në adhurim, duke u shmangur prej njerëzve dhe bashkësisë. Por Profeti (a.s.) i bëri të ditur atyre se krahas detyrave ndaj vetvetes, njeriu ka detyra si ndaj familjes së tij, ashtu edhe ndaj shoqërisë që e rrethon.

Sigurisht, si qëllim martesë qëndron më lart sesa një rruge e përmbushjes së disa kërkesave trupore, sepse shkon më tej në drejtim të përmbushjes së anës shpirtërore të njeriut.

2. Islami e ka bërë tepër të lehtë procedurën e martesës, duke udhëzuar që në një akt të tillë të drejtohet kërkesa dhe pranimi, si dhe dëshmitarët, të cilët asistojnë gjatë kësaj akti.

Gjithashtu, Islami i ka dhënë të drejtën gruas të kërkojë nga bashkëshorti mehrin, një shumë parash të cilën gruaja e mban dhe e përdor si pasuri të veten.

3. Po ashtu, në krijimin e një familjeje ka shumë rëndësi zgjedhja e bashkëshortëve. Sigurisht kriteret e përzgjedhjes mund të ndryshojnë nga personi në person, në varësi të botëkuptimit të tyre, prandaj Profeti ynë i nderuar ka porositur: ***“Gruaja zgjidhet për 4 cilësi: pasuria, familja, bukuria, devotshmëria. Nëse dëshiron një martesë të hajrit, zgjidh bashkëshorten e devotshme...”***

4. Po ashtu, edukimi i fëmijëve është konsideruar një detyrë tepër e rëndësishme në Islam. Allahu i Lartësuar thotë: ***“O ju që keni besuar, ruajeni veten dhe familjen tuaj nga një zjarr, lënda djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët.....”*** (Tahrim 66/6)

Ndërsa Profeti (a.s.), për të dhënë mesazhe të qarta dhe të rëndësishme shpesh përdorte rrugën e krahasimit: ***“Të gjithë ju jeni çobanë dhe të gjithë keni në ngarkim tufën tuaj. Burri është çobani i shtëpisë së vet, gruaja është çobaneshë e shtëpisë dhe e fëmijëve të saj....”***

5. Po ashtu, Profeti (a.s.) ka porositur që myslimanët t'i mbajnë fort lidhjet farefisnore, duke këshilluar vizitat e shpeshta mes të afërmeve dhe duke e konsideruar burim sevapësh dhe shpërblimesh vizitën e të afërmeve të nënës apo babait, pas vdekjes së tyre.

6. Si përfundim, Pyetjes nëse lejohet apo jo divorci në islam, Profeti ynë i dashur i është përgjigjur: ***“Për Allahun është e lejuara më e padëshiruar...”***

Kurani na porosit: ***“Silluni mirë me gratë. Nëse ka diçka që nuk e pëlqeni te ato, dini mirë se Allahu mund t'jua bëjë atë shumë të hajrit...”*** (Nisa 4/19)

Hz. Zejnebi, vajza e parë e Profetit (a.s.)

Hz. Zejnebi e para ndër vajzat e reja të nderuara me islam është konsideruar besimtarja e cila nuk u nda kurrë nga babai i saj, burim i dashurisë dhe imanit (besimit). Bazuar në edukimin e përfutur nga nëna e saj e nderuar u shqua gjithnjë për bujari, zemërgjerësi, thjeshtësi, dashuri, sakrificë dhe vetmohim duke përmbledhur kështu në karakterin e saj çdo virtyt të vyeshëm që mund të zotërojë një zonjë besimtare.

Lindi në Mekke pas djalit të parë Kasemit teksa Profeti (s.a.s) ishte 30 vjeç. Kishin kaluar 5 vite nga martesja e ndritshme e Muhammedit (s.a.s) me zonjën Hatixhe. Gratë që ndodheshin pranë Hz. Hatixhes i kishte kapluar një mërzi të thellë, mendonin gjithnjë si do arrinin t'ia komunikonin Profetit lajmin e lindjes së një vajze, që konsiderohej turp në atë periudhë. Pikërisht në këtë periudhë injorance do hapte sytë Zejnebi. Por me lindjen e saj ndryshe nga të gjithë Profeti ndjeu një gëzim të veçantë që i përçoi gjithë trupin. Ai zotëronte një moral të pastër të panjollësor nga fëlliçësitë e injorancës, këtë e tregoi edhe me sjelljen prej një babai shembullor.

Vitet kalonin shpejt... Ebu'l Asi një tregëtar i drejtë i cili kishte fituar besimin e të gjithëve dukej se do ishte zotëria i Zejnebit, e cila u martua me të me dëshirën e saj dhe me pëlqimin e babait, Profetit të gjithësisë. Duke respektuar gjithnjë të drejtat e njeri-tjetrit krijuan një familje të ngrohtë dhe të lumtur.

Teksa Ebu'l Asi shkonte me kervanët e tregëtisë, Hz. Zejnebi qëndronte tek shtëpia e prindërve ku kohët e fundit kishte vënë re disa ndryshime thelbësore në gjendjen shpirtërore të të atit. Ajo pati nderin të ishte prezent teksa babait iu shpall profetësia. E hutuar nga gjendja e babait kishte pyetur Hz. Hatixhen: - "Çfarë i ka ndodhur babait?" Hz. Hatixhja, një nënë e përsosur i ishte përgjigjur: - "Babait tashmë iu deklarua nga Xhebraili (a.s) një detyrë e re." I tregoi urdhërin e shpallur nga Allahu dhe faktin se tashmë ishte larg idhujtarisë dhe besimeve të kota të asaj periudhe, besonte në fenë e Allahut (xh.sh) dhe në profetësinë e babait të saj.

Ndërsa Zejnebi pa hezituuar iu drejtua së ëmës: - "Asaj të cilës ju i besoni, i besoj edhe unë nënë e dashur." Shqiptoi dhe deklaroi shehadetin duke u nderuar me dritën e Islamit.

Ebu'l Asi menjëherë pasi u kthye në Meke dëgjoi për fenë e re dhe Profetin e saj. Sapo mbërriti në shtëpi pyeti Zejnebin: - "Babai është nderuar me detyrën e Profetësisë?!"

- "Po" iu përgjigj edhe unë kam pranuar Islamit dhe vazhdoi... pasha Atë në dorën e të cilit është shpirti im ti e di se babai është njeri i besueshëm dhe i drejtë. - "Zotëria im unë besova, a do besosh edhe ti?" e pyeti Zejnebi. Ebu'l Asi me një shikim të çuditshëm i tha: - "Veç këtyre që the babain tënd as për shaka nuk e kam dëgjuar asnjëherë duke gënjyer, ai gëzon virtytin "el-emin". Porse unë nuk dëshiroj që të më thonë se braktisi fenë e të parëve vetëm për t'iu bindur gruas dhe për ta gëzuar atë. Me këtë përgjigje Ebu'l Asi nuk pati nderin dhe krenarinë të nderohej me islam por as Hz. Zejnebit nuk i ndërhyri në besimin e saj.

Ndërsa Zejnebi nga njëra anë mësonte përmendësh ajetet e zbritura dhe mendohej t'i praktikonte nga ana tjetër i bënte dua Krijuesit të Gjithësisë dhe e ftonte gjithnjë burrin e saj në fenë e re dhe të pastër.

Teksa numri i muslimanëve shtohet dita ditës politeistët vendosën t'i shtonin edhe më tepër torturat ndaj tyre. Ndodhur në një situatë të tillë ku torturat nuk kishin mbarrim u zbrit leja për hixhret (emigrim). Të gjithë emigruan për në Medine ndërsa Zejnebi mbeti në Mekke e vetme e detyruar t'i bindej burrit të saj i cili akoma nuk ishte nderuar me Islam.

Teknologji

Kina krijoi kompjuterin e dytë në botë për shpejtësi

Kompjuteri “Nebul” konsiderohet si kompjuteri i dytë në botë për nga shpejtësia. Ai është i vendosur në Qendrën Kombëtare për Superkompjuter në Shen-zhen të Kinës.

Ndërkohë, Shtetet e Bashkuara edhe më tej mbeten një fuqi udhëheqëse botëror në këtë fushë. Kompjuteri “Cray,” në pronësi të Laboratorit Kombëtar “Ouk Ridge” në Tenesi, një normë shpejtësie prej 1,75 petaflop. Një petaflop kryen 1.000 trilion për sekondë. Superkompjuterët përdoren nga shkencëtarët për kërkime në fushën e astrofizikës, energjisë bërthamore, ndryshimeve klimaterike, industri dhe kërkime të naftës.

Zbulohet ylli që “gëlltit” planetë!

Teleskopi hapësinor “Hubble” ka mbledhur disa të dhëna vizuale shokuese, ku shihet se është paraqitur një yll në galaktikën tonë, i cili ka gllabëruar një planet në sistemin e tij. “Viktimë” ishte planeti “Vasp 126”, të cilit i ishte parashikuar vetëm edhe 10 milion vjet ekzistencë. Ky planet u zbulua në vitin 2008 dhe qëndronte 600 vite dritë larg nesh dhe ishte rreth 300 herë më i madh se toka. Pasi u gjend shumë afër me yllin e vet, temperatura e sipërfaqes i arriti në 1.500 gradë Celsius, e cila ishte temperatura më e lartë e shfaqur tek ndonjë planet në “Rrugën e qumështit”.

Epoka e re e luftës informatike

Deri pak vite më parë, ata që sulmonin sajtet e ndryshme të internetit të kompjuterëve të bankave, apo kompanive të fuqishme ishin adoleshentët e talentuar në kërkim të famës. Vetëm së fundi, sulmet informatike janë shndërruar në një biznes prej të cilit mund të

sigurohen miliona dollarë për shkak të lidhjes së tyre gjithnjë e më të ngushtë me krimin e organizuar. Prej kohësh kemi hyrë në epokën e mashtrimeve informatike, ose siç quhet në zhargon “fishing”, të vjedhjeve gjithnjë e më të sofistikuara për të shtënë në dorë pro-

na, pasuri e para të të tjerëve. Së fundi, po asistojmë në një kalim “cilësor” të këtyre veprimtarive kibernetike të paligjshme që është shumë alarmante. Sot, të dyshuarit kryesorë për sulme të tilla janë vetë shërbimet sekrete, shtetet e qeveritë e vendeve të ndryshme. Ka media të caktuara që kanë nisur të flasin hapur për një luftë të vërtetë kibernetike.

Sulme të tilla kanë bërë që shumë qeveri të mendojnë për më të keqen dhe të përgatiten për të mos u zënë në befasi. Hakersat mund të shndërrohen në një kërcënim ekuivalent me atë të një bombe bërthamore, kjo për sa u përket rezervave monetare. Do të mjaftonte një sulm i suksesshëm ndaj një banke të vetme për të krijuar një valë goditëse me rezonancë në të gjitha sferat e ekonomisë botërore, madje me pasoja të rënda. Në një artikull të fundit të së përditshmes amerikane “Neë York Times” skenari i mësipërm krahasohet me revolucionin që solli bomba bërthamore 64 vjet më parë. Ajo ishte një shpikje që ndryshoi përgjithmonë konceptin për luftën dhe paqen. Pyetja që duhet të bëjmë sot është: Cili është përcaktimi i luftës informatike? Ku qëndron kufiri mes mbrojtjes dhe sulmit?

Një tjetër ide, që për hir të së vërtetës është pak kontraktore, është ajo e prodhimit të mikroprocesorëve në Shtetet e Bashkuara, të cilëve mund t’u bashkëngjitet një mekanizëm “i heshtur” që do të aktivizohet me komandë për të neutralizuar kompjuterin “armik”. Qeveria amerikane, ndërkohë ka nisur të grumbullojë të gjithë të rinjtë e të rejtat e talentuar në fushën e informatikës për t’i inkuadruar në një “luftë” të ardhshme në pozicionet e rojeve, apo sulmuesve kibernetikë.

Ndjesia që u krijohet shumë analistëve është se në këtë fushë të caktuar, fronti i veprimit po spostohet bindshëm gjithnjë e më në lindje. Pikërisht nga kjo pjesë e planetit vijnë jo vetëm sulmet më të fuqishme dhe më të shumta ndaj sajteve të ndryshme në Perëndim, por edhe shembujt më të mrekullueshëm e të arrirë të mbrojtjes nga sulmet.

Botohet gazeta e parë në formatin 3D

Universi tri-dimensional, zbarkon edhe në shtypin e shkruar. Gazeta belge ‘La Dernière Heure’, një nga të përditshmet kryesore me një histori 100-vjeçare, ka nxjerrë në shitje numrin e parë 3-D. Gazeta e parë, sipas modës “Avatar”, ka të stampuara të gjitha fotot dhe reklamat 3-D. Duke vënë syzet speciale, të cilat janë shitur së bashku me gazetën, fotot dhe titujt shumëngjyrësh, kanë pasur efekt të njëjtë me atë të kinemasë.

Foshnjat mësojnë ndërsa flenë

Sipas një studimi të financuar nga Instituti Kombëtar i Shëndetit, foshnjat e sapalindura mund të mësojnë ndërsa janë në gjumë.

Shkencëtarët përdorën një aparat për të regjistruar veprimtarinë elektrike të trurit të foshnjave

që flinin, dhe një kamera filmonte çdo shprehje të fytyrës.

Tinguj muzike shpërndareshin nga një magnetofon, ndërsa era e ventilatorit përplasej lehtë në fytyrën e çdo foshnje. Ndaj erës së ventilatorit, foshnjat që po flinin reagueshan duke shtrënguar fort qepallat. Kjo u përsërit 9 herë dhe herën e 10, ventilatori ndaloi, dhe foshnjat në gjumë u lanë të dëgjonin vetëm muzikën. Pas përsëritjes së këtij eksperimenti për rreth 20 minuta, 24 prej 26 foshnjave reagueshan duke ndryshuar shprehjen e fytyrës në përgjigje të muzikës pa erën e ventilatorit. Sipas shkencëtarëve kjo provon se foshnjat e sapalindura mund të mësojnë nga stimulime të ndryshme nga jashtë ndërkohë që janë në gjumë. Sipas tyre, ky lloj të mësuarit kontrollon nga cerebellum, pjesë kryesore e trurit që është përgjegjëse për shumë çrregullime zhvillimi.

Në të ardhmen, eksperimente të tilla mund të zbulojnë se foshnjat e sapalindura ka gjasa të kenë probleme zhvillimi nëse nuk reagojnë ose nuk mësojnë prej stimulimeve nga jashtë.

Telekomanda molekulare pakëson kolesterolin

Kolesteroli në gjak mund të kontrollohet në distancë nga një telekomandë molekulare në tru, shkruan revista "Nature Neuroscience". Zbulimi, mund të nxisë në prodhimin e ilaçeve të reja kundër kolesterolit, të cilat veprojnë në mënyrë shumë më të ndryshme se statina, aktualisht e përdorur nga miliona vetë. Ekspertët e Universitetit të Cincinnati kanë zbuluar se hormoni i të ushqyerit në tru,

duke shuar një receptor të hipotalamusit, rrit nivelin e kolesterolit në gjak.

Deri tani dihej se niveli i kolesterolit në gjak, që është faktori kryesor i rrezikut të arterosklerozës dhe infarkt, varej ekskluzivisht nga dietat dhe veprimi i sintezës dhe sekrecionet e prodhuara nga mëlçia.

Larja e dhëmbëve parandalon sëmundjet e zemrës

Njerëzit që nuk lajnë dhëmbët e tyre dy herë në ditë e vënë veten në rrezik ndaj sëmundjeve të zemrës. Kështu thotë një studim i kryer nga disa kërkues skocezë, të cilët kanë studiuar mbi 11.000 të rritur.

Rezultatet e studimit evidentuan se personat që kanë një higjienë orale të dobët janë 70% më shumë të rrezikuar nga sëmundjet e zemrës sesa ata që e lajnë gojën dy herë në ditë.

Studimi, i publikuar në “British Medical Journal”, mbështet një studim tjetër të kryer më parë që tregonte lidhjen mes sëmundjeve të gojës me ato të zemrës.

Dihet se nxehja e trupit, përfshirë këtu gojën, ka një rol të rëndësishëm në bllokimin e arterieve, gjë që mund të çojë në një atak kardiak.

Lëngu i mollës kuron

Molla jo pa qëllim quhet “fruti i artë”, pasi përdoret jo vetëm si frut freskues, por shërben edhe për përgatitjen e lëngjeve dhe uthullës. Fruti i mollës për shkak të përbërjeve të pazëvendësueshme që përmban, ndikon pozitivisht në kurimin e shumë sëmundjeve.

Duhet theksuar se pirja e rregullt e lëngut të mollës nuk lejon formimin e gurëve në veshka dhe ndikon mirë te njerëzit, që kanë vuajtur nga verdhëza. Mjeku rekomandon pirjen e çajit të mollës 3 herë në ditë 1 gotë, por gjithmonë pas buke. Lulet e mollës përdoren në formën e çajit që qetëson kollën. Për kollën e butë këshillohet 1 kokërr mollë, lëngu i një kokrrë limoni, 2 lugë mjaltë dhe pak ujë. Molla pritët në kubikë të vegjël dhe zihet me ujë së bashku me lëngun e limonit. Më pas shtohet mjalti dhe lihet deri sa të formohet një masë e trashë si qull. Kura e përgatitur përdoret disa herë në ditë nga 1 lugë gje-

lle. Një grusht nga këto gjethe hidhen në 2 litra ujë dhe lihen të zihen për 20 minuta. Çaji pihet 2 herë në ditë nga gjysmë gote para buke. Molla zvogëlon kolesterolin në gjak dhe preferohet si preventiv për arteriosklerozën dhe hipertensionin në gjak. Është mirë të konsumohen 3 kokrra mollë në ditë.

Shqipëri:

Mblidhet bordi për asgjësimin e municioneve të tepërta

Në zbatim të Planit të Veprimit për Asgjësimin e Municioneve të Tepërta në Forcat e Armatosura u mblodh në Ministrinë e Mbrojtjes bordi drejtues i këtij projekti. Qëllimi i takimit ishte ecuria e procesit të asgjësimit të municioneve.

Për përmbushjen me sukses të këtij qëllimi, me urdhër të ministrit të Mbrojtjes z. Arben Imami, është miratuar ngritja e Bordit Drejtues për asgjësimin e municioneve të tepërta si dhe Plani i Veprimit mbi të cilin do të punojë ky bord. Gjatë 5-mujorit të parë janar-maj 2010, janë asgjësuar 5215 ton. Në krahasim me sasinë e municioneve të asgjësuar në vitin 2009, rezulton se në muajt janar-maj 2010

janë asgjësuar 5215 ton, gati 3 fishi i vitit 2009. Aktualisht asgjësohen dhe demontohen municione në 5 linja industriale dhe 6 poligone. Gjithashtu është në proces shqyrtimi, nënshkrimi i marrëveshjes me NAMSA-n dhe fillimin e projektit për asgjësimin e mëtejshëm të municioneve. Në kombinatin e Polëçanit po përshpejtohet puna për ngritjen e linjës dytë, ndërsa në Uzinën e Gramshit po merren masa për asgjësimin e djegoreve të akumuluar.

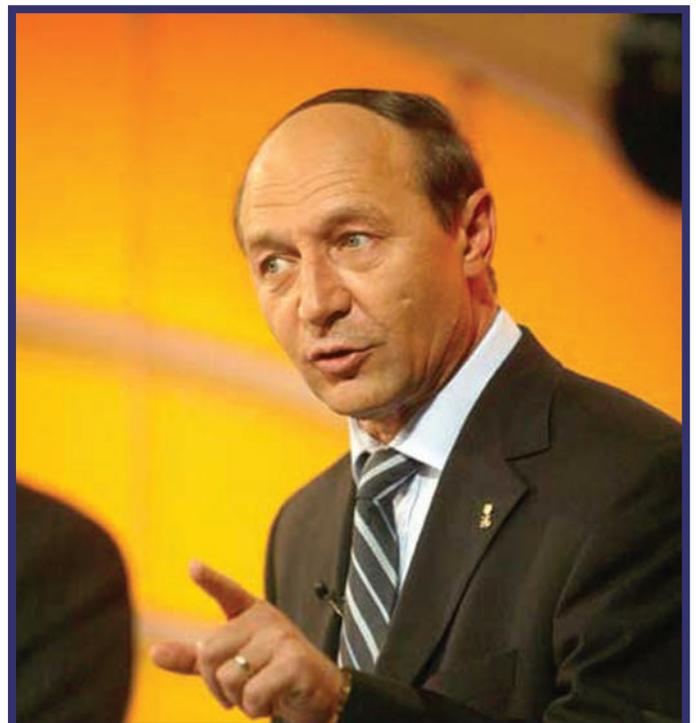
Ndërkaq, nga ana e Ministrisë së Mbrojtjes, po bëhen të gjitha përpjekjet për nxitjen e procedurave në Kuvendin e Shqipërisë për miratimin e poligoneve shtesë.

Basesku vjen në Shqipëri me dy lajme të këqija

Minoritetit arumun duhet t'i jepet statusi i një minoriteti kombëtar përtej atij të një minoriteti etno-gjuhësor që ekziston deri tani. Kërkesa është bërë nga presidenti rumun Trajan Basesku, i cili erdhi për një vizitë zyrtare në Tiranë, me ftesë të Presidentit të Republikës së Shqipërisë, Bamir Topi, më 9 qershor 2010.

Në konferencën e përbashkët për shtyp me presidentin Topi, Basesku tha se kemi kërkuar dhënien e statusit të minoritetit kombëtar për arumunët. *"Ata janë shtetas të besuar të shtetit shqiptar, të cilët kanë treguar se e meritojnë këtë vlerësim"* - tha Basesku i cili do të përmbyllë vizitën zyrtare njëditore me një takim me komunitetin arumun që jeton në vendin tonë.

Basesku ka përsëritur qëndrimin e Rumanisë se nuk do të njohë pavarësinë e Kosovës.

Nga ana e tij presidenti Topi është optimist dhe është i bindur se pas vendimit të Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë ky proces i njohjes do vazhdojë më shumë.

Gjatë qëndrimit të tij në Shqipëri, Presidenti ru-
mun u takua dhe me Kryeministrin Sali Berisha
dhe Kryetaren e Kuvendit, Jozefina Topalli.

Kameron: Britania mbështet fuqishëm integrimin euroatlantik të Kosovës

Kryeministri i Republikës së Kosovës, Hashim Thaçi në një drekë pune u takua me ministrin britanik për Evropë, David Lidington. Në takim u diskutua për zhvillimet aktuale politike në Kosovë dhe rajon, për përkushtimet e Qeverisë së Republikës së Kosovës për të përmbushur të gjitha kriteret për anëtarësimin e Kosovës në institucionet euroatlantike dhe për tema tjera me interes, thuhet në një komunikatë të Qeverisë së Kosovës.

Duke falënderuar ministrin Lidington për vizitën dhe për mbështetjen e vazhdueshme të Qeverisë së Britanisë së Madhe për Republikën e Kosovës, kryeministri Thaçi shprehu përkushtimin e tij dhe të Qeverisë së Republikës së Kosovës për perspektivën evropiane, qeverisjen e mirë, zhvillimin ekonomik, luftën e pakompromis kundër korrupsionit dhe krimit të organizuar.

Duke mos paragjykuar opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë, Kryeministri Thaçi u shpreh se për Kosovën do të hapet perspektivë e re për njohje dhe integrim ndërkombëtar.

Kryeministri Hashim Thaçi nënvizoi që Kosova po i kryen

obligimet e veta në lidhje me reformat e domosdoshme për integrim evropian dhe pret që dialogu për liberalizimin e vizave, për marrëdhëniet tregtare dhe dialogu për stabilizim asocimi të ecin me shpejtësi gjatë këtij viti.

Ministri britanik për Evropë, David Lidington nga ana e tij shprehu mbështetjen e plotë të Qeverisë britanike dhe të Kryeministrit David Cameron për pavarësinë, integritetin territorial dhe perspektivën evropiane të Republikës së Kosovës. Ministri britanik për Evropë ia dorëzoi Kryeministrit Thaçi një letër adresuar atij nga ana e Kryeminis-

trit David Cameron, në të cilën, midis tjerash thuhet:

“I nderuari Kryeministër, Mbretëria e Bashkuar është mbështetëse e fuqishme e zhvillimit të Republikës së Kosovës si shtet i pavarur, i përparuar dhe shumetnik dhe do të punojë ngushtë në mbështetje të aspiratave të Kosovës për integrimet euroatlantike.

I gëzohem forcimit të mëtejshëm të traditës së fuqishme të miqësisë dhe bashkëpunimit midis Mbretërisë së Bashkuar dhe Kosovës”.